

naše planine

3-4
1990

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere Berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE THE JOURNAL OF THE ALPINE ASSOCIATION OF CROATIA

Urednik — Editor: Prof. dr. Željko Poljak, Yu—41000 Zagreb,
A. Cesarska 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje

Pretplata za 1990. godinu: 50 dinara

Uplate slati na žiro račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102—678—5535). Na uplatnici treba naznačiti: Za Naše planine" i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448—774, radno vrijeme 8—14 sati. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

Godište 42 (82)	Ožujak—travanj 1990.	broj 3—4
Volume 42 (82)	March—April 1990.	Number 3—4
Od 1898. godine „Hrvatski planinar“, od 1949. „Naše planine“		

S A D R Č A J

IZDAVAČKI SAVJET

Ivica Bralić
 Vili Cerovec
 Tomislav Đurić
 Milivoj Gluhak
 Josip Gobac
 Zdenko Jajčević
 Željko Kašpar
 Željko Klepić
 Mirko Knežević
 Milan Kolman
 Slavko Komar
 Josip Malić
 Vlado Mihaljević
 Željko Poljak
 Božidar Škerl
 Ivica Trnokop

UREDNIČKI ODBOR

Nikola Aleksić
 Borislav Aleraj
 Darko Berljak
 Vlado Božić
 Milivoj Kovačić
 Ivan Marchiotti
 Krinoslav Milas
 Tomislav Pavlin

DOPISNICI IZ REGIJA

Miroslav Ambruš-Kiš
 Ivan Jakovina
 Miljenko Pavešić
 Duro Priljeva
 Ante Rukavina
 Milan Sunko
 Cvjetko Šoštarić

GLAVNI I ODGOVORNİ UREDNIK
 Željko Poljak

Nikola Aleksić: Planinarski savez Hrvatske u 1989. godini	49
Tomislav Jagačić: Doživljaji jednog vođe puta	54
Desetodnevno planinarsko-splavarsko putovanje	56
Snježana Bilać: Na putu svile	57
Sakib Kliko: Kamenčići sa Crnogorske transverzale	59
Dr. Ante Rukavina: Kamenčići sa staza (VIII)	63
Smilja Petričević: Kapelsko putešestvije	65
Mira Sincek: Nekaj bym ti povedala...	69
Dubravka Bogdanić: Špik	70
„Desetljeće Velebita“	71
Vladimir Jagarić: Planinarski dom „Monter“ u Sekulićima	72
Vještice ponovno jašu na Kleku	73
Božica Papeš-Mokos: Alpinisti u Anića luci i ekologija	74
Miljenko Pavešić: Trodnevni pohod kroz Grobničke Alpe	75
Janko Mlakar: Biologija i morfologija planinara	77
Vlado Božić: „Jučer je bilo otvorene i rasvjeta špilje Samograd“	79
In memoriam	81
Speleologija	84
Alpinizam i sportsko penjanje	85
Vijesti	86
PRILOZI	
Adresar planinarskih društava	
Planinarski objekti	
Vezni putevi i transverzale	
Planinarske akcije u 1990	
Orijentacijska natjecanja u 1990.	
Stanice vodiča	
Stanice Gorske službe spašavanja	
Označavanje i registriranje planinarskih puteva i transverzala	

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI

Vidikovac na Vojaku (1400 m), najvišem vrhu Učke

Foto: Dr. Ž. Poljak

Priprema, tisak i dorada:

Ante Pelivan, Zagreb i Marijan Vedo, Zagreb

Planinarski savez Hrvatske

KREŠIMIR ORMANEC

TOMISLAV PAVLIN

DRAŽEN SMAIĆ

Označavanje i registriranje planinarskih puteva i transverzala

---

Zagreb 1990

UVOD

Planinarski putevi i staze služe da se njima sigurno i bez teškoća dođe do određena cilja. Oni služe prvenstveno planinarima, ali isto tako i ostalim posjetiocima planina. Planinari ih moraju redovno održavati, obilježavati, čuvati i popravljati. Uredjuju se za ljetne i zimske prilike. Niskogorski putevi i staze mogu služiti u svim vremenskim prilikama, a visokogorski za vrijeme dostupnosti planini. Oznake puteva i staza (markacije, natpisne table i putokazi) moraju se postavljati uredno, vidljivo i dovoljno informativno. Članovi planinarskih društava postojeće i nove planinarske puteve i staze:

- trasiraju, uređuju, održavaju, označavaju i čuvaju;
- ucrtavaju u planinarske i turističke karte;
- o putevima i stazama obaveštavaju planinarska društva, turističke organizacije i druge ljubitelje prirode i
- odgojno utječu među planinarama i drugim građanima radi čuvanja i korištenja te radi shvaćanja svrhe i korisnosti.

U točki 3 Pravilnika o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima PSH stoji: Planinarske staze i putevi su osigurani planinarski putevi označeni markacijama za zimske i ljetne uvjete, oznakama izvora, planinskih vrhova, objekata, prirodnih ljepota i satnicama hoda. Planinarske transverzale su uredeni i označeni planinarski putevi koji čine jedinstvenu cjelinu, a uvedeni su u jedinstveni popis planinarskih puteva.

I. MARKIRANJE PUTEVA

Počeci markiranja u nas

Crveni krug s bijelom točkom, planinarska markacija! Koliko nam samo pruža sigurnosti u nepoznatu kraju kad je dobro uočljiva, odnosno neroze kad je nema. Kada sigurno kročimo prema vrhu dobro markiranim putom, radosni smo i nestrašni, a moramo li tražiti „marku“, postajemo oprezni i nezadovoljni. Često nas tada iskonski strah vraća s puta i ne dosiježemo željeni cilj. Za takve različite emocije u planini „krivi“ su markascisti, ljudi koji u svojim matičnim planinarskim društvima obavljaju odgovornu i humanu dužnost. Obilježavanjem puteva i savjesnim održavanjem markacija neposredno su odgovorni za sigurnost ljubitelja planina. To su shvatili i pioniri planinarskoga u nas, pa se spominje već 1859. g. prvi označeni put: vodič S. Skantar iz Bohinja naznačio je put od Ledina preko Stopca na Triglav. Godine 1871. poboljšao je smjer puta, a između Malog i Velikog Triglava usjekao nogostupe, zabilo željezne klinove i proveo uže za osiguranje. U Hrvatskoj je prve označene put-

ve izveo 1882. g. tajnik HPD-a Levin Schlosser na Medvednici. Nakon osnutka Slovenskog planinskog društva rodila se u planinarskoj abecedi bijela točka s crvenim krugom. Za takve znakove zalagao se A. Knafeljc, pa se današnje markacije zovu u njegovu počast „Knafeljčevim markacijama“.

Predradnje

Prije markiranja puta treba proći terenom i ispitati najkraci smjer kretanja, izmjeriti vrijeme hoda, odrediti mjesta za putokazne table, pronaći izvore uz put, mjesta za odmor, skloništa i razgled. Svakako treba suradivati sa stanovništvom, ukazati mu na vrijednost markacija, upozoravati ga da ih ne uništava. Put se bezuvjetno mora proći i u povratnom smjeru. Trasa puta se ispituje u rano proljeće dok suma još ne lista, a markira se tek kada prolista.

Markacije se postavljaju u prirodi na drveće, kamene i izgrađene objekte (mostove, električne stupove, ograde, planinarske i druge kuće, sjenike i drugdje). Ako se znak postavlja na stablo, bolje je izabrati mlađe i tanje nego starije (zbog sječe i truljenja).

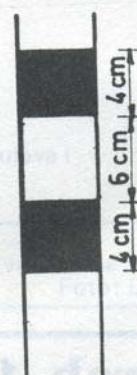
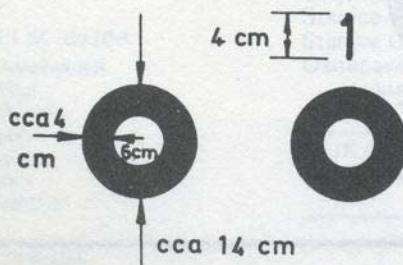
O postavljenim markacijama dobro je obavijestiti nadležne organe: Skupštinu općine, SUP, SUBNOR, Odbor NNNI u obližnjem selu, šumarske i turističke organizacije, Zavod za zaštitu prirode i privatne osobbe (vlasnike puta, kuće, zida, ograde). Za markiranje u planini nije potrebno posebno odobrenje, no valja voditi brigu o TV instalacijama i vojnim objektima u blizini trase ili na vrhu planine.

Posebno treba paziti da se markacije ne stavljuju na kulturno-povijesne spomenike i slične objekte.

Vrste markacija

Za markiranje putova do planinarskih domova, skloništa, vrhova, špilja, izvora i starih gradova, do podnožja stijena i ostalih planinarski zanimljivih objekata, postavljamo markacije određenih veličina i oblika.

— Okrugle markacije: bijela točka okružena crvenim kolobarom osnovni je i najčešći tip markacije za sva planinarska obilježavanja. Ako je oko crvenog kolobara još zeleni krug, znači da markacija vodi grančnim pojasmom. Nalaze li se uz osnovnu markaciju brojke ili slova, radi se o nekom transverzalnom putu. Neka planinarska društva na Području svoga planinarskog djelovanja obilježavaju svaki put nekom drugom bojom, tj. oko bijele točke nalaze se kolbari raznih boja (npr. na Fruškoj gori). Običaj je, da se odvojci ili citavi putovi do izvora, rijeka ponornica, špilja i drugih speleoloških objekata obilježavaju plavim kolobarom oko bijele točke. Špiljari potvrđuju da je speleološki objekt istražen takvom markacijom i oznakom

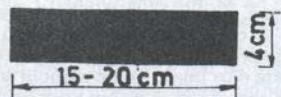

ZNAKOVI NA DRVU

ZNAKOVI NA KAMENU

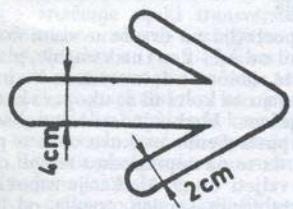
ISPRAVNO

SAMO U KRAJNJOJ NUŽDI

KUT PROIZVOLJAN
PREMA SKRETANJU

BIJELA STRELICA

CRVENO-BIJELA STRELICA

godine i društva. Spomen-put na prvi organizirani izlet u Samoborskom gorju, označen je žutom točkom i plavim kolobarom, uz brojčane oznake.

„Normalni“ znakovi imaju promjer od 14 cm, ali se postavljaju i veći znakovi, ako to zahtijeva reljef terena. Velik i dobro uočljiv znak na drugom kraju livade stavљa se na drvo ili stijenu, ali u nastavku slijede opet znakovi propisane velicine.

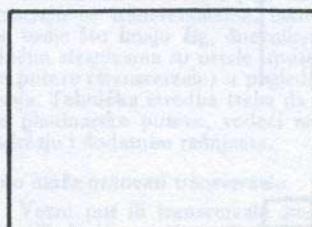
— Vodoravne (pojasne) markacije: dvije crvene crte i bijela crta između njih. Postavljaju se oko tankog drveta i na stjenovitom terenu kao veza na etapi puta od jedne do druge okrugle markacije. Markacije mogu imati pored sebe i oznaku (broj ili slovo) čime se pobliže označava put. Uz jednu markaciju smije biti samo jedna takva oznaka.

— Smjerni putokazi: usmjerenе crvene strelice, najčešće uz okruglu ili vodoravnu markaciju, pokazuju skretanje s dosadašnjeg pravca. Obično je uz njih i ime novog cilja ili neka druga obavijest. Postavljaju se po drveću ili stabilnom kamenju. Na 50 ili 100 m prije raskrižja stavlja se oznaka X (puta, iks) crvene boje ili uskličnik (!) crvene boje. Oba znaka skreću pažnju na promjenu smjera puta (križanje, odvojak).

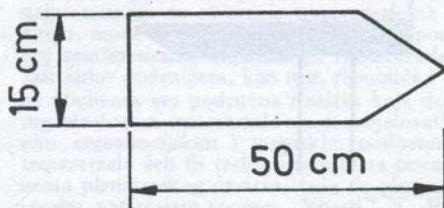
— Putokazne tabele: najčešće su to tablice crvene boje, veličine do 30 x 40 cm, s osnovnim podacima upisanim bijelim slovima — početak puta, prolazno mjesto, cilj, trajanje hoda u satima i ime planinarskog društva. Postavljaju se na polaznim mjestima, križanji ma i račvanjima puta, planinarskim domovima i vrhovima. Kao zaštitu često imaju malu nadstrešnicu, metalnu ili drvenu. Table su drvene i premazane bezboj-

(30) 40 cm

(20) 30 cm

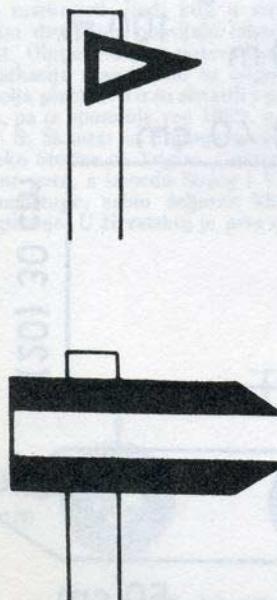

nim lakovom. Pripremaju se kod kuće, s potpunim tekstom, a na terenu se ucrtavaju samo strelice. Metalne table obavezno valja praviti od crnog a ne pocinčanog lima. Lim svakako treba premažati minjem (podloga), zatim crvenom bojom nacrtati markacije, a bijelom tekst i strelice. Ostale informative table (panoi) su različitih veličina i s odgovarajućim tekstom: o značajnim objektima iz NOB-e, historijskim događajima u blizoj ili daljoj povijesti, prirodnim fenomenima (rjetkoj flori, povremenim izvorima, ponorima, špiljama, lijepim vidicima i sl.). Postoje i table s nacrtanim kartom dočićnog terena s prikazom planinskih puteva, alpinističkih smjerova, table na planinarskim objektima (domu, skloništu, žičari, vrhu, piramidi, vidikovcu), panoramske ploče s ucrtanim stranama svijeta i prepoznatljivim okolnim objektima, table kojima je obilježena KT neke transverzale itd.

— Ostale obavijesti: razni natpisi ispisani crvenom bojom na drveću i kamenju od polaznog mjeseta do cilja.

— Tehnička pomagala: ako planinarski put (transverzala) prolazi stjenovitim predjelima (strmim usponom, liticom, žlijebom, preko praga, pukotinom), uz markacije se postavljaju tehnička pomagala za svladavanje takvog puta (klinovi, sajle, klamfe, metalne ljestve, most preko šire pukotine, odnosno kombinacija takvih pomagala).

— Zimske markacije: drvene ili čelične motke visine 3–4 m s putokaznim strelicama na vrhu (crvene ili crveno-bijele) u smjeru slijedećeg markacijskog znaka, oko 30–50 m daleko od njega. Nakon zime obično se uklanjuju, pogotovo ako zimski pravac kretanja nije jednak ljetnom. Na mjestima gdje je kamenit teren i gdje nema druge mogućnosti dobro je postaviti kame ne kupove umjesto motki.

Pribor za markiranje

Pribor za markiranje sastoji se od limenki sa crvenom i bijelom bojom, tri kista (crvenim i bijelim za markacije, te tanjim kistom za pisanje), razdjedivača za boje, sjekire, noža, manje pile, škara za rezanje grana, strugalice, čavala, strelica, tabli, krpa za brisanje, a ponekad i drugog alata, kao što su lopata, pijuk, mortorna pila, svrdlo ili bušilica na akumulator (baterije), alat za gradnju i podzidavanje puteva, te bušenje rupa za smještaj tehničkih pomagala.

Za terenski rad služi limenka boje od 1 litre, s drškom, radi lagano pošenja. Posebno se nosi crvena i posebno bijela boja. Ostala zaliha boja čuva se u dobro zatvorenim većim limenkama. Boja se priprema na terenu, ali samo u potrebnoj količini (da se ne prospeli ili ne isuši). Za uklanjanje mrlja, pranje ruku i kistova nosimo bocu terpentina, benzina ili petroleja.

Markacije se crtaju prostoručno, tako da prvi član radne ekipe izradi najprije bijelu točku, a drugi član oko nje crveni krug. Za bijelu točku koristi se okrugli kist promjera 4–5 cm. Kružnom kretnjom od određenog pritiskom njime se nacrtava krug promjera 6–7 cm. Za crvene kolobare oko bijele točke najbolji su plosnatih kistova širine 3 cm, da bi se dobio krug širine 4 cm i propisan promjer od 14 cm. Ako je bijela površina slučajno prevelika, višak se prekriva crvenim krugom. Natpisi se pišu tanjim kistovima. Za markiranje se upotrebljavaju gotove tvorničke boje (npr. Tesarol, Luxal, brodske boje), a razdjedu se do gustoće meda lanenim uljem ili terpentinom. Razdjedivač nije dobar jer smanjuje masnoću boje i time njezinu otpornost, što skraćuje vrijeme trajanja markacije. Markirati se smije samo po suhu, najbolje vjetrovitu vremenu, na suhoj podlozi, kada nema vlage. Tako će se boja brzo osušiti, dobro prihvatići za podlogu i bolje odolijevati atmosferskim nepogodama (kiši, snijegu, suncu, vjetru) i drugim štetnim utjecajima.

Gotove boje su skupe i obično nisu prilagodene terenskim uvjetima i podlogama (drvnu, kamenu, metalu), pa će svaka radna ekipa za markiranje, nakon pregleda terena, a prema planu rada, iskustvu i finansijskim mogućnostima, odlučiti što će upotrijebiti.

Tehnika markiranja

Markacija se postavlja na drveće u visini čovjekovih očiju (na visini od 1,7–2 m) na kamenje, planinarske i druge objekte, obično s desne strane. Na prostranim livadama zabijaju se kolci ili se ukopava kamenje, te se zatim obilježava. Markiraju se ostodobno oba smjera. Gustoća postavljenih znakova ovisi o prirodi terena. Pravilo je da se na nepreglednu terenu od jednog znaka treba vidjeti drugi. Markacije započinju sa željezničkih i autobusnih stanica, trgovina, od hotela, planinarskog doma ili druge poznate ili markantne točke. Na početku puta postavlja se tabla s osnovnim planinarskim obavijestima. Vrijeme hoda se računa prema kondiciji starijeg planinara, a vrijeme silaska obično je za trećinu ili polovinu kraće. Teže i strme putove treba osigurati klinovima i čeličnim užetima, usjećenim nogostupima, stepenicama ili ogradama, čime se povećava sigurnost posjetilaca.

Poslije svakog markiranja i završetka posla kistove treba oprati terpentinom i staviti ih u vodu, da zbog osušene boje ne otvrdu. Na ostatak boje nalije se malo vode, da se ne osuši i ne stvara kora na površini. Za markiranje puta treba oko četiri puta više vremena nego za normalan planinarski hod, što je važno znati radi planiranja rada, inače se može dogoditi da postao ostane nedovršen. Crvene boje treba otprilike 3–4 puta više od bijele (s 1 kg bijele boje može se nacrtati oko 350 znakova).

Markacisti

Planinarske puteve i transverzale obilježavaju planinari koji se popularno zovu markacistima. Članovi su planinarske organizacije i obično su članovi markacijske sekcije, ali to nije uvjet. Ekipa za markiranje stoji se obično od 2–5 osoba.

Markirani put treba unijeti u planinarsku kartu, po mogućnosti napisati vodič za doći teren (obavezno za transverzalu) i registrirati ga u matičnom planinarskom društvu i Komisiji za markacije PSH (detalje vidi poslije).

Oznacen planinarski put, a pogotovo, transverzalu, treba redovito održavati (markacije, table, tehnička pomagala itd.). Jednom godišnje treba pregledati i odmah ukloniti manje nedostatke, a svake druge godine detaljno obnoviti cijeli put.

Općenite napomene

Ako u planinarskom društvu ne postoji sekcija za markiranje i označavanje puteva od najmanje 10 ljudi, tj. dvije ekipe, tada bar treba osnovati komisiju za markiranje pod vodstvom referenta za markiranje, koja će uskladiti svoje planove i rad na markiranju sa stručnom komisijom u regionalnom odboru (savezu) ili u Planinarskom savezu Hrvatske. Svako planinarsko društvo predlaže kratkoročni i dugoročni plan markiranja i (ili) održavanja planinarskih puteva (transverzala) na svom području djelovanja u skladu sa statutom društva ili odredbom PSH, odnosno dogovorom između dvaju ili više društava. Nakon markiranja treba obavijestiti Komisiju PSH za markaciju te put registrirati (upisati u registar i u shematsku kartu svih postojećih i novih markiranih puteva).

II. VEZNI PUTEVI ILI TRANSVERZALE

Transverzale nekad i danas

Prvi takav planinarski put u Jugoslaviji osnovao je Planinarski savez Slovenije po ideji prof. Ivana Šumljaka (1950) i predao ga planinarima 1. 8. 1953. Nazvao ga je „Transverzalom po slovenskih gorah od Maribora do Kopra“, a njegova obilaznika „transverzalcem“, kako to možemo pročitati u prvom izdanju vodiča „Po slovenskih gorah“ (str. 6–7 1958). Ovi nazivi su se toliko udomačili, da se zaboravilo prvo bitno latinsko značenje riječi transversus (= poprečan) i danas se transverzalamama nazivaju ne samo poprečni nego i uzdužni, kružni, pa i „točkasti“ putevi. Preporuča se da se novi vezni put imenuje tako, da već sam naziv označi njegov karakter, kao npr. „Velebitski planinarski put“ ili „Kružni put kroz Samoborsko gorje“. Naziv transverzala može se upotrijebiti samo iznimno (npr. „Riječka planinarska transverzala“ ili „Transverzala Končarevac“).

Samo četiri godine nakon Slovenije i u SR Hrvatskoj je osnovana prva transverzala: „Slavonski planinarski put“ (27. 6. 1957). Do 1988. g. u Jugoslaviji je osnovano 178 planinarskih puteva ili transverzala, od čega 44 u BiH, 2 u Crnoj Gori, 50 u Hrvatskoj, 1 u Makedoniji, 61 u Sloveniji, te 20 u Srbiji s pokrajnjama.

Što su transverzale i kakve trebaju biti

Usprkos četvrtom desetljeću njihova postojanja, još uvijek je obilazak transverzala relativno nov oblik planinarenja, nadasve zanimljiv, neobičan i koristan. Zanimljiv, jer nam na nov način predstavlja planinarsvo; neobičan jer obraduje sve ono što susrećemo oko nas, makar i nije izravno vezano s planinama, vrhovima i planinarskim domovima; koristan, jer planinari obogacuju novim znanjima na neposredan i lagani način putem rekreacije.

Vezni putevi ili transverzale obilježene su uobičajenim planinarskim markacijama, ali često uz dodatak

nekog slova, rjeđe brojkom (npr. „Velebitski planinarski put“) slovom V., „Goranski planinarski put“ slovom G.). Popularna „ENKA“ u Sloveniji („Slovenska planinska put“) nosi broj 1 za razliku od drugih markiranih puteva s kojima se često isprepliće ili se čak podudara s njima. U svom itineraru obuhvaćaju, osim planinarskih domova (radi noćenja) i vrhova, i sve drugo što je uže ili sile vezano za neku planinu: sadašnja i ranija kulturno-povijesna mjesta (posebno iz NOB-e) i prirodne zanimljivosti kao što su špilje, kanjoni, stari gradovi, botanički rezervati i nacionalni parkovi. Mjesta za kontrolu obilaska zovu se kontrolne točke (KT) i obilježena su posebnim oznakama (osim spomenika i drugih estetski vrijednih javnih objekata). Tada se postupa po uputi u planinarskom dnevniku – vodiču. Posjet se dokazuje žigom u za to predviđenim dnevnicima ili se obilaznik pred KT treba fotografirati. Kao trajni znak sjećanja na posjećenu transverzalu planinar-transverzalac dobiva posebnu spomen-značku.

Transverzale moraju biti stalno otvorene i bez vremenskih ograničenja, moraju imati dnevnik s pravilnikom, vodič s detaljnijim opisom trase i drugim važnim podacima (npr. kulturno-povijesnim, odnosno o osnivaču) i značku. Obaveza je organizatora da besprijekorno održava markacije, oznake i druge objekte (putokazne strelice, table i panoe, uredene izvore, klupi e ognjišta, vidikove, nogostupe usjećene na strmom terenu i u stijeni, te klinove i sajle gdje je potrebno). Kod višednevnih transverzala treba osigurati noćenje otprilike na svakih 8 sati hoda (planinarski dom, sklonište, bivak, lugarska kuća, koliba, seoski turizam, hotel, hotel). Primjer tako korektno uredena veznog puta je „Kapeški planinarski put“. Obiluje zanimljivim sadržajima uzduž čitave trase, napravljenim i osiguranim putevima i skloništima (traje 3 dana), solidno je markiran, na križanjima obilježen tablama i strelicama, a na prvoj i posljednjoj KT orientacijskim tablama s ucrtanom trasom. O putu se brinu PD „Rade Končar“ i PD „Vihor“ iz Zagreba.

Transverzala se u pravilu otvara zbog novog sadržaja koji nudi obilaznicama. One koje se većim dijelom koriste trasama i KT drugih planinarskih putova (transverzala) i nemaju koristan ili zanimljiv sadržaj, neće biti prihvaćene ni priznate. Naime, svaki organizator transverzale obavezan je da je registrira kod svog matičnog planinarskog saveza, pridržavajući se ovih uputa (o pripremi, osnivanju, sadržaju transverzale, te renskom održavanju, pravnim pitanjima i registraciji).

Planinarski marsrvi i pohodi na određeni dan ne smatraju se transverzalamama, iako im mogu biti nalik po tome što imaju žig, dnevnik, značku i drugo. Na idućim stranicama su ostale upute i preporuke za vezne puteve (transverzale) u pogledu markiranja i održavanja. Tehnička izvedba treba da je ista kao i za obične planinarske puteve, vodeći računa o specifičnom sadržaju i dodatnim radnjama.

Tko može osnovati transverzalu

Vezni put ili transverzala smije planinarsko društvo (ili drugi organizator) osnovati u pravilu na području svog djelovanja, koje je određeno statutom ili odredbom planinarskog saveza. Ako neko društvo nije zainteresirano za otvaranje transverzale na svom području, može to svoje pravo dogovorno ponuditi drugoj zainteresiranoj organizaciji. Transverzala koja prolazi širim područjem, kao npr. republička transverzala, obuhvaća sva područna društva koja dogovorno s organizatorom transverzale mogu sudjelovati u određenim organizacijskim i terenskim poslovima. Ako se transverzala želi ili treba osnovati na terenu gdje još nema planinarskog društva, tada će planinarski savez javnim natječajem (putem „Vijesti“ ili „Naših planina“) ponuditi zainteresiranim društvima uvjete za os-

nivanje nove transverzale i izabrati organizatora koji ponudi optimalno rješenje svojim elaboratom i koji daje najbolju garantiju o njenom održavanju.

Sporove u vezi s transverzalama rješava predsjedništvo PSH. Transverzalu može osnovati:

- svako planinarsko društvo učlanjeno u matični planinarski savez (npr. PD „Japetić“, Samobor, održava „Kružni put kroz Samoborsko gorje“),
- planinarski savezi gradova (npr. Planinarski savez Zagreba održava „Bratski planinarski put Ljubljana-Zagreb“),
- regionalni planinarski odbori (savezi) (primjeri: PÖS za „Slavonski planinarski put“, OPS Rijeka i Medđuruševi odbor planinskih društava Ljubljanskega okruga za „Bratsku planinsku put „Ljubljana-Rijeka“),
- planinarski savezi republike i pokrajina (npr. Planinarski savez Hrvatske održava put „Po planinama SR Hrvatske“),
- stručne planinarske organizacije (npr. Stanica planinarskih vodiča Split održava „Omladinsku planinarsku transverzalu“),
- društveno-političke organizacije (npr. Savez boraca ili „Partizan“ zajedno s nekom od navedenih organizacija. Primjeri: Planinarska sekcija TVD „Partizan“, Vinska gora, održava „Po poteku Vinske gore“, Zveza borcev NOV, Domžale, „Pot spominov občine Domžale“).
- radne organizacije (npr. tvornice i odgojno-obrazovne institucije, Šumarski savez) u kojima je formirano planinarsko društvo, sekcija, odsjek, klub ili komisija za planinarstvo (npr. Papirnica „Vevče“ i PD „Vevče“ za „Papirnišku put“. Društvo prijateljev mineralov in fosilov Tržič za „Šlovensku geološku transverzalu“),
- inozemni planinarski savezi i komisije za pješačke putove u suradnji s nekom od gore navedenih organizacija (npr. Planinska zveza Slovenije zajedno s organizacijama iz Austrije i Italije održava „Put prijateljstva“, Komisija za evropske prešto i PZS brinu se za put E-7 „Od Soče do Sutle“).

Dužnosti osnivača (organizatora)

- Osnivanje inicijativnog (organizacionog) odbora koji će pripremiti sve potrebno za osnivanje veznog puta ili transverzale. Taj se odbor poslije otvaranja ukida ili pretvara u komisiju za transverzalu koja će dalje upravljati putom u ime osnivača i koordinirati djelovanje s istovrsnom komisijom kod planinarskog saveza,
- prijava i podnošenje cjelovitog elaborata transverzale Komisiji za planinarske puteve i označavanje PSH,
- prijava i zahtjev za odobrenje općinskog organa ili društveno-političkog organa na terenu, SUP-a, TO, Turističkog saveza, Sumarije, Zavoda za zaštitu prirode,
- upoznavanje stanovništva sa značajem i namjenom puta, radi čuvanja terenskih oznaka (markacija, tabli, strelica, stupova) pa i radi mogućnosti zajedničkog održavanja,
- izrada transverzalnog dnevnika-vodiča sa skicom trase ili planinarskom kartom, izrada značke, a na višednevnoj transverzali osiguravanje noćista,
- osiguranje finansijskih sredstava za pripremne terenske radove, za potreban materijal, za otvaranje transverzale kao i za njezino održavanje (sponzorstvo, marketing),
- prijavljivanje mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SR Hrvatske radi oslobađanja dnevnika-vodiča i planinarske karte od poreza na promet,
- registracija puta kod PSH radi njezinog priznavanja (verifikacije), te kod PD „Željezničar“ u Zagrebu

radi uvrštanja u akciju „Planinar-transverzalac“, obavještavanje Komisije za planinarske puteve i označavanje PSH o svim promjenama na putu (npr. uspostavljanju novih dijelova trase ili KT, odnosno njihovu ukidanju, izdavanju novog dnevnika-vodiča, značke ili planinarske karte ili o ukidanju puta).

Prava osnivača veznih puteva

- osnivanje veznog puta ili transverzale nakon dobro obavljenih priprema,
- sastavljanje pravilnika transverzale i postavljanje određenih uvjeta (stjecanje, pravo nošenja i oduzimanje značke, obavezni zigovi ili slikanje ispred KT itd.),
- izbor trase, KT i njihova broja, tipa transverzale (linijske, točkaste), dužine trase odnosno vremenskog trajanja (jednodnevno, višednevno),
- imenovanje transverzale, određivanje povoda, datuma i mjesta otvaranja,
- finansijska naknada za troškove transverzale (dnevničke, vodiča, značke, planinarske karte i sl.),
- druga prava određena statutom planinarskog društva (npr. svojstvo društveno-pravne osobe, vlastiti ziro-račun).

Registriranje planinarskih puteva i transverzala

Karton za registraciju planinarskog puta. Po završenom markiranju markacisti podnose izvještaj svoje matičnom planinarskom društvu i Komisiji za planinarske puteve i označavanje PSH. Uz izvještaj u obrascu za registraciju treba navesti planinarski put, njegov naziv, polaznu i završnu točku, dužinu u km i satima, težinu puta (oznaka L, S, T), tko ga održava (adresa), koliko ima postavljenih markacija (okruglih, pojasnih, tabli i putokaza), kojim se objektima planinari mogu usput koristiti (planinarski dom, sklonište, lugarnica, izvor, ognjište, nadstresnica i sl.), imena markacista i njihovog vode, te datum markiranja. Jednom godišnjeg put treba pregledati (poslije zime), svake druge godine detaljno ga obnoviti i neprestano ga dopunjavati.

Osnivač puta poslije markiranja preuzima obavezu održavanja, a ako to iz objektivnih razloga ne može, treba obavijestiti Komisiju za markacije i transverzale PSH (vidi prilog 1).

Karton za registraciju transverzala

U obrascu za registraciju treba navesti: ime transverzale, datum i povod otvaranja, broj KT, trajanje obilaska u danima, satima efektivnog hoda i kilometrima, adresu osnivača ili osobe odgovorne za dopisivanje. U napomenu treba unijeti način dokazivanja (zig, fotografiranje, opis ili kombinacija), da li se i kada se organizira zajednički obilazak transverzale (svake godine ili drugačije).

Na poledini obrasca valja opisati trasu od jedne do druge KT i posebno navesti mogućnosti noćenja, prehrane, pitke vode, najkraćeg silaza s trase do najbližeg naseljenog mjeseta u slučaju nesreće, sve mogućnosti prijevoza (do prve i zadnjoj KT) – gradskog autobusa, vlaka, osobnog automobila.

Treba navesti koliko je postavljeno terenskih oznaka: markacija, putokazni strelica, stupova, tabla, panoa i ostalih ispisanih obavijesti (na kamenu, drvu). Na početku i kraju transverzale (na prvoj i zadnjoj KT) ili kraj markacije u naseljenom mjestu obavezna je tabla s nazivom transverzale i njenim znakom, a po mogućnosti i skica trase, naziv organizatora i dužina u kilometrima (vidi prilog 2).

Prilog 3 daje primjer i preporuku izvrsne terenske orijentacije i ispravnog rada (ozbiljan odnos prema planinarkama): Raspored tabla i putokaza (PD „Kamenjak“, Rijeka) gdje se, uz prilazne planinarske puteve,

križaju i dvije transverzale (linijska „Riječka planinarska transverzala” i tzv. točkasta transverzala „Planinarski putevi Hahlića kroz Pakleno do Nebesa“). Sva su križanja markirani staza obilježena tablama s pravcem puta i KT na njemu (s varijantama), te trajanjem puta. U prilogu je pokraj svake tabele i skica njenog položaja na terenu.

III. KATEGORIZACIJA PLANINARSKIH PUTEVA

Planinarski putevi koji su posebno označeni i osigurani javni su putevi kao proizvod redovnih komunikacija. Obilaznici po tim putevima hodaju na vlastitu odgovornost, ali ih treba upozoriti na stupanj težine puta i na potrebu vlastite psihofizičke pripremljenosti, jer se time smanjuje mogućnost nesreće u planini.

Kategorizacija se osniva na praksi slovenskih planinara i njihovoj terminologiji (izvor: Kalendar akcija PZS, izdavač Komisija za poto pri IO PZS; autor skica: Anton Tomšić, Radovljica).

Od tri postojeća stupnja u SRH se mogu primijeniti tri puta dva: 1. lagani put i 2. srednji put. Treću kategoriju (teški put) navodimo zato što postoji mogućnost da i u SR Hrvatskoj u budućnosti bude trasiran put takve kategorije, a i zbog česte posjeti hrvatskih planinara Sloveniji. Podatke potrebne za kategorizaciju planinarskih puteva dostavljaju sva planinarska društva u SR Hrvatskoj Komisiji za planinarske puteve i označavanje PSH putem spomenutog obrasca za registraciju.

Javnosti su ovi podaci pristupačni u poslovnicu PSH. Kategorizacija se odnosi samo na razdoblje od proljeća do zime, jer zimski uvjeti bitno mijenjaju težinu. Oni usporavaju ili potpuno onemogućavaju kretanje; markacije i tehnička pomagala su pokrivena snijegom, zbog čega je za zimski posjet često potrebno alpinističko znanje, vještina i oprema (posebno u planinama visokim preko 2000 m).

1. kategorija: lagani put

To je put na kojem se ne treba kod hoda pomagati rukama. Ako takav put vodi strmim padinama i do-

voljno je širok da omogući siguran hod manje iskusnim planinarama, zahtijevat će samo pažnju i tjelesnu kondiciju. Primjeri: „Premužičeva staza“ na Velebitu, staza Tunel – Puntjarka – Sljeme, Madarovo – Gribengrad – Čevo, Gornje Sitno – Giromettin dom – vrh Mosora.

2. kategorija: srednji put

To je put gdje se na težim mjestima pješak pomaže rukama radi veće sigurnosti. Ako i postoje tehničke naprave (klinovi, sajle i sl.), one su namijenjene većoj sigurnosti, ali nisu nužno potrebne za svaladavanje težih detalja. Primjeri: Dom na Kleku – vrh Kleka, „Vihoraški put“ kroz Ljusku, Seline – Mala Paklenica – Velika Močila, Žrnovnica – Omladinski dom na Mosoru.

Napomena: U SR Sloveniji je takav put označen kao ZAHTEVNA POT (prve dvije kategorije su zajedničke za Hrvatsku i Sloveniju).

3. kategorija: težak put

Ovu vrstu puta nalazimo u SR Sloveniji. Upotreba ruku kod hoda nužno je potrebna, a prijelazi teških mesta osigurani su sigurnosnim napravama bez kojih bi trebalo osiguranje penjačkim užetom. Često je na takvom putu potreban cepin, a povremeno dereze i kacića. Mogu ga proći izdržljivi i fizički pripremljeni planinari, bez vrtoglavice, a preporuča se pratnja planinarskog vodiča ili iskusnog planinara koji dobro pozná taj put. Napomena: u SR Sloveniji takav je put označen kao ZELO ZAHTEVNA POT (npr. „Tominškova pot“, put Vrata – Triglav, „Jeseniska pot“ Vrsič – Prisojnik).

U SR Hrvatskoj se ta kategorija ne primjenjuje u tom smislu, već je određuju drugi elementi: težak teren, velika visinska razlika, nestasica skloništa i noćista na velikim razdaljinama, potreba nošenja opreme za bivak, nedostatak vode na velikim dijonicama puta. Primjeri: Gornja Brela – Šćirovac – Sv. Ilija – Motika – Sv. Jure, Seline – Mala Paklenica – Sv. Brdo; Baške Oštarije – Ramino korito – Sugarska duliba – Jelova Ruja – Visočica.

Lagani, srednji i težki put

PLANINA

Pričaz:

Prilog 1.

reg. broj	Markirani put od - do	Vrijeme hoda (sati)	Dužina (km)	Težina L.S.T	Održava adresa osnivača	Napomena

NAPOMENA: (težina puta prema boji) plava boja - laki put (L)
crvena boja - srednji put (S)
crna boja - teški put (T)

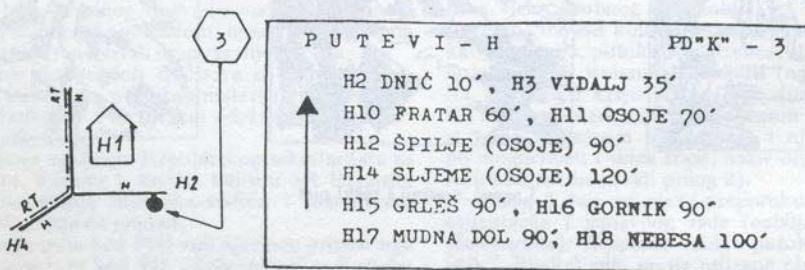
S R

Prilog 2.

red. broj	Naziv transverzale	Godina otvar.	Broj KT	Vrijeme obilas. (dani)	Adresa osnivača (održava)	Napomena

NAPOMENA: Na poledini obrasca opisati trasu od KT do KT i posebno navesti mogućnost noćenja i prehrane (voda) i najkraci silaz sa trase do naseljenog mješta u slučaju nesreće (i dolaska GSS-a).

Prilog 3.

Planinarski savez Hrvatske u 1989. godini

Još 1988. godine, prigodom otvorenja obnovljenog planinarskog doma na Risnjaku, predsjednik PSH Vlado Mihaljević istakao je „da su planinari SRH u teškoj društvenoj (ekonomskoj) situaciji uspjeli obnoviti i izgraditi više planinarskih objekata, staza i transverzala, nego ikada prije“. Ova konstatacija u potpunosti se može primijeniti i na 1989. g. koja je zbog poznatih razloga bila još teža. Zahvaljujući pojачanim naporima i entuzijazmu planinara te pomoći društvene zajednice izvršen je velik broj akcija i djelatnosti u društвima, regionalnim savezima i PSH. Spomenimo samo neke veće tradicionalne i masovne akcije: Memorijal 26 smrznutih partizana na Matić-poljani, usponi društava u povodu Dana žena, Prvosvibanjski skup alpinista u Paklenici, sletovi planinara Dalmacije, Hrvatskog zagorja i Slavonije, Dan planinara Hrvatske na Velebitu, Susret planinara na Učki, Papučki jaglaci i dr. Posebno treba izdvojiti dvije akcije u koje je trebalo uložiti maksimum organizacijskog i fizičkog napora, te napora na osiguranju materijalnih i finansijskih sredstava, a to su: Zagrebačka alpinistička himalajska ekspedicija na Mount Everest s kineske strane koja, nažalost, zbog izrazito lošeg vremena nije uspjela osvojiti vrh, i akcije iz dugoročnog programa održavanja, rekonstrukcije i izgradnje planinarskih objekata i staza na Velebitu. Osim radova na objektima i stazama na Velebitu, koje su vodile Gospodarska komisija i Komisija za planinarske putove i označavanja, završeni su i otvoreni planinarski domovi na Žumberku (PD „Monter“ Zagreb), Koritima, Brgudac (PD „Glas Istre“ Pula), Trišnjici (PD „Sokolovac“ Slav. Požega) i Nevoljašu (Stanica GSS Sl. Požega), a pred završetkom su domovi na Grebengradu (PD „Grebengrad“ Novi Marof), Viništu (PD „Vihor“ Zagreb) i Orjenu (PD „Orjen“ Dubrovnik). I većina društava koja upravlja pojedinim objektima uložila su mnogo napora na njihovu održavanju.

Tokom godine obilježen je i niz značajnih planinarskih obljetnica: 100 godina Sljemenske piramide na Japetiću, 90 godina PD „Strahinjčica“ i PD „Paklenica“, 40 godina Komisije za speleologiju PSH, PD „Kozjak“, PD „Jastrebarsko“ i PD „Rade Končar“, 20 godina Velebitskog planinarskog puta.

Društva i članstvo. U 1989. djelovalo je 131 planinarsko društvo i 6 regionalnih saveza. Osnovana su tri nova društva i to: „Badanj“ Medak, „Medveščak“ Zagreb i „Zelina“, a rad su obnovili: „Črnomerec“ iz Zagreba, „Gornje

Vrapče“ i „Plješivica“ iz Titove Korenice. Markice za 1989. nisu podigli: „Grafičar“ Osijek, „Rudnik“ Tršće, „Skradinski vrh“ Skrad i „Vraniczany“ iz Začretja. U toku godine osnovan je Planinarski savez Moslavačko-banijske regije sa sjediшtem u Sisku.

Broj registriranih članova u 1989. g. iznosio je ukupno 35.626, od toga 20.285 odraslih, 7.097 omladinaca i 8.244 podmlatka. U odnosu na broj registriranih članova u 1988. g. (35.824) smanjen je broj članova u 1989. g. Do smanjenja je došlo u kategorijama odraslih i podmlatka, a do povećanja u kategoriji omladine.

Redovna skupština PSH održana je u Zagrebu 8. travnja uz sudjelovanje 82 delegata (od 132). Usvojeni su izvještaji o radu organa PSH, finansijski izvještaj PSH za 1988. g., izvještaj Odbora samoupravne kontrole te prijedlog za dodjelu priznanja PSH. Donesen je i program rada i finansijski plan PSH za 1989. g. Usvojen je Dugoročni program održavanja, rekonstrukcije i izgradnje planinarskih objekata i staza na Velebitu, s ukupno 33 objekta. Kroz taj program zamisljeno je da u idućih 10 godina PSH uz pomoć društava, regionalnih saveza i šire društvene zajednice uredi, popravi ili izgradi određene planinarske objekte i puteve, te poduzeće druge odgovarajuće akcije revitalizacije Velebita.

Predsjedništvo PSH u toku 1989. g. održalo je 7 sjednica na kojima su razmotrena aktualna pitanja iz rada naše organizacije i to: organizacijska, finansijska, gospodarska, stručna itd. Posebno treba izdvojiti djelatnosti na pripremi Redovne skupštine PSH, pripremi prijedloga Društvenog dogovora o statusu planinarskih objekata i teza o uključivanju PSH u društvene reforme. Imenovan je i Odbor za izgradnju novog planinarskog doma na Baškim Oštarijama. Članovi Predsjedništva sudjelovali su na većim akcijama planinarskih društava i regionalnih saveza, te surađivali s drugim organizacijama kao što su: SSRNH, RSIZ za fizičku kulturu, SFKH, PS Jugoslavije, PZ Slovenije, PS BiH, Lutrija Hrvatske, RSTO i dr. S predstavnicima PZ Slovenije i PS BiH održan je zajednički sastanak u Jablancu na kojem su razmatrana pitanja od zajedničkog interesa.

Organiziran je „Dan planinara Hrvatske“ 2. rujna kod Rossijevo skloništa u povodu proslave 20. obljetnice VPP-a. Sudjelovalo je oko 1000 planinara iz većine planinarskih društava Hrvatske.

Nakon dužih priprema iz tiska je izašlo drugo, dopunjeno izdanje udžbenika „Planinarstvo i alpinizam“ autora Zlatka Smerkeia. Predstavljanje knjige bilo je 27. prosinca u okviru tradicionalne novogodišnje sjednice PSH i PSZ. Tiskane su nove članske iskaznice u tiraži od 20.000 komada. Za Dan planinara Hrvatske i 20. obljetnicu VPP-a izdane su prigodne filatelističke omotnice, suveniri i značke, a izrađene su i nove serije velikih i malih značaka PSH, te značke s velebitskim motivima.

Časopis „Naše planine“ izlazio je redovno u tiraži od 2600 primjeraka uz velike finansijske poteškoće. Knjižnica PSH redovno radi svaki ponедјeljak od 17 do 19 sati, ali, nažalost, uz vrlo mali broj korisnika.

Gospodarska komisija je u toku 1989. godine radila na ostvarivanju planiranih zadataka, ali ih je dopunjavala i nekim novima. Izvršeno je sljedeće:

1. Sklonište Oltare. Od Ugostiteljske radne organizacije iz Senja, a uz veliko razumijevanje i zalaganje direktora Babića, dobili smo na višegodišnje upravljanje dio prostorija u staroj školskoj zgradbi. Njima će upravljati PD „Sisak“ iz Siska. Uz zapaženo zalaganje članova tog društva radovi su privedeni kraju, pa će (iako je već ove godine korišteno) sklonište biti otvoreno tokom 1990. godine.

2. Dom na Zavižanu. Postavljen je novi krovni lim, zatim lim na zabatni zid, izmijenjene su dotrajale salonitne ploče na zidovima i obojena fasada i unutrašnjost. Boju za vanjsko ličenje osiguralo je PD „Medvednica“ i RO „Chromos“ iz Zagreba, a radove je izvela seniorska grupa Gospodarske komisije PSH.

3. Rossijevo sklonište. Radove na skloništu i okolini izvršili su članovi deset planinarskih društava članica ZPP-a uz izuzetno dobru pripremu rada i u rekordno kratkom vremenu.

4. Sklonište na Alanu. Uz svestrano zalaganje Antuna Starea iz Zagreba održavana su redovna dobrovoljna dežurstva u toku 90 ljetnih dana. Dopunjeno je inventar, a od RO „Uzgaj i zaštita šuma“ senjske šumarije dobiven je zaštitni i građevinski materijal, koji je i utrošen za vrijeme redovnog dežuranja ili organiziranom radnom akcijom.

5. Sklonište na Radlovcu. U kući Ivana Čaćića u zaseoku Radlovcu tokom lipnja 1989. otvoreno je novo sklonište, dok je dosadašnje u Pejakuši zatvoreno. U prenošenju još korisnog inventara s Pejakuše na Radlovac, kao i na markiranju prilaznih puteva do novog skloništa, sudjelovali su članovi OPS Rijeka.

6. Sklonište u Baškim Oštarijama preseljeno je, kao privremeno rješenje, u baraku „Industrogradnje“ iza hotela „Velebitno“. Baraka je preuzeta u zapuštenom i dotrajalom stanju.

Skupina seniora, članova Gospodarske komisije PSH, uz dosta napora osigurala je najpotrebitije uvjete za boravak. Na popravcima se i dalje radi. Formiran je i poseban odbor za izgradnju novog planinarskog doma koji je zasada angažiran na poslovima za dobivanje lokacije za izgradnju.

7. Sklonište Šugarska duliba. Postavljeno je i otvoreno sklonište-kontejner zahvaljujući pomoći i koordinaciji Ininih planinarskih društava, a posebno zahvaljujući PD „INA-Naftaplin“ i drugu Miljenku Dučiću. Planinarski savez Slavonije je, osim pomoći kod postavljanja kontejnera, preuzeo na sebe i obavezu organiziranja radova na izgradnji zidanog skloništa u Šugarskoj dulibi te je 1989. godine podigao nadstrešnicu, uredio zahod i raščistio velik dio temelja stare lugarnice, a betonirani su i temelji na koje je postavljen kontejner.

8. Planinarski dom na Visočici. Planinarski savez Hrvatske je finansijski pomogao radove na proširenju skloništa.

9. Dom pod Štirovcem. Nabavljen je i do-premljen materijal za uređenje skloništa i WC-a uz pomoć planinara iz PD „N. Tesla“, „RIS“, „INA-OKI“, „R. Končar“, svi iz Zagreba, te PD „BADANJ“ iz Medka. Građevinski institut iz Zagreba, uz svesrdnu pomoć druga Smiljana Jurića, izdavao je stručno mišljenje o sigurnosti stropne i krovne konstrukcije doma. Prema tom mišljenju cijelu je konstrukciju potrebno izmjeniti.

Komisija za GSS razvila je u toku godine osobito plodnu djelatnost. Uz rutinske poslove evidencije članstva, vođenje arhive i registra akcija spašavanja GSS PSH, te uz saziv i organiziranje sastanaka delegacije Stanica GSS PSH obavljeni su ovi poslovi:

a. školovanje kadrova

- predavanje o novitetima u gorskom spašavanju, na Seminaru za instruktore PSH na Hunjki (Medvednica),
- predavanje o ozljedama ekstremnih penjača, u prostorijama PSH u Zagrebu,
- dvodnevni seminar za članove nove stanice GSS PSH u Gospicu, na Visočici,
- seminar za obnovu i dopunu znanja za stanice Delnice i Rijeka, na Risnjaku,
- Komisija za GSS dala je jednog instruktora za temu gorskog spašavanja na republičkom tečaju za vodiče u organizaciji Komisije za vodiče na Risnjaku,
- dvodnevni instruktorski seminar u Borisovom domu u Paklenici s 23 polaznika iz 8 stanica (voditelji: Duro Sekelj i dr. Borislav Aleraj, domaćin i neposredni organizator Stanica Zadar),
- republički ljetni tečaj GSS PSH na Mosoru od 25. 11. do 2. 12.

b. Ispiti

- ispit za spasavaoce u prostorijama PSH (položilo 5 kandidata),
- analiza kriterija i uspješnosti ispita za gorske spasavaoce u posljednjih 30 godina (1957–1989) iz koje proizlazi da je kroz cijelo razdoblje kontinuitet održan uz naznačeno poštrenje kriterija ispita u posljednjih deset godina. Referat o tome iznesen je na instruktorskom seminaru u Paklenici i na stručnom savjetovanju na Zboru spasavalaca GSS PSH.

c. organizacijski rad

- formirana je nova stanica GSS PSH u Gospiću od prvih kvalificiranih gorskih spasavalaca (stanica u osnutku). GSS PSH je tako povećao broj svojih stanica s 12 na 13,
- stanica Zadar obilježila je 10 godina rada, a stanica Slavonska Požega 20 godina rada,
- održana su dva sastanka delegacija stanica GSS PSH na kojem su dogovorene glavne smjernice i akcije u 1989. g. te donesena odluka o dodjeli počasnih znakova priznanja za zasluzne gorske spasavaoce.

d. operativni rad

- dežurstvo u Paklenici za vrijeme prvomajskih praznika, iako PSH nije službeno organizirao skup alpinista,
- osiguranje prvenstva Jugoslavije u penjanju u dvorani „Art rock 1989“ u Domu sportova u Zagrebu,
- inspekcija kućnih apoteka u planinarskim domovima na Risnjaku, u Ravnem Dabru, Borisovom domu u Paklenici i domu na Nevoljašu.

e. Zbor spasavalaca

- ovogodišnji Zbor spasavalaca organiziran je u Planinarskom domu Lapjak u Velikoj. Dočačin je bila stanica Slavonska Požega koja je tom prilikom obilježila i 20 godina rada. Zboru su prisustvovala 32 spasavaoca iz 9 stanica. Na Zboru su svečano uručene počasne značke priznanja i diplome za dugo-godišnji zaslужan rad u GSS PSH osmorici gorskih spasavalaca koji su u službi radili 20 godina,
- na II stručnom savjetovanju GSS PSH, u nastavku Zbora, održano je 8 stručnih referata:
  - prikaz helikopterskog spašavanja na Biokovu,
  - prikaz ogledne vježbe helikopterskog spašavanja,
  - analiza lavinskih opasnosti na ekspediciji na Mt. Everest s kineske strane,
  - analiza akcija GSS PSH na ekspedicijama u velegorju,
  - prikaz spašavanja iz stijene kod Živogošća,
  - mogućnost spašavanja iz jame „Stara škola“ na Biokovu,

- uloga GSS-a na uređenim skijalištima, i
- ispiti za gorske spasavaoce GSS PSH 1957–1989.

Komisija za speleologiju koordinirala je rad 10 spel. odsjeka. S radom je prestao SOPD „Zagreb–Matica“. Bilo je 4 osnovnih grupa djelatnosti.

Predstavnici KS PSH sudjelovali su na skupovima:

- Simpozij „Čovjek i krš“ u Orašcu na Uni, u organizaciji Spel. saveza BiH od 9–11. lipnja 1989. (jedan predstavnik KS PSH),
- Deseti međunarodni speleološki kongres u Budimpešti od 12–20. kolovoza (2).
- Proslava 100. obljetnice osnivanja prve slovenske spel. organizacije „Antron“ u Postojni od 7–8. listopada (jedan).

Posredstvom KS PSH organizirani su:

- spel. logor na južnom Velebitu „Crnopac 89“ u organizaciji SO PD „Željezničar“ iz Zagreba od 5–15. kolovoza 1989. s 20 sudionika iz SO PD „Željezničar“, „Velebit“ i „Dubovac“; istraženo je 6 objekata, najveći jama Munižaba (−448 m) i jama Burinka (−298 m),
- proslava 40. godišnjice osnivanja prve poslijeratne spel. organizacije u Hrvatskoj (8. prosinca u društvenim prostorijama PSH).

Rad na školovanju kadrova:

- pet instruktora speleologije sudjelovalo je na Seminaru za instruktoare PSH održanom na Sljemenu od 7–8. siječnja,
- na tečaju o zaštiti prirode od 10–12. ožujka sudjelovali su i speleolozi, jedan kao predavač i dva kao slušači,
- u Zagrebu je održana 19. Zagrebačka spel. škola od 15. 3. do 19. 4. sa 13 članova,
- na Velebitu je u okviru spel. logora „Crnopac 89“ održan i Savezni spel. tečaj od 5–15. kolovoza (14 tečajaca iz 3 SO-a),
- na Međunarodnom spel. tečaju u Hohensteinu u SR Njemačkoj od 28. 7. do 13. 8. sudjelovali su članovi SO PDS „Velebit“,
- na spel. tečaju na Orjenu održanom od 30. 9. do 4. 10. od 4 polaznika tečaj su završila dva člana SO PD „Orjen“ iz Dubrovnika,
- tokom godine ispit za naziv speleolog položio je 6 članova (2 iz SO PD „Biokovo“ Makarska i 4 iz SO PD „Mosor“ Split),
- jedan kandidat iz SO PD „Mosor“ položio je sve ispite za naziv spel. instruktur (tečaj održan u Splitu 1986),
- ispiti za naziv speleolog za članove SO PDS „Velebit“ (u prosincu),
- spel. tečaj i ispiti za naziv speleolog u Nikšiću za članove Speleološkog društva Crne Gore, sekcija Nikšić (od 17. 11. do 23. 11.).

Ostale djelatnosti:

- dežuranje i vođenje posjetilaca po špilji

Veterinci odvijalo se uz velike poteškoće zbog nedostatka finansijskih sredstava,

- posredstvom PSH uspjelo je PDS „Velebit“ ostvariti privremenu zakonsku zaštitu špilje u kamenolomu Tounj,
- KS PSH prikupljalo je podatke o zagađenim spel. objektima,
- izrađeni su novi formulari Izvještaja o radu SO-a,
- tiskano je 3000 komada novih Zapisnika o spel. istraživanjima,
- izrađen je novi popis najvećih spel. objekata u Hrvatskoj,
- tiskane su dopune Tumača zapisnika spel. istraživanja,
- održano je orijentacijsko takmičenje u špilji u kamenolomu Tounj 11. 11. (35 sudionika iz Slovenije, BiH i Hrvatske; 9 ekipa),
- remontirane su i atestirane ronilačke boce i respiratori KS PSH u Puli.

Komisija za orijentaciju koordinirala je rad među društvinama radi unapređenja orijentacijske djelatnosti uz donošenje i provođenje programa i pravilnika. Surađivala je u svim pitanjima vezanim za orijentacijsku djelatnost i bila veza između saveznih komisija, predsjedništva PSH, komisija PSH i SOFK-a Hrvatske i Zagreba. Provela je ocjenjivanje kvalitete održanih natjecanja bodovanih za O-ligu Hrvatske te uvrstila za bodovanje samo natjecanja koja su kvalitetom opravdala uvrštenje. Bodovano je 12 natjecanja od kojih je šest bodovano za O-ligu Jugoslavije. Natjecanja je organiziralo sedam društava a natjecali su se orijentacisti iz 17 društava. Ukupno je bodovano 939 nastupa orijentacista iz društava PSH, dok je sveukupni broj nastupa orijentacista na natjecanjima za O-ligu bio više nego dvostruk. U usporedbi sa sezonom 1988. povećan je broj nastupa za 16%. Najviše bodova je u 1989. sakupilo PD „Vihor“ ispred POK „Maksimir“ i PD PTT „Sljeme“, svi iz Zagreba. Najbrojniju ekipu imalo je PD PTT „Sljeme“ iz Zagreba.

U O-ligi Jugoslavije između 52 društva orijentacisti iz PD „Vihor“ plasirali su se na prvo, POK „Maksimir“ na drugo, a PD Sljeme na peto mjesto. Društva iz SRH svojim visokim plasmanom pokazala su da je kvaliteta orijentacije u PSH na najvišem nivou u Jugoslaviji.

Komisija je bila suorganizator, s PD „Papuk“, pojedinačnog prvenstva Hrvatske u orijentaciji. Pobjednici u seniorskim kategorijama su Ivo Tišljar i Dunja Uročić iz POK „Maksimir“, koje je bilo i najuspješnije društvo.

Komisija je bila suorganizator, s PD „Rade Končar“, ekipnog prvenstva Hrvatske u orijentaciji (najbolja je ekipa bila iz PD PTT „Sljeme“), te suorganizator, s PD PTT „Sljeme“, pojedinačnog prvenstva Jugoslavije u orijenta-

ciji. Ovo izvrsno organizirano prvenstvo okupilo je preko 200 sudionika. Natjecatelji iz PSH osvojili su 16 medalja, a najuspješniji je bio POK „Maksimir“.

Orijentacisti iz PSH uspješno su vodili jugoslavenske reprezentacije na Svjetskom seniorском i Evropskom juniorskom prvenstvu, a brojni su bili i kao natjecatelji. Na ekipnom prvenstvu Jugoslavije u Mavrovu ekipa PD „Sutjeska“ između 15 ekipa osvojila je 7. mjesto. Komisija je bila suorganizator IV. ljetnog orijentacijskog logora, s PD „Papuk“ iz Virovitice. Na školovanju je sudjelovalo 45 jugoslavenskih orijentacija, od kojih je 28 bilo iz SRH.

Komisija za ONO i DSZ nije imala potrebe za održavanje sastanaka. Nakon dogovora u Štabu teritorijalne obrane SRH potrebno je da stručne komisije PSH podrže i razvijaju suradnju s Štabom. Naročito je potrebno razviti takvu suradnju u općinama i regijama, jer ona može mnogo koristiti planinarskim organizacijama u školovanju kadrova i opremanju.

Komisija za planinarske puteve i označavanja svoj je rad usmjerila na uređenje Velebita, jer je bila zadužena za dio poslova organiziranja i uređenja Velebita (zajedno sa Gospodarskom komisijom). Održana su tri sastanka od kojih jedan na Velebitu (Visočica). Pojedini članovi komisije sudjelovali su i sami u akcijama na Velebitu, bilo kao nosioci akcija ili u organizaciji društava. Prema dogovoru, akcija komisije započela je pozivom društvinama i pojedincima da pošalju izvještaje o svom viđenju situacije na Velebitu. Po dobivenim podacima učinjen je popis puteva na Velebitu koji je bio osnova za određivanje dalnjih akcija i za poziv društvinama da se uključe u markiranje i uređenje staza, prvenstveno VPP-a te njegovih prilaznih puteva. Na osnovi pristiglih izvještaja u akcijama je sudjelovalo devedeset planinara koji su radili oko 30 radnih dana. Sudjelovali su i članovi ove komisije te članovi Gospodarske komisije PSH, PD PTT „Sljeme“ Zagreb, Općinskog planinarskog saveza Rijeka, PD JNA „Sutjeska“, PD „Dol pri Hrastniku“, PD „Željezničar“ Zagreb, PD „Jastrebarsko“, PD „Zavičan“ Senj, PD „Kamenar“ Šibenik, PD „Krndija“ Našice, PD „Strilež“ Crkvenica, PD „Gromovača“ Otočac i članovi još nekih društava. Članovi komisije završili su rukopis priručnika za markiranje, ali kako će on biti tiskan tek u 1990., nisu održani planirani tečajevi za markiranje.

U nadležnosti PSH nalaze se i dvije planinarske transverzale: „Po planinama SRH“ i „Velebitski planinarski put“. U toku godine dodijeljeno je 80 spomen-znakova VPP-a (ukupno do sada 1944) i 41 spomen-znak „Po planinama SRH“ (ukupno do sada 658).

Komisija za vodiče surađivala je s osam stranica vodiča koje rade u okviru PSH. To su stанице Zagreb, Rijeka, Zadar, Split, Makarska, Ivanec, Osijek i Pula. Od akcija spominjemo najvažnije:

- na području Istre organiziran je seminar za vodiče društvenih izleta, ali je radi sprječenosti najaktivnijih članova odgođen,
  - organizirane su zimske vježbe vodiča kako bi se pripremili za zimsku školu (Samoborsko gorje, 26. čl.),
  - ljetnu školu za vodiče na Risnjaku uspješno su završila 23 polaznika iz 16 planinarskih društava sa područja SRH, te stekli naziv vodič-pripravnik,
  - u organizaciji Stanice vodiča Zagreb 16 članova te stanice uspješno je završilo tečaj za radioamatere,
  - nekoliko vodiča i pripravnika pohađalo je i seminar o zaštiti planinske flore i faune,
  - održani su ispitni za vodiče ljetnih pohoda na Okiću u Samoborskom gorju. Od 11 kandidata 6 je zadovoljilo i steklo naziv vodiča ljetnih pohoda, dok je ostalih 5 upućeno na popravne ispite iz određenih predmeta u roku od jedne godine,
  - u planinarskom domu na Risnjaku održan je 11.-12. studenog XVI. zbor vodiča i pripravnika s 50 članova vodičke organizacije. Podijeljene su značke vodičima koji su položili ispite za vodiče ljetnih pohoda. Podneseni su izvještaji o radu Komisije i stanica vodiča. Održana je kraća diskusija i donijeti su zaključci Zbora o smjernicama rada u idućoj godini. Drugog dana Zbora održane su vježbe u stijenama Risnjaka i izlet na Snježnik,
  - osnovana je i osma stanica vodiča sa sjedištem u Puli, koja je izradila i svoj program rada za iduće razdoblje,
  - članovi komisije održali su deset sastanaka na kojima je raspravljena problematika vodičke službe,
  - organizirani su sastanci s vodičima društvenih izleta na kojima je također zacrtan plan rada i suradnje,
  - društvenim vodičima koji aktivno rade podijeljene su nove legitimacije, koje će se svaku godinu ovjeravati,
  - neke stanice vodiča (Zagreb, Makarska i

Osjek) izradile su adresare svojih članova, stanice vodiča izvele su niz jednodnevnih i višednevnih akcija vođenja planinara i osta- lih izletnika (djeca, omladine i radnih ljudi).

Komisija za podmladak nije mogla ni svoj skromni plan rada u potpunosti ostvariti iz poznatih razloga — visokih finansijskih troškova za svaku akciju. Ipak je ostvarila ove akcije:

- organizaciju i sudjelovanje 200 planinara na tradicionalnom memorijalnom pohodu „Tragom 26 smrznutih partizana“ od Jasenka do Tuka,
  - sudjelovanje 6 mladih planinara na Sletu planinarskog podmlatka Jugoslavije na Velikoj planini u Sloveniji.

Komisija za povijest planinarstva održala je jedan sastanak na kojem su dani prijedlozi na koji način da se sredi, evidentira, katalogizira i eventualno smjesti povijesni materijal o planinarstvu koji se sada nalazi u Samoborskom muzeju. Predloženo je da se sav povijesni materijal u vezi s alpinizmom prikuplja i sređuje kao i do sada u alpinističkom muzeju u okviru Zavičajnog muzeja u Ogulinu. Održan je i zajednički sastanak s predstavnicima Samoborskog muzeja, gdje je smješten najveći dio povijesnog materijala u vezi s planinarstvom u Hrvatskoj. Konstatirano je da je dio dokumentacije vlasništvo PSH, dio vlasništvo Muzeja i dio vlasništvo Ivice Sudnika. Dogovoren je, da se materijal katalogizira i razvrsta u roku od tri godine o čemu je napravljen i službeni zapisnik.

Komisija za organizacijsko kadrovska pitanja je u toku 1989. utvrdila obrazac nove članske iskaznice u PSH. Tokom godine razmatrana je kadrovska problematika u Savezu, a posebno u odnosu na Komisiju za zaštitu prirode. Razmoredeni su i problemi konstruiranja i funkcioniраnja stručne službe PSH u sistemu SOFK-e Hrvatske. Komisija je o svojim stavovima informirala Predsjedništvo PSH. U 1990 godini Komisija planira dovršiti rad na racionalizaciji obrazaca koji se koriste u PSH. U skladu s novim opredjeljenjima bit će dovršen i dokumentat o prijedlogu nove organizacije na regionalnom nivou u okviru PSH. Nastaviti će se rad na definiranju statusa stručne službe PSH, te angažirati na ostalim pitanjima tekuće problematike.

Doživljaji jednog vode puta

TOMISLAV JAGAČIĆ

VARAŽDIN

1. Dilema na Prijevoru pod Maglićem

Iz Foče smo pošli u dva autobusa u 4 sata ujutro put Tjentišta. Magleno jutro. Kao da osjećam pitanja prilikom napuštanja asfaltne ceste na Tjentištu i skretanja na šumski put prema Dragoš-sedlu – kuda mi to idemo?

Planinari napuštaju autobuse na livadi kod Lokve Dernečište, preuzimaju svaki svoj lanc paket za ručak. Maglić je već osvijetljen jutarnjim suncem. Stado krava iz obližnjeg katuna Mrkalj-Klade prilazi lokvi.

Raspored za pokret. Na čelu kolone od 80 planinara je mladi Benjamin Cuznar iz Gozd Martuljka. Zanimljivo je da je pošao na ovo putovanje na veliku molbu svoje susjede Ljiljane Smičić, kojoj je liječnik nekoliko dana pred polazak zabranio putovanje – da joj ne propadne uplaćeni novac. Ben je inače gorski reševalec. Bio mi je iskreni suradnik i svima ugodan u društvu. Na začelju je Peter Mahnić iz Sežane. Uvijek vedar i spreman na šalu. U srednjem dijelu kolone iskusni su slovenski planinari, vodiči: Roman Turk iz Celja, Jože Pur iz Polzele, Kata Župančič iz Ljubljane. Do viđenja na Trnovačkom jezeru! Planinari će preko vrha stići do Trnovačkog jezera, a mi ostali ćemo stići do jezera podnožjem Maglića. Odlazimo autobusima do Prijevara. Vozač prvič autobusa, Franc Ferlinc, odatle odlazi s nekoliko hrabrih alpinističkih putem prema vrhu. Vozač drugog autobusa, Stanko Križanić, pomaže kod utovara hrane i pića za planinarski piknik na jezeru. Ovaj tovar će nositi moja stara znanica, kobila Zeka, a konjovodac će biti njezin vlasnik Zoran Vujović iz prijevorskog katuna.

Planinarska šetnja od Prijevara preko Suhe jezerine do Trnovačkog jezera, ako je lijepo vrijeme, a ove godine je takvo vrijeme bilo, trajala je oko dva sata. Boravak na jezeru, u iščekivanju planinara s Maglića, ugodan je odmor i pravo osvježenje. Pratimo dalekozorima silazak naših planinara i pripremamo im doček s pravom zakuskom, od aperitiva do crne kave. Neki se kupaju i sunčaju na jezerskoj plaži. Kao da smo negdje na moru, a ne na obali jezera visoko u planini.

S nama je u društvu Vule-Vukašin Komnečić, stari znanac, vlasnik obližnjeg katuna. Kod njega sam pohranio žig Trnovačkog jezera i Maglića. Onaj žig u kutiji na vrhu Maglića, koji smo zajedno s kutijom i spomen-knjigom ostavili na vrhu prije tri godine, nije bio duga vijeka.

Kome je smetao!? Vukašinu sam dao rezervni žig. Bolje da ga netko utisne u dnevnik ili iskaznicu, premda nije bio na vrhu, nego da opet nestane iz kutije na vrhu.

Kad su se osvajači Maglića dobro odmorili, obavili smo još kratak posjet u Vukašinov katu do njegove drugarice Radmile zbog kupnje sira i kajmaka, i vrijeme je za povratak na Prijevor do naših autobusa. Usput da spomenem, da je 1 kg kajmaka pod Maglićem stajao dva i po puta jeftinije nego na Durmitoru.

Po običaju ostajem u povratku s posljednjima, na začelju. Budući da su neki bili nestripljivi i pošli od jezera ranije, dogodilo se ono što nisam predvidio. Pravi put do Prijevara znali su samo oni izletnici koji su došli s Prijevara na jezero, ali ne i oni koji su prelazili Maglić. Oni nisu smjeli poći bez vodiča. Iskustvo za ubuduće: ili vodič ili u Suhoj jezerini orientacijska tabla. Umjesto da u Suhoj jezerini skrene desno, oveća se skupina uputila ravno u kanjon Suškog potoka. Opazio sam posljednje u toj grupi kako zamiču u šumu. Povikali smo: „Natrag! Natrag!“ Mali konjovodac Zoran Vujović čak je i potračao za njima. Oko 15 planinara se vratilo na pravi put.

Cijelim putem do Prijevara mislio sam: Što ako su neki već dublje ušli u šumu i nisu čuli naše povike? Uostalom, to mogu saznati tek na Prijevaru kada se svi okupimo i kada svi sjednu u autobus. I zaista, nije bilo teško ustanoviti da nam nedostaje pet putnika. Njihova sjedala su bila prazna.

Polako silazi večer u planinu. Sada počinju raditi živci. Da biste mogli razumjeti i shvatiti dilemu organizatora i vodiča trebate sami doživjeti ovakvu situaciju. Što raditi? Koje i kakvo rješenje odabrati? Opredijeliti se za 103 putnika u autobusima, povući se s Prijevara i otići u Foču na večeru i spavanje ili čekati? Čekati izgubljene i zalutale? Dokle čekati? Razmišljaj: možda su nastavili niz Suški potok do Suhe u kanjonu Sutjeske. Tamo bi ih lako s autobusom pričekao ili našao. Ali kako da to doznam? A što ako su uočili grešku, pa se vraćaju na pravi put, a autobusa tu više nema? U takvim razmišljanjima pojavio se iznenada, na izmaku snage, član ove „odbjegle“ grupe Roman. Izgledao je kao oficir kojem je razbijena jedinica.

— Oprostite, eto, dogodilo se!

— Gdje su ostali?

— Ja sam im rekao, da nastave samo pravo do ceste, jer sigurno, zbog oštrog uspona, ne bi mogli slijediti mene ovamo do Prijevora.

— Dobro si, Romane, učinio. Sada znam, što nam je raditi.

Tako smo u predvečerje 13. kolovoza napustili s dva autobusa Prijevor i pošli na Tjenište. Već je pao mrak. Jedan autobus uputim u Foču, a s drugim se požurim u kanjon Sutjeske do Suhe. U blizini Suhe rečem vozaču Stanku:

— Upali duga svjetla, sad ćeš ih vidjeti.

Evo ih! Stajali su kraj ceste i čekali. Spašeni!

A moglo je sve završiti drugačije. Recimo: imali smo sreću.

2. Vozač autobusa Cvjetko — čovjek na mjestu

Ako želite doživjeti najimpresivniji susret s kanjonom Tare, onda morate poći iz Žabljaka na Čurevac (1625 m). Malo vožnje autobusom i polusatno pješačenje do vrha. Nemojte se plašiti uspona, sam Žabljak je na nadmorskoj visini od 1450 m, pa Čurevac i nije visoko. Do sada sam u razdoblju od šest godina organizirao deset putovanja na Durmitor i Taru i nikada nisam propustio dovesti putnike na Čurevac. I nikada nitko nije ostao ravnodušan, bez uzbudnja i ushićenja, kada je tisuću metara duboko ugledao na dnu kanjona smaragdno zelenu Taru. Poput neke goleme izdužene zmije uvukla se u dno kanjona ljestvica Tara. Sa Čurevac se dalekozorom vidi Radovan Luka, prvi logor splavara od Šljivanskog do sastava Pive i Tare kod Šćepan-polja. Planinsko selo Tepca vidi se prostim okom. Turizam prodire novoizgrađenim putem u selo Tepca i izgradnjom turističkih objekata selo će oživjeti. Barem u ljetnim mjesecima.

Nažalost, jednu grupu nisam uspio dovesti na Čurevac. Bilo je to u srpnju 1989. Mojim krivnjom? Kada netko ide autobusom deveti put iz Žabljaka na Čurevac, onda ni ne obraća pažnju na putne oznake, ne prati kretanje na karti. Meni se to osvetilo. Na poznatom raskršću u šumi stajale su dvije oznake: starija je govorila da treba skrenuti lijevo (što je točno), ali nova, dodatna tabla pokazivala je — desno. Mislim: vjerojatno se na staroj trasi izvode neki radovi, obraduju trupci, pa se radi o zaobilaznici.

I mi krenuli desno, a to je bio put u pustolovinu. Istina, stigli bismo do Čurevca, ali put je

bio raskvašen, traktorima razgažen, s trupcima pripremljenima za transport. Počela je silaziti večer, nije dugo trebalo, da shvatim gdje smo. Žurio sam naprijed, pješke, dok je cjelokupna posada autobusa, njih 50, uklanjala trupce, što su se na svakom zavodu šumske ceste prepriječili. Preznojavao sam se tražeći prostor za okretanje autobusa. I našao ga. Od Curevca — ništa! Povratak je bio još teži.

Ali, te večeri, na vlažnom putu u durmitorskoj šumi doživio sam izvanrednu solidarnost čitavog našeg društva i jednog izuzetnog vozača. Zavrijedio je, da ga spomenem: Cvjetko Stanković, iz Maribora, vozač „Certusa“. U ovom mukotrpnom probijanju, koje je duboko proživiljavala i planinarka Marija Mrak iz Škofje Loke, Cvjetko je pokazao sve najljepše vrline čovjeka i odličnog vozača. Zbog toga nam svima ostaje u trajnom sjećanju.

U jednom pismu opisala mi je Marija, kako je ona doživjela naš neuspisio izlet na Čurevac, vozača Cvjetku i svoje drugove:

„Pišem ti zato, ker bi se ti rada zahvalila za našu pot na Čurevac. Ja — pravilno si prečital. Moram ti se zahvaliti za „prav tisti“ način hoje na Čurevac, ki nas na Čurevac sicer ni pripehljal: pokazal in dal pa nam je veliko. Brez tega bi nam ostalo marsikaj prikrito.

1. Da je Cvetko dober, skrben in vesten šofer smo vsi vedeli. „Tista“ pot pa ga je razgalila in nam pokazala, da je tudi ČLOVEK na mestu. Joj, kako zavzeto je pomikal avtobus po centimetrih naprej in nazaj! Spet in spet! Zdelenje se je brez konca. Vendar je ostal miren, potprežljiv in vse se je odvilo BREZ vsakega preklinjanja.

2. Tista pot je odprla tudi človeško dobro stran v vseh udeležencih. Kako pozrtvovalno so vsi priskočili na pomoč! Kako složno so vsi pomagali! Še vidim Zvoneta s „pajserjem“, pa admirala Janeza, pa Heleno, pa Zlatka, pa razne Slavce itd. (vseh iz avtobusa vendar ne morem našteti). Včasih se je zdelenje kot zavrto, toda SLOGA je premahnila avtobus spet za kak centimeter naprej ali nazaj. Ni bilo važno. Vsak premik je bil uspeh.

3. Koliko zabave in hudomušnih dovitipov je rodila ta pot! Koliko dobre volje in smeha je že povzročila! Zaradi nje smo seše bolj spoznali in zbljžali. Postala nam je LJUBA prav taka kot je bila.“

U idućem broju: Vrganji za večeru i Svečanost na Savinom kuku

U srpnju i kolovozu

Desetodnevno planinarsko-splavarsko putovanje

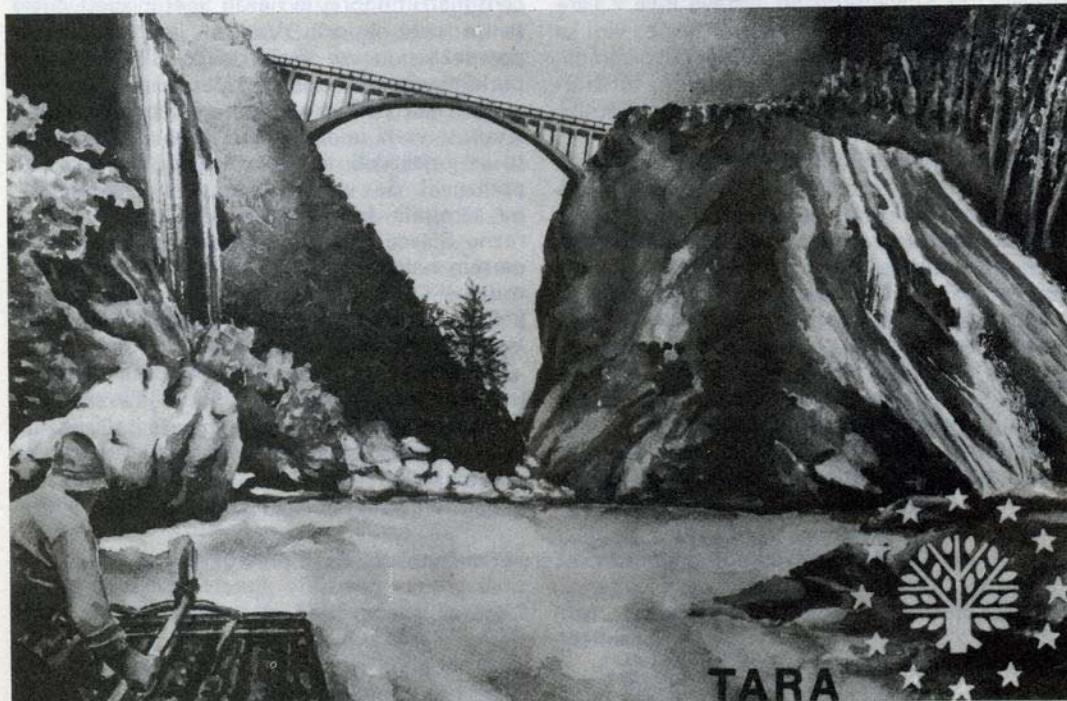
Na inicijativu Tomislava Jagačića iz Varaždina pripremljena su i izvedena od 1–10. VII i od 5–14. VIII 1989. dva putovanja na Durmitor, Taru, Komove i Maglić na kojima je sudjelovalo 150 planinara. Ovako velika skupina planinara iz Celja, Domžala, Ljubljane, Kamnika, Maribora, Nove Gorice, Radovljice, Slovenske Bistrice, Škofje Loke, Tržiča, Kardeljeva, Novog Sada, Mrkoplja, Rijeke, Slavonske Požege, Zagreba i Zenice rezultat je strpljivog, jednogodišnjeg rada na animiranju i, što posebno treba istaknuti, kvalitete samog izvođenja. Pogled u Knjigu dojmova u koju su se kroz punih šest godina upisivali sami sudionici, rječito i uvjerljivo o tome govori. I ove je godine bilo „ponavljača“, a ponavlja se samo ono što je lijepo i vrijedno.

Za pohvalu je inicijativa, da se na Savinom Kuku (2313) ugraditi kutija i u nju pohrani upisna knjiga i žig. Ovu akciju izvelo je 75 članova PD „Slovenijales“ iz Ljubljane 7. VII 1989. Kutiju su izradili članovi PD LTA iz Varaždina.

Članovi ovog društva izradili su također kutiju za Bobotov kuk i Maglić. Saznajemo da je 1990. g. na redu za ugrađivanje kutije Prutaš (2393).

Planinarima i njihovim prijateljima pruža se prilika, da se uključe u ovo tradicionalno, atraktivno i stručno pripremljeno putovanje 1990. godine. U programu je predviđeno: trodnevno splavarenje Tarom od Šljivanskog do sastava Tare s Pivom kod Šćepan-Polja te usponi na Vasojevički Kom, Bobotov kuk, Savin kuk i Maglić te mnogo drugih ugođaja i iznenađenja o kojima bi mogli najviše reći oni, koji su na ovom putovanju već bili. Prvo će putovanje biti od 30. VI – 9. VII, a drugo od 4–13. VIII 1990.

Ako se želite predbilježiti i nešto više saznati o ovom putovanju, koje se 1990. ponavlja jedanaesti i dvanaesti put, pišite na adresu: Tomislav Jagačić, 42000 Varaždin, Slavenska 19, tel. 042–47–512.

Na putu svile

S Petom vojvodanskom ekspedicijom „Pamir '89”

SNJEŽANA BILAĆ

ZAGREB

Prošlog ljeta, od 1. do 28. srpnja, organizirana je alpinistička ekspedicija na principu razmjene sa sovjetskim alpinistima iz Kijeva, pod nazivom „V. vojvodanska ekspedicija Pamir '89.” Cilj ekspedicije bio je uspon na Pik Lenjin, visok 7134 m. Ekipa je bila u sastavu: Muhamed Gafić (vođa), Slobodan Simić (Sarajevo), Edin Kajan (Mostar), Željko Knez i Edin Durmo (Zenica), Drago Puhaljić, Goran Sladić, Juca Salkica-Žika i Vlado Mičić (Pucarevo) i Snježana Bilać (Zagreb).

Budući da će biti objavljen poseban elaborat o ekspediciji, odlučila sam da ne pišem kronologiju zbijanja, već da objavim pismo upućeno ekspediciji „Everest '89” (Božici), koje sam napisala neposredno nakon povratka iz Pamira. Originalno je pismo ponešto izmijenjeno, zbog autocenzure.

Zagreb, 2. kolovoza 1989.

Zdravol!

U Zagrebu sam već pet dana i neprestano kihem, kao što kiši vani. Nešto mi ne odgovara u zraku. Vratili smo se u petak, upravo da u „Večernjem listu” pročitam obavijest i vidim sliku o vašem odlasku. Slika je toliko mutna da pola ljudi ne mogu prepoznati, npr. ne vidim Ranka, niti je li Dado tu, Danka se naslućuje negdje na kraju slike. Saznala sam da Srećko nije otiašao. Danas ću vidjeti Šepca pa ću sve to sazнати. Pretpostavljam da ste bili jako umorni prije odlaska i da vam je već svega ovoga (svega što nisu planine) dosta. Jeste li i dalje nastavili snimati reklame? Na penjanju i hodanju u planinama sigurno niste bili. Sada kad sam se vratila iz visokih brda, znam kakav bi trening bio najbolji. Ali, o tom potom (kad bude prisutan Zdenko).

Ukratko, naša „V. vojvodanska ekspedicija” sastojala se od devet Bosanaca i jedne zagrebačke Dalmatinke. Ekipa „za pet”. Sastali smo se u Beogradu. Obećala sam sebi da više nikad neću vlakom u Rusiju, ali kršim obećanje. Đidali smo do Kijeva, gdje su nas razbudili i ostavili u ranim jutarnjim satima. Iz Kijeva letimo za Samarkand, bajkovit grad. Planirano je da ostanemo dva dana, a dio nas je ostao četiri dana, jer u malenom avionu za Oš nije bilo dovoljno mjesta. Samarkand je prekrasan istočnojazački trgovački grad. Slike ćes vidjeti. Potpuno smo se udomačili, ugodaj je takav da se moraš

otkačiti. Skoro su me nasilno oženili (nije loše, vozač je autobusa). Imali smo sa sobom video-kameru pa će se sve vidjeti. Temperatura je bila stalno iznad +40°C, ali je zrak vrlo suh pa nije bilo poteškoća s disanjem.

Iz Samarkanda let za Oš, avion je malen, užasno se drma (inače nemam strah od letenja). Iz aviona vidimo visok planinski lanac, vjerojatno Pamir. Iz Oša smo se osam sati vozili 350 km do baznog logora autobusom koji ima svojstva džipa (pogon na sva četiri kotača). Kilometrima smo se vozili po livadama, jer nema ceste. Zaalajski greben vidimo kao na dlanu. Na lijevo se nastavlja Kina, s Kongurom. Prolazimo kroz internacionalni (u žargonu „devizni”) logor Ačik Taš – u njemu su alpinisti iz 18 zemalja. Mi smo interni (ne-devizni) gosti pa idemo malo visočiće, u logor na Lukovoj poljani (3750 m). Ovdje runolisti rastu kao trava, primorani smo gaziti po njima. Kad smo došli u bazu bilo je lijepo vrijeme i to je potrajavao 4–5 dana. Nakon toga je svaki dan i svaku noć padaо snijeg. Rekoše nam da u posljednjih 30 godina nije bilo ovako loše vrijeme.

I tako je nama trebalo osam dana da dođemo u bazu. Petnaest dana smo u bazi, što je dostatno za pristojnu aklimatizaciju, i pet dana putujemo natrag. Jako smo pod vremenskim pritiskom. Ubuduće ne pristajem na takve aranžmane. Iako je Pik Lenjin brdo bez velikih tehničkih teškoća, ipak je sedamtisućnjak. Od C1 do C2 su svakodnevno padale lavine, i to je bilo opasno jer je neprestano snježilo. Dado mi je rekao na polasku: „To su ti prava brda i nemoj ih potcjenvljati!” Imao je pravo. (Vidim da će se ovo pisanje otegnuti pa ću o psihološkoj karakterizaciji likova i svom psihofizičkom stanju pisati u nastavku. Mislim da će ti to biti korisno.)

Nakon jednog dana razgledne ture i dana odmora krenuli smo na aklimatizaciju. Za nju smo mogli odvojiti četiri dana. Prvi dan smo u C1 na 4200 m – spavanje. Drugi dan smo u C2 na 5300 m, spavanje; padaju lavine prema šatorima. Puše jak vjetar. Planiran je uspon do C3 na 6100 m i spuštanje natrag. Meni počinju četverodnevne iscrpljujuće probavne teškoće. Mogla sam piti samo litru čaja i jednu malu čokoladu na dan. Prvi dan sam imala jaku kruz, ali da sam se bila vratila, uopće se ne bih aklimatizirala. Zaista sam se osjećala mučno. Poslijе mi je bilo lakše jer su se moje zalihe počele

iskorištavati. A teškoće su bile takve vrste da su Amerikanci mislili da je to nov način markiranja opasnog puta između C1 i C2 (inače su se oni koristili klasičnim načinom, pikali su zastavice). Noć na 5300 m, snijeg, vjetar. Svi su htjeli dolje, a nas nekoliko se odlučilo da idemo barem do 5800 m. To je bila visina moguća života. Kada sam ponovo sišla na 5300 m, imala sam jaku glavobolju.

Prvu noć nakon povratka u bazni logor palo je 20 cm mokrog snijega. Šator mi se srušio i poklopio me usred noći (pouka: otresati šator svu noć). Bila sam primorana srušiti šator s opremom da bih svoj popravila, i ujutro su me dobro izgrdili. E, uglavnom, otsad svaki dan pada snijeg i mi pravimo velike snjegoviće.

Tri dana odmora i moramo krenuti prema vrhu. Preostalo nam je još samo sedam dana u brdima, imamo samo dva moguća dana za osvajanje vrha — 20. ili 21. srpnja. Zanimljivo kako je sve programirano.

Idemo step by step, C1, C2, C3 je na 6100 m, jako teško je već s ruksakom. Prate nas snijeg i gromovi. Pola ljudi se vratilo u bazu zbog raznolikih poteškoća. Dogovaram se za uspon na vrh s Vladom. Sve do spavanja sušimo čarape i cipele uz pomoć kuhala. To se pokazalo pametnim, jer su mi se sutradan ujutro noge grozno smrznule i u suhim cipelama.

20. srpnja se ustajemo u tri ujutro i odlučujemo izravno na vrh. Treba 12–15 sati s povratkom u C3. Ja pratim Vladu do 6400 m, ali noge su mi se sve više smrzavale i odlučila sam vratiti se. S kakvim guštom sam odspavala sve do podne! Još su Simara i Gafa krenuli prema vrhu, ali oko pet sati.

Dobro sam se odmorila i, kad sam već odlučila da je za mene sve gotovo, stigli su Žika i Slado. Odlučim da sa Žikom i još četvoricom Rusa uveče odem u C4, na 6400 m, tamo da prespavamo i sutradan idemo prema vrhu. I po drugi put sam nakanila da odustanem, jer su moje rukavice ukradene — na 6100 m! Smirila sam se nakon ispada bijesa, kad mi je jedan Čeh dao svoje rukavice. Odluka je (četvrta po redu) bila: idem opet gore, drugi put u jednom danu. Već sam se fino aklimatizirala. Podne sam vrlo lagodno prešla put do C4. Ta je noć bila mučna jer smo bili u vrlo skučenom šatoru. Zaledeni šator pada mi je na lice. Misnila sam da će dobiti klaustrofobiju.

21. srpnja krenuli smo prema vrhu u sedam sati. Rusi su otišli naprijed, a Žika i ja smo išli polaganije. Ni on nije prije bio na toj visini. Dobro smo hodali, dan je sunčan, bez vjetra, ali

noge mi se nikako nisu mogle zagrijati. Svi su popili komplamin, osim mene.

Na 6800 m slijedio je strmiji kameniti dio. Tu me uhvatila kriza, nikako da se nadišem, vrti mi se u glavi. Dostigao nas je postariji Englez i savjetovao mi (kad je vidio kako hodam) kako treba disati: jedan korak i dva puna udisa. Slijedili smo ga i krenuli zaista brzo. Izjšli smo na plato na 7000 m začas. Plato je ubitacno dugačka visoravan. Sunce je upalilo, nigrde sjene, toliko smo dehidrirani da više ne prija ni piće. Sa visoravnim se vidi vršni greben, nagađamo što je vrh. Vidimo Ruse pri kraju uspona sa platoa. Oni su na početku uspona ostavili ruksake. Misleći da je vrh vrlo blizu i mi ostavljamo stvari, čak i cepine, uzimamo samo štapove i fotoaparate. Ne sjećam se gdje sam slikala posljednji put (i je li mi se uopće dalo slikati). Popeli smo se na greben oko 50 visinskih metara i vidjeli da ima još mnogo po grebenu. Nailazimo na američku zastavicu, koja je juče postavljena. Uto su se vratili Rusi — ne znam jesu li išli do glavnog vrha — i rekli nam da većina ljudi dode samo do ove točke jer misle da je to vrh. Još bismo trebali ići 40–50 minuta, oko 80 m visine. Besmisleno bi bilo vraćati se po cepin i čuturicu i, nakon vrlo kratka vijećanja, Žika i ja odlučujemo da se vratimo. On je izjavio da je i tako išao na vrh samo zbog mene, nije bio ne-popustljiv. A da on nije jučer popodne išao gorе, ja sama sigurno ne bih. I tako se mi vratimo. Povratak po visoravnim mi je bio užasan. Tek sad sam osjetila koliko sam umorna. Svakih sam pet minuta sjedala u snijeg. O tome što sam osjećala i mislila na vrhu čut ćeš idući put. Zaboravila sam reći da su se jučer na vrh popeli Vlado i Gafa, a Simara je također došao do američke zastavice.

Na 6400 m malo smo se odmorili u šatoru i zatim se spustili na 6100 m. Tu smo prespavali i 22. srpnja bili u bazi, svi na okupu, živi i zdravi.

Nakon što smo se na (procjenjujem) 7050 m okrenuli i prešli plato, počeo je padati snijeg, koji nije prestao ni kad smo krenuli iz baze. Zato, mislim, da je odluka o vraćanju (za mene) bila ispravna.

Poneštaje mi papira i moram završiti. Ovo je bilo dobro iskustvo i ostat će mi u lijepoj uspomeni. To želim i svima vama. Ako bude dobro vrijeme i vi zdravi, sve ostalo bit će u redu.

Slijedeće pismo napisat će i poslati kad vi budete već visoko. Mislim da će vas ohrabriti. Samo, pomalo mi je žao što nisam s vama. Ali, bit će drugih prilika.

Puno pozdrava od Snježane

Kamenčići sa Crnogorske transverzale

SAKIB KLIKO

JAJCE

Kada sam se na Žabljaku pozdravljao i razšao od svojih prijatelja s kojima sam se družio petnaest dana, otprilike sam u svoj dnevnik zapisao: „Vama hvala za jedno veliko putovanje i druženje, a ja idem dalje u skupljanje novih kamenčića sreće, zadovoljstava i ovozemaljskih slasti. Bit ću sretan i te ću kamenčice i za vas donijeti.“ I doista, skupio sam mnogo tih kamenčića koje, evo, i ovog puta rado nudim.

Takav je čovjek Danilo

Slučaj je htio da Žabljak i Durmitor budu kraj jednoga i početak drugoga mog putovanja što ga poduzeh ljeta 1989. Posrećlio mi je da na njima skupim velik broj zanimljivih podataka, pa to može biti velika priča, čak i kakva knjiga. No, ovog puta želio bih pisati i govoriti o nečemu drugome.

Povod posjeti Durmitoru bio je memorijalni uspon na njegov najviši vrh posvećen pokoju generalu Daniju Jaukoviću. Sve što sam do tada znao o ovom čovjeku bilo je da je umro podno Bobotovog kuka pri prvom obilasku Transverzale „Sloboda“, da je u to vrijeme bio predsjednik Planinarskog saveza Crne Gore. I još su mi rekli da je bio velik čovjek.

Ovog puta sam želio više saznati o tom velikom čovjeku. Posjetio sam i grobove, Danilov i žene mu Jelene. Jednostavni spomenici nad grobovima prekrivenim svježim planinskim cvijećem koji mi najviše govorahu o veličini Danilovoju. Tada sam odustao da bilo što napišem. Shvatio sam da pišem o toj veličini bez obzira koliko imao velike želje i htijenja. U želji da proširim svoje znanje o Danilu uspijevam doći do govora Mirčeta Mira Bulića na grobu Danilovom, 9. jula 1977. na Žabljaku prilikom sahrane.

Odlomci iz toga govora nam najbolje govore kolik je bio čovjek Danilo, dobro bi bilo da ih znaju naši dolazeći naraštaji planinara:

„...Kraj izvora bistre Bukovice, grleći svirale i prateći pjesme čobana, nadajali su ga mjesni jezerski cvijeća, poglede mamili i opijali planinski visovi i oblaci, a uz gusle i priče sticao prva saznanja o borbama, hajdukovanju, o junakačkim podvizima Crnogoraca i svojih pradjedova...“

„...Volio je da čitav svijet bude od pjesme i ptica, od cvijeća i ljubavi. Okretao se čovjeku i životnim pitanjima naroda i društva.“

„...Imao je veliko srce, kao njegov Durmitor, a umio je da ga podari svojoj divnoj porodici,

supruzi Jeleni, kćeri i sinovima, široj rodbini, svim ljudima, svim narodima podjednako.“

Sela su se radovala kuda prođe, a domove u koje je dolazio osmijehom je nadajao.

Umio je stare majke samohrane u crnini okupiti, snage dati, u jadima razabrati, da im boli s ranjenih srca sahnju.

Drug je mladih svuda bio, uz gorane, planinare i smučare, pokretao na akcije, podsticao i hrabrio, primjerom je svojim htio dokazati sve na djelu. Mladi su ga na rukama u koloni sa suzama iz planine donijeli, ovdje danas među nama.

Zašto tako, generale, naš Danilo? Ovo tužno kolo skupilo se ovdje sa svih strana da te pita što posusta u mirisu travnog pasa gdje svijaju orli gnijezda...

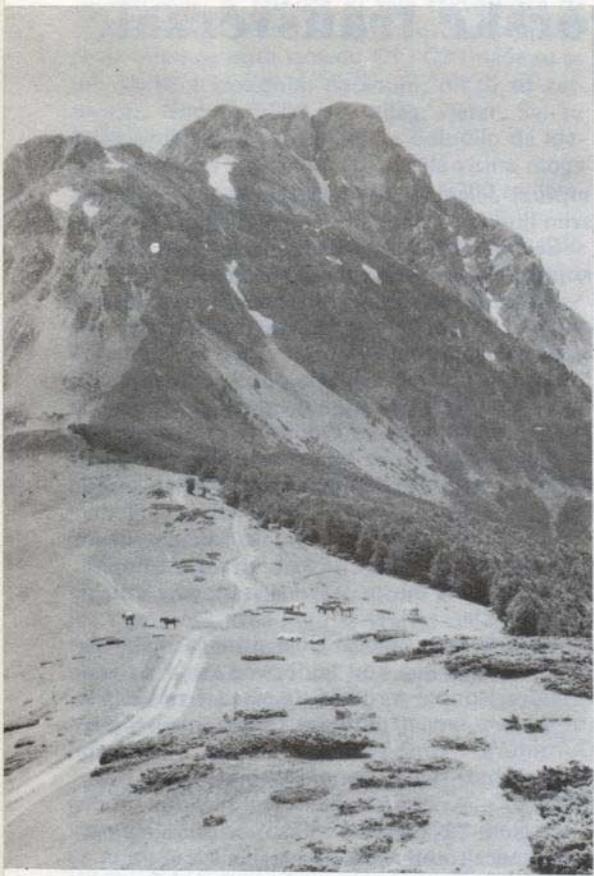
...I neka si tako uradio. Gdje si mogao tako divno počivati, kao kod ljudi ovog kraja, pa kad se mora jednom mrijjeti i da ostaneš za navijek uz vrhove svog Durmitora. Nijesi mogao bez Durmitora i Crnog jezera, bez jela i travnatih pasova, bez svoje divne planine i ljudi ovog kraja.

I ostani tu gdje si ponikao, orlušino. Nikad te više neće roditi žabljacka majka.“

Umire najvisočije naselje na Balkanskom poluotoku

Eto, bio ja u Crnoj Gori, saznao da je tamo živio i da je tamo rođen veliki Danilo, da su tamo korjeni Vuka Karadžića, da Smail-aga tamo završi svoj burni život. Rekoše mi da postoje plemenske podjele, da su bile praćene čestim sukobima, nerijetko i krvnim, da su postojale velike šume kučijevačke i šaranske. I danas postoji Kučajevica u čijem okrilju je njen ogledalo, Zminčko jezero. Postoji i Šarsko polje koje nadvisuje Kuruzebi i Korman, a njih razdvaja Čolov dol. Na istočnom kraju toga polja leži naselje Gomile, tema ovog dijela moje zabilješke.

Svi kad govore o svome kraju ne štede ono „naj“ da bi uljepšali i uveličali svoju priču. Za Žabljak sam znao da je najvisočije administrativno mjesto na Balkanskom poluotoku, a za Gomile mi rekoše da je najvisočije stalno naseljeno mjesto na Balkanu. I dok sam se kolebao, je li ono naj u priči o Gomilama pridodano radi hvale, u Aleksićima na radioaparatu slušam neku emisiju, čini mi se da se zvala „Mjesečnoj zajednici u pohode“. Reporter koji je radio

Vasojevićski kom

Foto: Dr. Ž. Poljak

tu emisiju također upotrijebi ono naj uz pridjev visočije.

I ništa čudno, osim što sam tom selu prilazio nekako drugačije nego drugima, jednostavno više sam razmišljao o njemu i gledao ga posebniye. Kad ste pažljivi i kad razmišljate o tome može vam posreći da vidite i čujete više nego običan smrtnik.

U Gomilama se nisam zadovoljio samo transverzalnim žigom što ga čuva Momčilo Simićević, jedan od rijetkih koji ovdje i zimu zimuje. Uz čašicu dobrodošlice i raspitivanje o usponu na Kuruzeb i Korman, Momčilo je tužno ispričao kako Gomile polako izumiru. Sve mi se nekako učini tužnim. Ni jutarnje izmaglice me više nisu osjećavale ni davale lijepu sliku jutra nego sam je osjećao kao teret iz sna. Tužne su i sumorne kolibe iz kojih već godinama ne izvija plavičast dim i nikad vas iz njih neće pozvati neko ostarjelo čeljadi na čašicu ili šolju mljeka. Paučina na vratima avetijski djeluje, kao hladni oklopnik. Baš tako, a ista je ono paučina čijim sam se šarama znao tako diviti.

Svake godine ovdje se ugasi po jedan pačenicki život i uz njega po jedno ognjište. Stara mi oronula škola govorila kako je nekoć vrilo od života, od dječje vike i graje. Što je tada na Gomilama bilo ljepše, ljeto ili zima? Zgranuto sjedam na stepenik škole. Čujem korake strogog učitelja kako hoda po drvenu podu, čujem kako jednom nestasku određuje „pet po turu“. Ne, to sam samo ja mislima odlutao, sve je to samo san. Sjetih se dana kada sam se odlučivao o životnom pozivu i žarko želio biti seoski uča, baš negdje kao u Gomilama. Umrle su moje želje i snovi o seoskom uči baš kao što život umire u najvisočijem stalnom naselju ovoga dijela Evrope.

Koliko ćemo mu još pripisivati ono „naj“?

Bespućem Sinjajevine

Često kažu kako sam sebičan što krećem sam u otkrivenje staza, predjela i ljudi na njima. Prije bih rekao da tim svojim samotnim turama pravim nepromišljenost. No, i pored toga što pravim grešku, moram vam kazati da tada sve vidim drugačije, ljepše, nikad se ne osjećam umornim. Reći ćete, a ja se slažem, da planinar tako ne radi. Tada živim životom koji mi se nudi što, čini mi se, u društvu ne bih uspio postići.

Hodeći Sinjajevinom po magli i kiši bio sam na toj granici razuma. Balansirajući po njoj kao artist po žici uspio sam osjetiti i izvući toplotu od surove i sumorne Sinjajevine. Često sam se hvatao kako razmišljam i ukoravam se zašto nisam poslušao ljudе u Aleksićima kada su me odvraćali od ovoga puta. Onda pogledam oko sebe i vidim da nema uspaničenih, ne moram nikoga smirivati. Onda si kažem: „Drži se mali, bačen si kao mačka, moraš pasti na noge.“ Doista, kad pod nogama osjetiš čvrsto tle, posreći ti da i u najcrnjoj čaši vina nađeš poneku svijetu kaplju koja čini sretnim i jakim.

Nikad nikome neću znati objasniti put od Jelića katuna do Velikog Pećarca, ni s njega do katuna Zakosi, isto kao što je teško objasniti trenutak kada se preznojavaš a šiban si vjetrom koji se u kosti zavlači, kao što se meni desi u ovome predjelu.

Kad bi vjetar na trenutak rastjerao tjestastu maglu i kada bi se pojatile nestvarne slike surove planine shvatio bih koliko sam sićušan u ovome planinskom beskraju i svaki učinjeni korak mi se učini da je od milje, a srce toliko postane nemirno i koprca se kao jagnje i ne može u grudi da stane.

Po dolasku na katun Zakosi i kada sam ispijao čašicu dobrodošlice koja je imala moć nekarta što ga ispijaše bogovi na Olimpu, osjetio sam prvu iskrigu toploće i tad, davno pročitanu tvrdnju da je Sinjajevina divlja i topla pla-

nina, tumačim na svoj način, način koji mi ovog časa najviše godi. Dobroćudni pogledi i riječi upute planinke plemenitije su grijali od rajske vatre u ovom paklu. I na katunu u Velikoj provaliji vatra ljudska je nadjačala studen planinsku. Kako je čovjek sretan kad izbjegne trenutak koji vječnost traje, kako hod postane siguran kada se nađeš na stazi što vodi iz vječnosti u vječnost.

Ponovo sam sam, a sretan, jer sam po cijeloj Sinjajevini. Svuda je ostao dio mene, moje duše i poneko hvala za toplotu ljudskih srca.

Hodeći bespućima Sinjajevine dolazim na katu Ružicu. Susret sa sadašnjosti, prošlošću i budućnošću, odnosno s porodicom Milutina Lazarevića, koja je sve to. Dočekan sam i ugošćen kao najveći hodočasnik ovozemaljski. I sunce se pobrinulo da u duši osjetim olakšanje a u bilježnicu ga ovako pohranih: „Zaista si, Sinjajevino, istovremeno divlja i topla.“

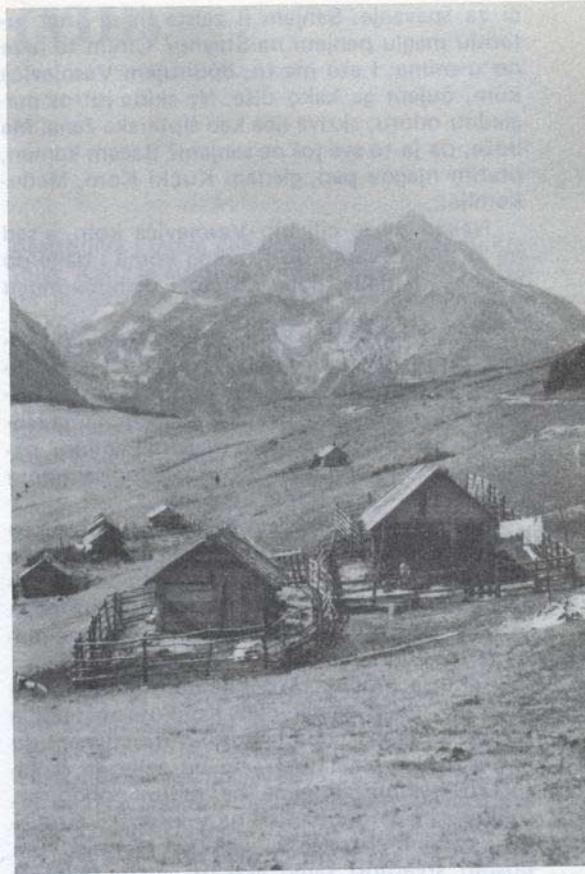
Bjelasički medaljoni

Sjećam se da mi je mati kao dječačiću pokazala zlatni medaljon koji je dobila ona od svoje mame i kako ga je s ljubavlju čistila i prevrtao u rukama prije nego što ga je ponovo pohranila u škrinju gdje čuva dragocjenosti. Zapravo se tog detalja iz svoga ranog djetinjstva sjetih obilazeći Crnogorsku transverzalu, odnosno onaj njezin dio što me provede Bjelasicom. Tada sam u svojoj usputnoj zabilješci zapisao da je ovo planina kao najsvjetlijii medaljon, sazdan od tisuću sitnih medaljona, koji sjaje sjajem najljepših zvijezda. Ne očekujući da dobijem od bilo koga kakav dar, Bjelasicu sam shvatio kao najveće bogatstvo što sam ga mogao dobiti hodeći našim planinama i stoga sam je ljubomorno pohranio u dno svoje duše, baš tamo gdje skrivam svoje najdraže stvari, slatke boli i tajne. Glačat ću je sjećanjima i vjerujem da je dugo ništa neće moći zasjeniti ni u niti paučine zaborava zaviti.

Kad osjetim najljepši miris ovog svijeta znam sigurno da će to biti miris sjenokosa s Bjelasicima koji se uzavrelim zrakom širi na sve četiri strane svijeta. Kad mojim tjemom i dušom zavladaju nemiri svakodnevna življena, poželjet ću mir i tišinu ove gore, poželjet ću igru sunca i sjenu s vodama Biogradskog, Pešića i Šiškog jezera. U njihovim vodama, kao u čarobnom ogledalu, čovjeku posreći da vidi svoju dušu, da im je da, da se pojgraju njome i da je ponovo vrate i tad postane kao novorođenče.

Svaka travka, svako stablo, staza i bjeličast dim s ognjišta imaju neku vanzemaljsku moć i čovjeka tjeraju do krajnjih granica prošlosti i budućnosti istovremeno.

Cesto se zateknem kako zaneseno razmišljam o svojim Bjelasičkim medaljonima pa po-

Kučki kom sa Štavna

Foto: Dr. Ž. Poljak

mislim i zapitam se ponovo nisam li malo pretrjao. No, činjenica da je sve ovo područje proglašeno nacionalnim parkom daje mi za pravo da kažem da je još netko od ove ljepote i sjaja bio ludo zanesen. Ponovo bivam sretan jer se o mojim draguljima brine i zakon, da žive i da nas nadžive. A ono što zakonom nije uvršteno u paragrafe skrito je u mojoj duši i samo je moje.

Komovi – san kada si i budan

Sedamdesetih godina, kad sam jurio po transverzalamu, dobio sam dnevnik Jugoslovenske transverzale i tada sam doznao za planinu što se zove Vasojevića kom. Potpuno nepoznata planina počela me proganjati, često sam o njoj razmišljao, sanjao sam je. Komovi su postali moj san i priželjkivao sam ga kao stvarnost. I nakon deset godina posrećilo mi da san pretvorim u javu, a javu u san.

S Bačkog sam brda sanjao otvorenih očiju, bio sam tu, a zapravo u Međukomilju, pa čas na jednom, čas na drugom Komu. Te noći sanjao sam o stvarnosti koju sam osjećao u svojoj vre-

či za spavanje. Sanjam li zaista ili se kroz jutarnju maglu penjem na Štavnu? Činim to brže no u snima. I eto me tu, dodirujem Vasojevića kom, čujem ga kako diše. Ne skida jutros maglednu odoru, skriva lice kao šiptarska žena. Ma bože, da ja to sve još ne sanjam? Bacam kamen, pratim njegov pad, gledam Kučki Kom, Međukomlje...

Nekad mi je cilj bio Vasojevića kom, a sad mi se put otvara i do Kučkog koma i dalje do Carina, još dalje, dalje no što i u snima mogu stići.

Uspon na Kučki kom podsjeti me na prošlogodišnji uspon na Triglav. Nema užeta ni klinova, nema mojih prijatelja s kojima sam se prije nekoliko dana razišao na Žabljaku, nema Hilde koja me očarala svojom snagom i voljom, nema ih, a želio bih da su tu, da zajedno sa mnom sanjuju. Kako sam sretan i sjetan!

Na vrhu sam i, moram priznati, umoran kao poslije teškog sna. Ležao sam kao stara grana odlomljena poslije olujnog vjetra te pustio misli i pogled da kreću bez moga utjecaja. Oči su se maglile i gubile u daljinama, na Kučkim planinama i Prokletijama.

Kako je mučno razdoblje od donošenja odluke do njena ostvarenja! Koliko sam puta u ponoć na Novu godinu poželio da stignem do Komova, isto sam to tražio od zvijezda sanjareci u besanim noćima na našim pohodima. Stalno sam se opominjao na upornost i strpljenje i potajno vjerovao da svaki san mora jednom postati stvarnost samo ako to čvrsto želimo i radimo u dogovoru sa zvjezdama.

Prije napuštanja vrha raširio sam ruke kao orlunšina krila, želio sam zagrliti planinu i zapjevalo sam što sam jače mogao, neka se moj glas što dalje razlije, neka goropadni div zna da sam sretan, možda danas najsjretniji čovjek, neka me zapamti i neka zna da će ga i dalje sanjati i da će mu se ponovo vratiti.

Imali su se Kući i Vasojevići oko čega otimati i kriviti, no neka mi oproste što je sve ovo danas samo moje, što sam im godinama kroj Komove u snima i na javi. Neka mi oproste što će dio njihovih planina ukrasti i ponijeti sa sobom i što sam pogazio granicu što su je postavili između posjeda. Uspjelo mi je da prijedem granicu između snova i stvarnosti ni ne obazirući se puno na onu između Kuča i Vasojevića.

Pismo

Kada sam se vratio kući s obilaska Crnogorske transverzale i dok sam još na sebi osjećao

miris katuna, još slušao riječi dobrodošlice, opijen mirisom ugrijalog zraka, sjeo sam i svojim crnogorskim domaćinima pokušao napisati pismo. Želio sam da bude lijepo i nesvakidašnje, nešto kao najljepša domaća zadaća. Nije mi polazilo za rukom, ne što sam domaće zadatke kao učenik nerado radio a ovo shvatio kao zadaću, već jednostavno što nisam imao riječi zahvalnosti tim ljudima. Kupio sam razglednice na koje sam jednostavno napisao: „Hvala vam za sve!“

Neka ovo poglavlje bude ostvarenje moje želje jer i ovog trenutka osjećam da tim ljudima dugujem nešto više od istinskog hvala. Sve svoje zabilješke radim iskreno, pošteno, i svu svoju dušu dajem u njih. I ovog će puta to pokušati i kroz ovu zabilješku želim im dati svoju dušu kao što su i oni meni svoju otvarali i nudili. Poklanjam im i napor učinjen na tom putu na kome su mi nesebično pomogli. Pomogli su mi da napravim svoje najbolje zabilješke i zapise u životu i bez obzira gdje budu objavljeni, i njih im poklanjam jer su dio i njih, oličje su njihovo kao i moga putovanja.

Oličje su moga putovanja i Savo Aleksić sa sinovima Danilom i Dragonom u Aleksićima, koji me ugostiše i ponudiše prvi konak. Sušili su mi mokru odjeću i ispričali mnoštvo priča. Dio su moje priče i putovanja i planinke na katunima Zakos i na Velikoj provaliji, koje me ugostiše i na pravi put usmjeriše. Posebna je priča porodica Milutina Lazarevića na katunu Ružići. Uz ručak, kavu i rakiju dugo smo ljudikali i družili se, ugodnije no ikad u životu. Ovi su mi ljudi promijenili sumornu sliku Sinjajevine.

Roditeljsku sam toplinu osjećao, a ja dužnik do smrti postao ljudima na katunima na Šiškom i Pešića jezeru, Jelovici, Sunboru, Magliću, Sirokaru, Bukumirskom jezeru, Carinama, u kavani na Trešnjeviku, kod ljudi u Ivangradu i Mojkovcu kao i u dječjem odmaralištu na Veruši.

Kada sam završio svoje putovanje na Bukumirskom jezeru i bio, čini mi se, najsjretniji čovjek i želio da cijelu noć hodam ili negdje sjedim i čekam susret sa svojim najdražima, ljubazni me domaćin Veselin Petrović ugodio i svojom gostoljubivošću i velikodušnošću stavio najsvetlijli okvir na sliku moga putovanja.

Ponovo mi se čini da na sve što mi učiniše ovi ljudi najviše pristaje hvala, ne jedno, nego na svaku riječ napisanu u ovoj zabilješci po stotinu najiskrenijih hvala.

Kamenčići sa staza (VIII)

Dr. ANTE RUKAVINA
GOSPIĆ

Djevojčica i planinari

Između dva rata poznati planinari Hirc, Poljak, Simonović, Šarinić i drugi često su obilazili južni Velebit. O tome je ostalo više zapisa u „Hrvatskom planinaru“ onoga doba. Kada su ga narušali, većinom bi se zadržali u Konjskom, seocetu ispod Baških Oštarija, ili kod svoga starog poznanika lugara Grge Mažurana u Trubaji, u onoj samotnoj lugarnici, danas ruševini, na oštrom zavodu ceste oko tri kilometra ispod Sušnja. Mažuran je i danas živ i dobro se sjeća njihovih dolazaka. Lugarnica je bila jedina zgrada u tom predjelu, a za čopor njegove djece dolazak planinara bio je velik događaj.

Sredinom tridesetih godina po tko zna koji put došli su spomenuti planinari u Trubaju na konak kod Mažurana. Sve se odvijalo uobičajenim redom do dolaska autobusa koji bi onda odvezao planinare u Karlobag ili Gospic. A u ono doba autobus je razdaljinu između ova dva mesta od 40 km prelazio „strahovitom“ brzinom od dva sata vožnje. Međutim, planinari su primijetili da jedna Mažuranova djevojčica, koja tada još nije pošla ni u školu, ima zamotanu ruku. Doznali su da je negdje u kamenjaru pala i slomila ruku, a oni je uvezali po svom običaju. Uzeli bi vlasa, tj. konoplje priredene za predejne, uvezali slomljenu ruku na kojoj su slomljene kosti namjestili u pravi položaj, sve to lijeplili bjelanjkom dok se takav zavoj ne bi očvrstnuo i tako bi to stajalo neko vrijeme, odnosno dok nisu bili sigurni da su kosti sraštene.

No planinari su poželjeli pogledati kako teče zaraštanjanje, jer su vidjeli da djevojčicu Nadu boli ta ruka. Kada su skinuli ovaj primjetili su da su kosti sraštene, ali krivo. Na ruci je bila primjetna izbočina od krivo srasle kosti i ruka je ostala kraća. Bilo im je žao djeteta i njegove buduće sudsbine, iako se smatralo u to doba da bi i po takvoj ruci mogla biti dobra čobanica i da bi mogla obavljati poslove po kući. Zato su zamolili Mažurana dopuštenje da povedu Nadu u Zagreb gdje bi se operacijom pokušalo izvesti pravilno srašćenje prebijene kosti.

Tako je Nada otputovala u Zagreb. Operacija je uspjela i trebalo je Nadu povratiti u njezinu rodno mjesto. Našao se tu neki njezin rođak koji ju je odveo na željezničku stanicu gdje je pronađen slučajni putnik koji je odlazio u Liku i povezao sa sobom Nadu. U Gospicu su je drugi rođaci dočekali i dopremili do autobusa koji ju je vozio prema Trubaji. Putem je Nada bila

nestrpljiva i jedva čekala da ugleda poznati kraljik. Kada je autobus stigao u Sušanj i stao, Nada je iskočila iz njega i preko obližnjeg brda odjurila poprijeko prema Trubaji da s najviše stijene iznad svoga doma javi svojima da je stigla živa i da je s rukom sve u redu. Naravno da je stigla na Trubaju prije autobusa koji se po brojnim zavojima prašnjave ceste puževom brzinom spuštao prema Karlobagu.

I danas se Nada toga sjeća, a boravak u velebitskoj osami nije ju spriječio da u školi bude odličan matematičar i postane diplomirani inženjer nafte.

Nepoznati velebitski cvijet

Napredovali smo iz Gornje Klade dobro utrrom i označenom stazom prema Babrovači uspinjući se prema zavižanskim vrhovima. Svi oni brojni lokaliteti koje spominju planinarski vodiči ostajali su iza nas, a da nismo zapravo znali gdje se baš nalazimo. I kada smo već prošli uz dva dobro vidljiva bunara s lijeve strane staze, znali smo da se taj predjel zove Živa Vodica. Nastavili smo dalje preko livada obraslih bujnom zelenom travom kroz koju je vijugala stazica na kojoj se osjećalo da je puno ne gaze ni planinarski ni neki drugi koraci.

Penjući se pomislio sam koji put i na cvjeteve što su usput izvirali iz trave. Nisam im poklanjao puno pažnje jer mi se činilo posve prirodnim da na ovolikom prostranstvu koje prolazimo bude i cvijeća. A ono je djelovalo kao poseban ukras, kao dekor ovih pejzaža, oživljavalo poglede, prekidalo monotoniju pašnjaka, šuma i kamenjara kao da je baš tu moralo biti da u naporne sate i dane hoda unese i topline i veline.

Možda i nisam bio u pravu što sam velebitskom cvijeću poklanjao malo ili premalo pažnje, iako sam često prolazio uz gentijane, kampanule, ranunkuluse, primule i rumekse, uz grmove sibireje i sasvim rijetko zavirio u stanište degenije, ali sam ipak neke od njih ponio, ne samo u oku, nego i na snimcima ili diapozitivima. Ovaj mi je put bio na pameti cvijet kojemu sam upamtio samo jedan dio imena: saxifraga. O njemu mi je rekao akademik Sergej Forenbacher, inače profesor Veterinarskog fakulteta u Zagrebu, sada u mirovini, nekoliko napomena.

— Nemam snimke Saxifrage. Ako odeš u Rožanske kukove spusti se na dno Jerković dolca i potraži je. Izgleda kao mali jastuk pokriven s puno malih bijelih cvjetova s pet latica. Važno mi je utvrditi raste li zaista u Jerković dolcu, jer bi to bilo njezino najsjevernije stanište na Velebitu.

Kako smo drugoga dana prošli uz Jerković dolac, pokušao sam se po mokrom kamenju spustiti na njegovo dno, ali nisam mogao. Bilo bi to preopasno bez pomoći, jer je kišilo. Uostalom, nada u pronalaženje saxifrage potonula je u onom obilju grubih trava koje već dugo nitko nije kosio ni pasao, a koje su gustim pokrovom gušile svaku drugu profinjeniju biljku.

No, razmišljajući i hodajući preko poduljeg proplanka zastao sam očekujući da mi se priđruže ostali. Odjednom sam u travi iza većeg grma s lijeve strane staze opazio velik žuto-zlatni cvijet. U onom obilju gустe zelene trave, kroz grane ljeskova ili nekog drugog grma, prisjajala je izrazita jarka boja u razini trave kao da se dio sunca otkinuo i zaustavio na tom mjestu. Pomiclio sam: to je neki posebni velebitski cvijet kojega još nisam vidoio na ovoj planini. Možda za njega ne zna ni prof. Forenbacher. Zato ga moram snimiti. Počmem pripremati fotoaparat, a ono film na kraju. Brže pretražim naprtnjaču da stavim novi film, ali filma nigrde. Ponovno sve pretražim, ali uzalud. Naljutio sam se sam na sebe i ražalostio, pogotovo zato što nitko drugi nije imao ni filma ni aparata. Posve razočaran nisam ni otisao do onoga čudnovatog cvijeta da ga barem detaljno pogledam.

Nakon nekoliko mjeseci pričao sam o tome Forenbacheru. On je smirenio rekao: ako opet podeš tamo snimi ga, ali mi nije jasno koji bi to cvijet mogao biti. Usput, nemoj zaboraviti saxifragu, jer znam da će te tvoja lutanja po Velebitu dovesti opet tamo.

Nije se prevario. Samo sam čekao kada će sljedeće godine doći sredina srpnja da se uputim starom i poznatom stazom. Ovaj sam put imao i druge zadatke. Trebale su mi snimke crikvina s Jezera, Mirova i Dundović Padeža, a naravno da su mi onaj „tajni“ cvijet i saxifraga bili na pameti. Pržilo je sunce polovice srpnja, kiše je u proljeće te godine 1988. bilo dosta i velebitsko je cvijeće trebalo biti u punom cvatu. Živo sam hodao stazom iznad Babrovače s malom bojazni da ne promašim ono stanište čudnovata cvijeta. I uistinu. Opet je iza grma sijevnula žuto-zlatna boja, kao da se vatra razgorila iz dubine zemlje i kao da joj plamen blješti prema kristalno čistom i plavom nebu.

Oprezno sam koračao da ni korakom ne pokvarim posvemašnji mir, da ne uzdrmam vlati trave i da nekim čudom ne bi nestao čudnovati cvijet. Bio sam sam, tih kao avet, napet, s foto-

aparatom u ruci prelazio sam tih desetak metara. Došao sam do čudnovata cvijeta i u trenu otkrio o čemu se radi.

Bio je to ocvali primjerak srčanika, gencijane lutee, već sasušene stabiljike i cvijeta, a kojoj su listovi požutjeli, prgnuli se po travi, donekle se skvrčili i pričinili mi se kao neki nepoznati velebitski cvijet i tako za čas razbili moju jednogodišnju iluziju o botaničkom otkrivu.

Bilo mi je žao što nisam ništa pridonio budućoj Forenbacherovoj knjizi o velebitskom bilju. I lut užalostan jurnuo sam prema zavižanskim vrhovima, odmah produžio na Jezera i do crikvine na njihovu istočnom dijelu, vratio se i krenuo prema Rožanskim kukovima.

Dobrano je već teklo poslije podne i sada mi se u glavi samo vrtjela misao da opet pokušam pronaći saxifragu u Jerkovića dolcu. Znao sam da se Forenbacher pokušao spustiti do njegova dna, ali bez užeta i pomagača to nije bilo moguće. Gledajući stalno po stazi da možda ugledam neki pogodan cvijet za snimanje, najednom na istočnoj strani Gromovače ugledam cvijet što se u obliku jastučića privinuo uz stijene. Pomiclih da to nije možda saxifraga. Bilo ga je na nekoliko mjesta, a sjetio sam se da ga ima i s one strane Mirova na Premužičevu stazi. Načinim nekoliko snimaka, ali to nije bilo ono što sam tražio.

Zato se polako spuštam prema najdubljoj točci Jerkovića dolca, sve do one granice gdje se iscrpljuju i posljednje nade pojedinca. I opet se moram vratiti neobavljenha posla. Trebala bi ovamo doći cijela skupina alpinista i to negdje u srpnju, kada se sve velebitsko cvijeće razzari u tisuću boja, da pokuša pronaći taj cvijet, jedini kojega sam Forenbacher neće snimiti za svoje veliko djelo.

Nastavljam dalje. Usput se popnem na Crikvenu i produžavam, i to prilično žurno, jer su se već sjene izdužile, a sunce sljubljivalo s morem. Imao sam vremena da razmišljam o velebitskom raslinstvu koje će ubrzo biti ovjekovjećeno u velebnjoj knjizi akademika Forenbachera. Naime, nakon što je poznati profesor unutrašnjih bolesti domaćih životinja po svojoj želji otisao u mirovinu, posvetio je više pažnje velebitskom raslinstvu. Svoj radni vijek okruvio je knjigom „Klinička patologija probave i mijene tvari domaćih životinja“ u tri dijela, od kojih su dva već tiskana (treći je dio u pripremi) u izdanju JAZU i Libera (ukupno oko 2000 stranica većeg formata), a koja je kapitalno djelo s područja unutrašnjih bolesti domaćih životinja i zbirkom saznanja stručnjaka cijelog svijeta o toj problematici.

Planinareći desetljećima po svojoj velikoj ljubavi, po Velebitu, upoznao je njegov biljni pokrov i onda pronašao zainteresirane izdavače

koji su voljni uložiti golema sredstva u tiskanje toga velebnog djela. Bit će tu opisano više biljnih vrsta nego što ih je opisao Arpad Degen u svom čuvenom djelu „Flora velebitica“ tiskanom godine 1936. u Budimpešti na njemačkom jeziku. Posebna vrijednost Forenbacherove knjige bit će oko 950 snimaka u boji velebitskog raslinstva, pogotovo cvijeća, koje je autor oda-brao svojim istančanim ukusom ljubitelja prirode i boja. Od tih snimaka njih oko 150 prikazuju najljepše velebitske predjele, pa će ova knjiga biti jedinstvena enciklopedija velebitskih ljepota i možda jedinstvena knjiga na svijetu o jednoj planini. Naravno da će cijena knjige biti teško pristupačna našem čovjeku, ali,

kažu, moći će se unaprijed preplatiti na nju. Razmišljajući o toj knjizi, o mnogim Forenbacherovim dolascima na Velebit i o njegovoj posljednjoj želji vezanoj za ovu planinu po kojoj gazim u već nadošlom polumraku, približavam se skloništu na Alanu. A tu su srdačni planinari iz Zagreba i susretljiva i draga domarka Suzi. Ubrzo načinjemo novu temu za razgovor o vukodlacima i mjesecarima što mi posve oduvara od misli s kojima sam se cijelog dana hrvao. U već kasne sate slatko sam zaspao na tvrdom ležaju kao da mi je pod glavom i kao da me pokriva najmekše i najmirisnije velebitsko cvijeće.

Kapelsko putešestvije

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

— Ha, jesam li ga nanjušio — povika Ante na stanici u Delnicama, čim smo ispali iz saune koja je vozila na liniji Zadar—Zagreb, pa pomiluje po karoseriji autobus na kojem je pisalo Delnice—Tuk. Upadajte!

— Oni dolje, u turističkoj agenciji, nemaju veze s prometom u unutrašnjosti, rekoh. Mlada nam je dama u agenciji rekla da ne zna imamo li ili nemamo vezu za Tuk iz Delnica. Vjerujem da nema pojma ni gdje se nalazi Tuk. Kađa bih otišla u Japan pa u agenciji pitala za vezu Sarajevo—Vakuf, vjerujem da bi me Japanka upitala želim li kartu za Donji ili Gornji Vakuf.

— Hej, moja gospođo, nismo mi Japanci nego Balkanci — reče neki čovo gledajući s divljenjem naše ormare što smo ih imali na leđima.

— Moj ormar i ja, ravno sto kila — rekoh, ubacujući ga u prtljažnik autobusa.

Ovaj se slatko nasmijao.

Čim smo stigli u Tuk, čekalo nas je razočaranje. Dom je bio zatvoren. Bila sam malko glasnija u svojem gurđanju pa su se vrata otvorila i pojavio se gospodin suprug od domarke koji je odmah osuo mitraljesku paljbu na nas... da je danas ponедjeljak, da je dom zatvoren, da mu žena ima malu plaću... i počeo je mlatiti praznu ekonomsku slamu po nama, gundajući usput na gospodu iz Zagreba.

— Kako to da ne znate da je ponedjeljkom dom zatvoren? — upita nas konačno.

— Ali, moj šjor gospodine, nismo vam mi purgeri, već fetivi Dalmatinci i ča mi znamo je li zatvoren dom ili ne i nemamo nikakve veze sa zagrebačkom gospodom.

— E, pa što ne rečete — udobrovolji se poštovani gospodin mrzvoljni suprug i pusti nas unutra da udarimo pečate i da se napijemo vode.

— Neka ga vrag nosi — reče Ante i pod punom ratnom spremom nastavimo put Bjelolasice.

Na Matić-poljani, kao po nekoj nevidljivoj komandi, sva smo se trojica zaustavili da bismo se poklonili sjenama umrlih.

— Osvježit ćemo se na Jančarici i oprati — reče Vjeko. Ali, kada smo stigli na Jančaricu čekalo nas je drugo razočaranje. Nema vode. Uzalud smo pumpali pumpu, vode nema pa nema.

— Presušilo vime — reče Ante, dok sam ja čitala kojekakve obavijesti: zabranjeno ovo... zabranjeno ono, a najviše sam se nasmijala onome „Zabranjeno zadržavanje duže od dva dana“.

— Strogi neki momci — rekoh. Ja bih za inat ostala par dana, samo da ima vode i da imamo vremena.

— Ovo mi liči na tvoje parole po Tatekovoju kolibi na Stapu — smijao se Vjeko.

— Šteta, skuhan sam kao neprodana riba na peškariji — reče Ante, pa zaroni nizbrdo, za njim Vjeko, pa ja. Kako smo se penjali uz Bjelolasicu tako je bivalo sve hladnije. Iz dubine

šume puha je nekakav hladni vjetar koji je došao kao naručen, jer bijasmo umorni, oznojeni, gladni, pa nas je malo hladio. Vjeko je grabio velikim koracima, za njim je mlatio Ante, a ja sam se vukla kao prebijena mačka, gladna kao pas skitnica, bijesna kao ris. Misila sam da ćemo prespavati u Tuku, pa ranom zorom, odmorni i sveži, krenuti na Bjelolasicu, a ovako smo bili umorni. Drveće me mlatilo po licu, trava škakljala po nosu pa sam kihala kao glupi August. Čim smo izbili na prijevoj, gledamo lijevo-desno, skloništa nema pa nema.

— Kojeg bijesa ne stave tablu na raskrižju da znamo gdje je taj dom — povika Vjeko.

— Ha, eno ga dolje, vidi se, dolje desno — vikao je s vrha kuda je bio produžio, pa se smandrlja niz travu, a za njim Ante i ja. Kada sam ugledala to „sklonište“ na Bjelolasici, zinula sam, razrogačila oči, udahnula duboko da nešto ne opsujem.

— Ako je ovo „sklonište“, kako piše, onda sam ja nilski konj — rekoh, gledajući s divljenjem tu romboidnu kućicu što se dostojanstveno smjestila ispod stijena Bjelolasice, okružena šumom. Svojim me oblikom podsjećala na ku-

ćicu iz snova. A tek kada sam ušla i vidjela red, raspored, čistoću, urednost, uhvatila me takva zavist, tuga, žalost, radost, sve odjednom. Zavist: zašto mi nemamo ovako nešto po Velebitu? Tuga: zato što je naše društvo tako jedno i siromašno da ne možemo sebi priuštiti ni lumenu straćaru, a kamoli ovako nešto. Radost: jer još uvijek u ovoj lupeškoj zemlji ima dobrih ljudi, entuzijasta, dobrovoljaca, koji nisu žalići truda ni muke dok su sve ovo sagradili. Znala sam da su svaku dasku, svaki komad nosili na svojim leđima.

— Što je, što si se ukočila? Idemo pripremiti večeru. Skidaj taj ormar s leđa — reče Vjeko.

— Gospode Bože, pa ovo je hotel — rekoh sjedajući za stol i zkakajući okolo kroz sva tri prozora. Vidik se pružao na daleke stijene što su se bjelasale vireći iz čuperaka zelenila, da bi mi malo zatim pogled obuhvatio Samarske stijene koje su se već pomalo gubile u sjenama.

— Tamo nam je poći sutra — reče Vjeko, a sada idemo jesti.

Ujutro smo uredili kuću, pomeli, očistili prašinu i drpnuli malko parfema koji se nalazio na polici.

— Mirišemo kao pariške dame na Pigalu — smijao se Ante trljajući se parfemom po licu.

Tužna srca smo ostavili to divno zdanje ljudskih ruku i krenuli prema vrhu Bjelolasice. Kako je sunce izlazilo, tako je panorama Bijelih i Samarskih stijena dobivala sve jasniji oblik. Hladnoća nas je štipala po licu, a zubato sunce jedva da nas ogrije. Poslije smo saznali da je tih dana na moru bilo +40°C.

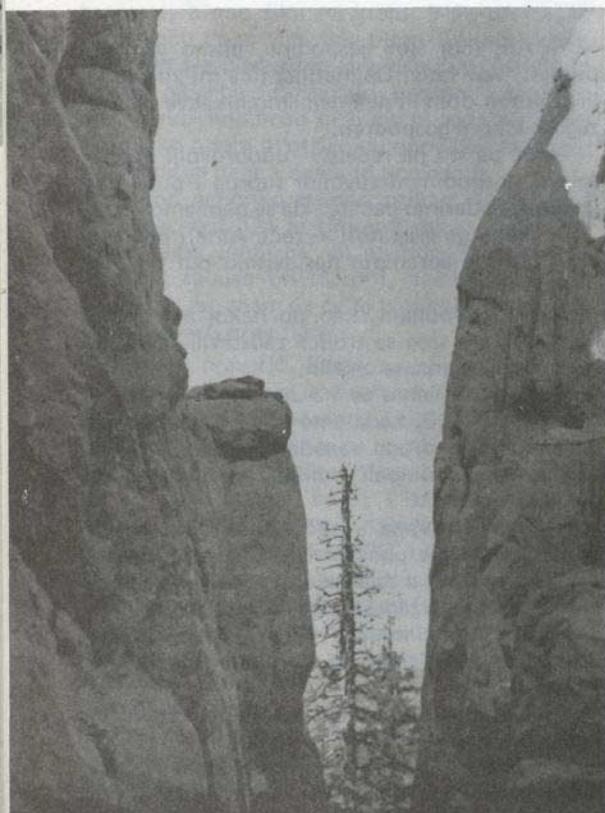
— Za čas smo kliznuli dolje. Šuma bijaše tiha i mirna. Negdje bi se oglasila ptica. Opet smo hodali, sretni, odmoreni, siti, zadovoljni, šuteći. Svak se zavukao u svoju ljušturu pa prede svoje misli. Negdje iz stijene izronio bi predivan cvjet dajući joj svoju ljepotu, ubijajući tako njen sivilo.

— Poput ikebane — čitao je Ante moje misli, zaustavljujući se i gledajući te nježne latice što su drhturile.

— Ovu je stazu napravio netko tko ima mnogo zajedničkog s našim Tatekom — reče Ante, probijajući se kroz grmlje, verući se uz stijenje, silazeći četvoronoške lica priljubljenog uz stijenu.

Sva ta netaknuta priroda, ta nedirnuta ljepota, sve te vrtace, ta stoljetna stabla ulijevali su mi snagu te sam zaboravljala umor koji me počeo hvatati, kao i na glad. S vrha Samarskih stijena pružao se vidik na Bijele stijene koje su za inat doobile kapu, nagomilale se oblačine, pa nam zaklonile vidik. Nastavili smo putešestvije.

— Ovo je Ratkovo sklonište — reče Vjeko kada smo se našli ispred kućice zaklonjene ispod sivih gudura, skupljene poput gnijezda.

Na Bijelim stijenama

Foto: Dr. Ž. Poljak

Skuhali smo bogat ručak, oprali se, odmorili i zatim nastavili put gore—dolje, dolje—gore.

— Ha, opet rupa — reče Vjeko, pa zaroni u vrtaču, za njim nestane Ante. Dok sam ja stigla dolje, njih dvojica već bijahu izronila gore, sjeli na stijenu pa se smiju. I tako neprestano gore—dolje, dolje—gore. Dok ja stignem do njih, oni mi nestanu s vidnog polja.

— Ovo vam je Ljska — reče Vjeko penjući se uz željezne brodske stepenice, uz strmu stijenu, pa se uzvere poput mornara, za njim Ante, a onda, po običaju, ja. Uvijek zadnja.

Kada sam izašla iz procjepa, Vjeko je već bio nestao, skakutajući kao mlado jare, dok sam ja puhalo kao nekadašnja parna lokomotiva kada se penjala uz Ivan-planinu. S obje strane staze redale su se vrtače s predivnim busenima cvijeća, a u ponekoj vrtači bjelasao se snijeg. I sav taj put preko ponora, vrtača, gudura toliko me oduševljavao da bih svako malo stala pa bulijila u detalje tih prirodnih ljepota. U tim mi je trenucima bilo krivo što nisam Tatek da sve to prenesem na slikarsko platno, ili neki foto reporter da uhvatim tu ljepotu za vječnost, pa kada dodem kući ili kad ostaram da listam po tim požutjelim fotosima i da im se divim. Ali ja sam potpuni antitalent za sve to, i baš zato sam nastojala sve upiti očima, zapamtiti. A staza: penjala se, silazila i opet penjala. Zelena stabla su se protezala u nedogled, vjetar je svirao u krošnjama drveća, a ponori, jame i amfiteatri zjevali jedan za drugim, čas s naše lijeve, čas s desne strane. Okomite, strme stijene, kao nožem odsječene, uzdizale su se s obje strane staze, a visoka i vitka stabla izbijala iz stijena i lagano se povijala od povjetra, njihala se kao kolo mlađih djevojaka, dizala put neba dajući vrtačama još veću dubinu. Negdje se staza strmo penjala, negdje još strmije silazila, negdje vijugala kao zmija. Ukratko, to nije bila utabana staza na kakve smo bili navikli. To je bilo nešto što je slijedilo markacije, jer se vidi da malo ljudi ovuda prolazi. Ali sve to ne umanjuje njenu ljepotu, naprotiv, daje joj još veći čar. Vjerujem da tko god prođe ovom stazom u cijeloj njenoj duljini — nikad je neće zaboraviti. Ostat će mu u sjećanju svaki detalj te umjetničke galerije što ju je isklesala majka priroda i osjetit će duboko poštovanje i iskreno divljenje prema onim koji su je pronašli, sredili i markirali.

Ponekad sam se osjećala tako jadnom viseći među razderotinama tih prelijepih stijena, vukuti se poput probijenog psa, a poneki put sam se osjećala lakom kao ptica da bih najradije odlepšala u visine.

— Vidi runolista — reče Vjeko s vrha Bijelih stijena.

Sva trojica smo stajali, zapravo visjeli na rukama da bismo se divili tim planinskim ljepo-

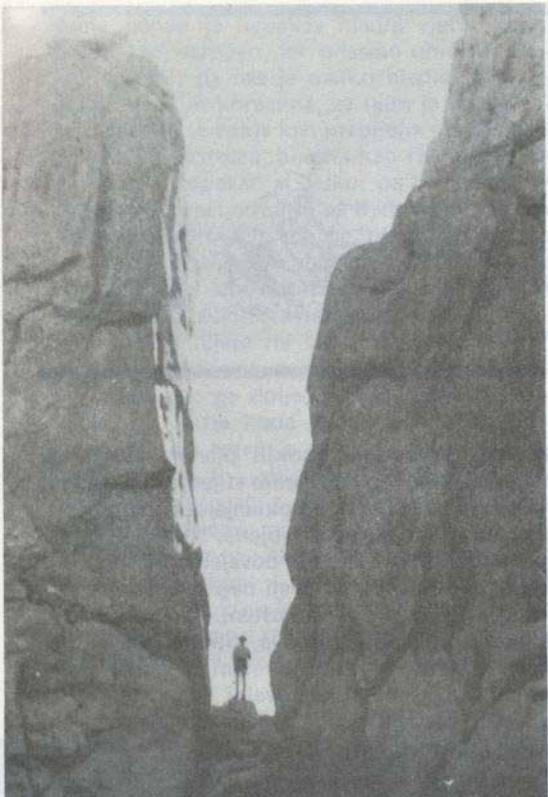
— Što smo bliži prirodi to više konzerva jedemo!

tanim, simbolima visokih planina što su se smjestili, eto, i tu na Bijelim stijenama dajući im nešto od svoje ljepote, poklanjajući im nježnost, ubijajući tako surovost stijena. Nismo ih dirali, jer nam je bilo žao da ih odvajamo od sredine u kojoj su nikli, da bi uveli negdje u listu kakve knjige, ostavljeni i napušteni. Čemu uzimati biljke iz njihovih domova, otkidati ih od njihove sredine i tražiti da nam ukrasuju dom, mrtve i obešene, suhe i uvele? To je isto kao da uhvatim slavu pa da tražim od njega da mi pjeva u krletki.

Sunce je već davno klonulo prema zapadu, a mi smo još uvijek stajali na vrhu Bijelih stijena, tiki i nepomični. Nakon nekog vremena smo se otrijeznili i postali svjesni da već pada sumrak i da moramo prije mraka stići do doma. Ali, na našu veliku žalot, dom je bio zatvoren. Pronašli smo sklonište. Ne znam zašto to oni zovu skloništima. Sva ta tri zdanja uzduž ovog puta, što se nazivaju „skloništima”, za mene su domovi. Za moj pojam sklonište je nešto gdje možeš samo skloniti golu glavu poput proganjene zvijeri.

— Eh, da je nama ovakvih „skloništa” po Velebitu — ponovih tko zna po koji put svoje misli i svoju želu.

— Mani se ti skloništa, dojadila si mi više s time „da je nama ovo, da je nama ono”. A ja ti kažem da je nama tri Tateka, tri Krampusa, tri Miše i četa planinara kao što su Končarevc i Vihoraši, imali bismo i mi domove po Velebitu, iste onakve kakve imaju Švicarska, Austrija i Slovenija. Ali, shvati već jednom i upamti da mi, nažalost, imamo samo jednog Tateka i da je on na zalaznoj putanji svoje planinarske karijere. Shvati i to da mi nemamo materijalnih sredstava, jer mi nismo nikakva politička organizacija koja mlati praznu slamu i bere novac, shvati da nikog živog u Zadru ne zanima planinarstvo jer nam ono ne donosi devize kao Slovincima i, onda, shvati već jednom da je naše planinarsko društvo u opadanju. Imamo još

Na Bijelim stijenama

Foto: Dr. Ž. Poljak

nekolicinu mlađih koji se nađu tu i tamo na Velebitu, grupicu GSS-ovaca koja već spada u srednju generaciju i, konačno, sve se svele na nas nekoliko fosila koji lutamo po Velebitu. Sve ono što dođe do Borisovog doma to je četa đaka veseljaka, rulja pijanaca i haššara, poneki domaći turist, poneki domaći planinar, poneki pravi planinar koji bi želio obići Velebit i zato, molim te, prestani glasno sanjati. Pomiri se s tim da imamo ono što imamo i budi sretna da još možeš ti u svojim godinama hodati, jer se već sutra možeš okrenuti naopako da te planina više nikad ne vidi — završi Ante.

Noć smo proveli ratujući s puškovima, gađajući cipelama te male simpatične, proždrilive životinjice, koje su skakale svuda oko nas, puhalo oko naših glava, preturale stvari na stolu, frktale. Ipak smo zaspali.

Put smo nastavili dalje, ujutro, kao tri bjelosvjetske skitnice, s ormarama na leđima. Na

Velikoj Javornici smo se odmorili da bismo brzo nastavili put. Šuma je na nekim mjestima tako gusta kao da nikada neću izići iz nje. Dosta smo vremena izgubili na raskrižjima, tamo gdje staza ulazi na cestu ili izlazi s ceste.

— Slabe su im markacije na križanjima — procjeni Vjeko, dok smo se prali i zalijevali vodom u Dulibi.

— Osjećali smo se kao tri zadovoljna praščića, osobito poslije obilne večere što nam ju je Vjeko pripremio. Zapravo, on je čitav ovaj put bio „mali od kužine“. Tu smo noć ratovali s komarcima koji su pikirali na nas poput aviona lovaca, ali smo ipak nekako zaspali. Drugi se dan sunce pokazalo tek kada smo se popeli na Kolvratske stijene, odakle smo nastavili putovanje prema moru. Umarširali smo u zelenu travu i zaronili u šumu, u divne crvene jagode:

— Hej, uzviknu Ante veselo, odbaci ranac i počne pasti, dok se Vjeko izgubio negdje u šumi, odakle se začu njegov uzvik:

— Ostavi te jagodičice, da ih vidiš tek ovdje. Kao šljive.

— Ovo nam je zadnja hladovina — reče Ante kada smo izšli iz šume, jer sada dolazi goli kamen.

I zaista šuma je ostajala za nama, ostajali su zeleni proplanci, dolazio je sivi ostri kamen i makija, kroz koju smo se probijali mlateći paučinu.

Bilo je divno predvečerje, na nebū su se pojatile i prve zvijezde a mi smo još uvijek sjedili u dvorištu kućice u Viništu. Te noći nisam mogla dugo dugo zaspasti. Pred očima su mi bili redovi iz knjige dojmova, redovi o starici koja je živjela tu. Netko mi je bio rekao da je svoj život skončala na konopcu. Starica, sita toga svakodnevnog života, gdje te samoča pritsika i udara sa svih strana, a osjećaj da si sam, ostavljen, napušten od boga i od ljudi, spoznaja da nema čemu da se nadaš, nemaš više što da očekuješ, kada vidiš i shvatiš da si star i iznemogao, da ne možeš sam sebi ni utjehe dati, pa kada ti se i nešto mračno i sumorno spusti na dušu, pritisne, i kada taj strah od nemoći dosegne kulminaciju, jedini izlaz vidiš tada u gredi i konopcu.

Stresla sam se, jer mi se u jednom trenutku pričinilo da vidim ispred sebe tužno lice starice, toga posljednjeg stanovnika ovog sela i posljednjeg čuvara svojeg ognjišta, jer zajedno s njenim životom ugasilo se i posljednje ognjište ovog sela.

Ujutro smo napustili tu kuću, pomalo tužni.

Nekaj bum ti povedala...

MIRA ŠINCEK

VARAŽDIN

Tam dalko, daleč, dalše još, pogleč, bregi
lubleni vu snegu!

Zmrznuta šuma, od inja drveče vu srebru,
tenko zvoniju, steklom zaroblene, bele beliju,
k zemli prigibleju, snegom pritiščaju, grane.
Leno se spuščaju, dogo v zraku vrtiju, prhke i
drobne na zemlu letiju, ledene rože nebeske.

Nekaj bi povedala...

Pogleč, šuma je lepa mladenka v belom, špi-
ce na kikli snegom zagreno grmle, biseri skin-
čani okoli vrata, zmrznute kaple na iglicami,
venec su vrhi najtanjših borov vu kojim sonca
ogenj gori. Sigdi, pogleč, svetla bleščiju rastep-
lena med pahuljama i vu tvoje oči, črne kak
kmica, dva najvekša su se skrila.

A ja bi nekaj povedala...

Steza je mehka kak blazina, još nišče po nji

prešel ni. Hodi, z bliza bumo pogledali trage,
ščera su se ženili ftiči. Zima je dehnula mrzlo —
mam senje su postale. Cirkva stara, podrta, raz-
bitog črepa, zgulena, pod kapo belo kak friška
mela nazi tak lepa mi zgledi. Na obloke kmične
negdo po skrivečki nove je kipece naslikal. Zi
turna doli promrzli ftiči glediju i žvrgoliju,

A ja bi ti nekaj povedala...

Navek mi je tak lepo vu bregima našim! A
da zima snegom obleče kamen vsaki, klet i
drevo, šume mehko kak roke dragaju, vu gra-
nju vetri milo šepetaju, steze škripiju, vu do-
linu noge komaj odhajaju, a tragi živiju, živiju.
Najlepše je, najljepše tu, al nekaj bum ti ipak
povedala — od vših bregov dragih — TEBE
IMAM RAJŠE!

Špik

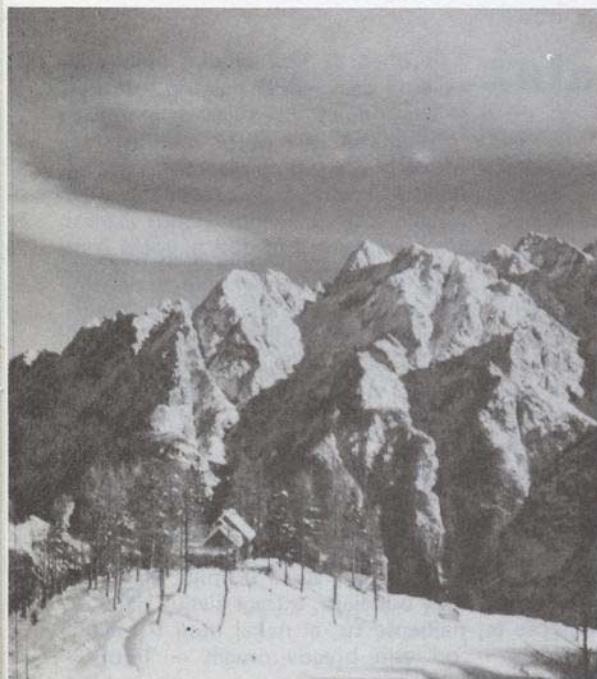
DUBRAVKA BOGDANIĆ

OSIJEK

Moj život je u ruksaku. Zamotan u plastičnu vrećicu (da ne pokisne), sjedi unutra i prolazi sa mnom kroz sve naše nacionalne književnosti, jezike i historije. Za to vrijeme je mali i običan. Tek ponekad, nakon neke pročitane knjige ili dobrog filma, naraste, ali ipak ostaje na istom mjestu. Ipak, pred put u planinu živne, uz nemiri se, jer osjeti da se spremas nešto drugačije, probudi se, iskobelja iz vrećice i iz ruksaka kako bi napravio mjesta za planinarske stvari. I sve polako slaže, pravi popis, pakuje i zatvara. Ujutro, po mraku, prije vlaka, spakuje samo hranu.

Tako je bilo i onda. Preda mnom i pred prebuđenim životom stajao je Špik.

Vlak je, kao i uvijek, kasnio. Samo šest sati. Iz velikih vrućina stigli smo u kišu. To uopće nismo predviđeli. Hladno je, a veston je ostao kod kuće. Oblaci vise (bojim se da će pasti na nas), nad Jesenicama sivilo. Autobušom idemo do Kranjske Gore, pogled nam je stalno u nebu. Povremeno se javljaju mali plavi otoci i Špik izlazi. Samo toliko da nam mahne i vikne: „Požurite!“ Slušamo ga i po pljusku hodamo do

Špik i Erjavčeva koča

Foto: V. Matz

Krnice. Negdje putem, stajemo kod pastirske kućice. S mladim pastirom koji tamo živi i paži na krave što pasu svud okolo (skuplja ih vozeći se motorom), pijemo najbolji čaj u životu, od mente, s puno meda i limuna. Vratila nam se snaga i lakše podnosimo kišu koja sve jače pada i, čini nam se, za čas stižemo do Krnice. Potpuno mokri. Sušimo se uz toplu peć i ljudsku toplinu domara i njegove obitelji. Igramo „Človek, ne jezi se“.

Navečer se razvedrilo. Škrlatica nam je pokazala zašto je tako zovu.

Sat zvoni točno u pet. Kod kuće u to vrijeme spavam dubokim snom i ni ne sanjam o tome kako ustajanje tako rano može biti lijepo. Ipak, potajno sam željela, kada je zazvono, da kiša pada jače nego jučer. To bi značilo da i dalje ostajem snena u toplini perja. Nekako se ustajem, čudno se osjećam i polako mi postaje jasno da imam temperaturu. Lagane ljetne hlače i kiša učinili su svoje. Hladno je, stavljam kapu i pokušavam se zagrijati, a bojim se da uopće neću moći hodati.

Ali, sve ide dobro. Prvo kroz šumu, a poslije hodamo po novom, potpuno čistom i bijelom snijegu. Padao je noćas i mi smo prvi koji ga gazimo. No, nismo i jedini. Nedaleko od nas primjećujemo neku čudnu životinju kako se polako gega, okrugla je i izgleda jako, jako mekana. I ona ostavlja svoje tragove u snijegu, a za njom tapkaju još dvije takve životinje. Malene.

Hodam lagano, kao da sam najzdravija, sunce je odavno izašlo, želja za snom je zaboravljena i osjećam da smo blizu. Osjećam to sobom cijelom, osjećam to životom koji je polako, sa svakim slijedećim korakom, postajao pravi, onakav kakav bi uvijek trebao biti...

A na vrhu, ostvario se. Napunio se. Srećom, smirenosću, davno željenom i sada ispunjenom željom.

Ostao je tako još dugo. Nije ga pokolebao ni dugotrajan i naporan spust niz Kačji graben, ni noć s velikom, velikom temperaturom (u sjeniku bez sijena – pojeli su ga neke gladne krave), s kišom iznad krova, a kišobranom i kabanicom iznad glave, ni putovanje punim vlakom (Ljubljana – Skopje), ni začepljen nos, ni bol u grlu... Ostao je takav.

Poslije, kod kuće, kada su kiša i bolest zaboravljeni, zavukao se opet u svoje staro mjesto i drijemao, gledajući negdje iza sebe.

U Špik.

"Desetljeće Velebita"

GRADIT ĆEMO DOM NA OŠTARIJAMA

Razgovor s Petrom Stanićem, predsjednikom Odbora za gradnju doma na Baškim Oštarijama

Prije dvije godine Predsjedništvo PSH osnovalo je Odbor za gradnju planinarskog doma na Baškim Oštarijama za čijeg je predsjednika bio imenovan Milan Rukavina-Sain. Ubrzo su uspostavljeni kontakti sa Skupštinom općine Gospić radi dodjele zemljišta na kojem bi se u Oštarijama gradio dom. Međutim, predsjednik Odbora povukao se s te funkcije zbog zauzetosti drugim društvenim obvezama, pa je Predsjedništvo za novog predsjednika Odbora (na prijedlog samih članova Odbora) imenovalo Petra Stanića, istaknutog planinara i privrednika iz Zagreba, koji se svojevremeno nalazio na čelu Izvršnog vijeća Skupštine općine Gospić. U želji da upoznamo našu planinarsku javnost dokle se stiglo s pripremama za izgradnju, zamolili smo Petra Stanića da nam o tome kaže nešto više.

Trenutno se radi izvedbena dokumentacija za uređenje prostora na kojem će se graditi dom i očekuje se svakog trenutka suglasnost Republičkog zavoda za zaštitu prirode, kaže Petar Stanić. Na osnovi toga Skupština općine Gospić dat će urbanističke uvjete kojima treba prilagoditi odgovarajuću dokumentaciju.

Odbor je na svojoj sjednici 26. veljače izvršio izbor ponuda između projektnih organizacija koje su bile pozvane da izrade idejno rješenje za gradnju doma na osnovi propozicija koje je postavio Odbor uz stručnu konzultaciju svog člana ing. Josipa Grubišića, inače poznatog planinara i projektanta planinarskih domova iz Rijeke. Jednoglasno je prihvaćena ponuda „Projektbiroa“ iz Gospića.

Usporedio se radilo i na pripremanju strategije za prikupljanje materijalnih sredstava. S tim u vezi tiskane su uz pomoć „Narodnih novina“ u Zagrebu uplatnice kojima planinari mogu uplatiti svoj prilog za gradnju doma. Uplatnice su priložene i ovom broju „Naših planina“, a bit će poslane i planinarskim društvima. Odbor apelira na sve ljubitelje planina da u granicama svojih mogućnosti potpomognu iz-

gradnju. U „Našim planinama“ objavljivat ćemo imena onih koji su se odazvali. Nakon izgradnje bit će objavljena Spomen-knjiga s imenima svih koji su pomoći ovu akciju.

Inicijalna sredstva, prema riječima Petra Stanića, za početak izgradnje doma očekuju se od Skupštine igara na sreću i RO „Lutrija“, zatim od radnih organizacija u kojima djeluju planinarska društva ili u njima ima planinara, te od društveno-političkih zajednica i radnih organizacija radi sportske rekreativne nijihovih radnika. Oštarije su atraktivne, jer pružaju izvanredne uvjete ne samo za planinarstvo i skijanje nego i za odmor, s obzirom na blizinu mora. Za svega dvadesetak minuta može se s planine sići morskoj obali. Gradnjom ovog doma stvorili bi se uvjeti i za mnogo snažniji razvoj planinarstva.

Skupština općine Gospić podržava izgradnju time što nam dodjeljuje zemljište bez naknade, a prema svojim mogućnostima pružit će pomoć za izgradnju doma i u drugim oblicima. Posebno bih naglasio važnost odluke Predsjedništva PSH, koju su članstvo i Skupština PSH prihvatali, da se narednih 10 godina proglaše „Desetljećem Velebita“. Ova najljepša naša planina to je i zaslužila, a sve je to dalo i poticaj članovima Odbora da se založe u svojem radu.

Kada je već riječ o Velebitu treba dodati da je započela rekonstrukcija „Gojtanovog doma“ na Visočici i uza nj uređenje skloništa, što će naše planinare sigurno razveseliti.

Objavljujemo i crtež budućeg doma na Oštarijama s osnovnim karakteristikama, kako bi darovatelji točno znali za kakav dom daju doprinos.

Čim se prikupe početna sredstva priči će se izradi finalne dokumentacije i započeti izgradnja i to u nekoliko faza — rekao je na kraju Petar Stanić dodavši: OČEKUJEMO POMOĆ SVIH KOJI VOLE VELEBIT!

Razgovor vodio: Tomislav Đurić

U idućem broju: Idejno urbanističko i arhitektonsko rješenje doma
SKICA BUDUĆEG DOMA NA ZADNJOJ STRANI OMOTA

Planinarski dom "Monter" u Sekulićima

VLADIMIR JAGARIĆ

ZAGREB

Staru seosku zidanu prizemnicu u zaseoku Sekulićima (710 m), u zapadnom Žumberku, dobio je 1986. Planinarski savez Hrvatske na poklon od profesora zagrebačkog Medicinskog fakulteta dr. Daniela Derežića koja mu je služila kao vikend kuća. PSH je predao kuću PD „Monter“ (1987) i vrijedni članovi društva preuredili su je u udoban planinarski dom te ga svečano otvorili 20. svibnja 1989.

Dom raspolaže sa dvije veće sobe i jednom manjom, kuhinjom i tavanom. Dom je elektrificiran. U blagovaonici se nalazi obnovljena stara žumberačka krušna peć. Pokraj kuće je novouređena cisterna s pitkom vodom i lijepa livada pogodna za sunčanje i sportske igre, a pozadi kuće je voćnjak. U blizini (5 min) je ureden izvor žive vode zvani Zdenac. Dom ne-ma stalnog opskrbnika, djejstvočno je opskrbljen, a za sada raspolaže s 30 ležaja u skupnoj sobi u potkovlju. Otvoren je subotom, nedjeljom i praznicima od 15. travnja do 29. studenog. U slučaju najavljenog posjeta za veću skupinu izletnika postoji mogućnost da dom bude otvoren i u drugo vrijeme.

Klima je na ovom području subalpska, dani su topli a noći svježe. Snijeg se zadržava sve do proljeća i velike su mogućnosti za zimske sportove na okolnim terenima. Od doma su lijevi vidici na Pokuplje, Belu krajinu i na Klek.

Dom je polazna točka za šetnje i kraće izlete: u romantičnu i divlu guduru potoka Sušice, do napuštenih zaselaka Gaj (30'), Rajakovići (20') i Popovići (1 h), zatim do lovačkog doma na Studenoj vodi i dalje preko Katuništa na Sv. Geru (2 h). U smjeru Radatovića, središta zapadnog dijela Žumberka, redaju se stara žumberačka sela: Kuljaji, Gudalji i Bulići.

PD „Monter“ organizator je „Proljetnog po-hoda u Žumberak, koji se održava jedanput godišnje u mjesecu svibnju (trasa: Sošice – Sekulići 2,30 h). Ove godine održava se treći pohod, i to, u subotu 19. svibnja. Tog istog dana bit će svečano otvorena, također u organizaciji PD „Monter“, transverzala „Planinarski put Žumberkom“, koja prolazi manje poznatim predjelima Žumberačke gore.

Markirani pješački prilazi planinarskom domu traju iz Suhora 2 h (autobusna veza iz Novog Mesta ili Metlike), iz Sošica 2,30 h (auto-bus iz Zagreba svaki dan s polaskom u 15 h), od Planinarskog doma na Vodicama bilom Sljeme-na 4,30 h, a preko Boljare 3 h, od Planinarskog doma na Gospodični preko vrha Sv. Gere 2 h. Cestovni je prilaz iz Zagreba preko Ozlja ili Novog Mesta, a ima 100 km. U Bušinovoj Vasi, na cesti Metlika – Novo Mesto, od-vojak je, preko Radatovića, za Sekuliće.

Foto: T. Pošta

Vještice ponovno jašu na Kleku

ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA NEKIH MISTIČNIH POJAVA

„Neima jamačno brda ni planine u Hrvatskoj, a možda u cijeloj trojednoj kraljevini, o kojoj bi se u puku više bajalo i pripovedalo, nego što se pripovieda o Kleku što no leži u ogulinsko-slunjskom okružju nedaleko Ogulina. U svojoj bezazlenoj luhkoviernosti pripoveda si narod, kako tamo čarobnice sa sviju strana na skupštinu dolaze, a poslije skupštine kolo plešu; dapače ista Kranjska šalje ovamo četu svojih jašimetala.“

(Josip Torbar)

Znanost je po svojoj definiciji sistematična, eksplizitna, objektivna u odnosu na predmet i metode proučavanja. Tako sve više obuhvaća i pojave koje su dosad svoje carstvo imale u bajkama, mitovima, pričama, legendama. Bilo ih je nezamislivo proučavati sa znanstvene pozicije. Psihologija, kao egzaktna znanstvena disciplina, koja vjeruje samo onom što se vidi i što se može izmjeriti, također napreduje u svojim teorijama i metodama pa zahvaća i takve bajkovite pojave. Konkretni predmet istraživanja postala je i misterija vještice.

Preskočit ćemo mračni srednji vijek (kada je pojava bila raširena u čitavu svijetu, kao pandemija) i prijeći na naše stoljeće, karakterizirano velikim tehnološkim, informatičkim i znanstvenim napretkom. Svi smo pomisili — dova vještica je prošlo. U urbanim sredinama njihova pojava skoro da u ovom stoljeću nije ni zabilježena, a u seoskim područjima tek za noći punog mjeseca viđene su neobično odjevene gospode, na još neobičnjim prijevoznim sredstvima, kako se okupljaju oko izvora, po šumama i gorskim vrhovima.

Klek je od davina poznat kao carstvo vještice. One su izvodile svoje vragolije na klečkim ovorncima i stijenama. Vjetrovi i oluje bjehu im najbolji drugari. Ali se nisu spuštale u niz, među ljude.

Već dugo se nisu čule ni vidale na gorskim vrhuncima, naokolo strmih surih stijena i brojnih rupa u njima. Klek je postao mirno mjesto. Postao je stjecište mnogobrojnih izletnika, a naročito alpinista. Brojne „stare i mlade“ generacije penjača prošle su pukotinama, pločama, kaminima, stropovima klečkih stijena. Vještice su živjele samo u njihovoj mašti, u sjećanju na priče iz djetinjstva. Čak niti prizivanje duhova za večernjeg odmora u domu nije pomoglo da se vještice pojave barem na tren.

Ali, posljednjih nekoliko godina, misterija vještice ponovo je postala aktualna. Počele su se dešavati natprirodne pojave, npr. vidiš ruksak koji postoji (vidiš, dakle, on jeste), nakon

pet minuta — gledaš, ruksaka nema, nakon 10 minuta — pogledaš, ponovo vidiš ruksak, ali ovaj put premješten na drugo skrovito mjesto. Pojava je više u domeni mađioničara i parapsihologa, nego znanosti, ali se psihologija ne predaje pa kreće u široku istraživačku akciju — rasvjetljavanje misterioznih pojava na Kleku.

Ispitivanje javnog mnijenja nije lak ni zahvalan posao, naročito ako nemate reprezentativan uzorak. Naš uzorak je selezioniran, jer — ljudi se boje osvete. Čarolija vještice (jer to se može objasniti samo kao maslo jašimetala) djeluje i noću i danju, na blizu i na daleko. Otežana je okolnost i to što su ove moderne vještice promjenile drevne navike, npr. ne operiraju više samo u ponoć, već i usred bijela dana.

Da bismo rasvjetlili misteriju, pozvat ćemo znanstvenike raznih profila. Uvodni dio projekta sastoji se od intervjuja, a nakon toga slijedi detaljna razrada metodologije i vlastito eksperimentalno istraživanje. Imena intervjuiranih nećemo navoditi (iz poznatog i razumljivog razloga).

Arheolog S.F.: Najprije malo emotivno. Pojava je zaista misteriozna, a kako sam i osobno bio svjedok jednog vješticijeg čina, moram priznati i da me je strah. Tek kad složimo sve kamenciće, moći ćemo reći da smo shvatili cjelinu. Tako npr. pri iskopavanju mog ruksaka, iako je izgledao neoštećen, misterija se sastojala u sposobnosti ruksaka da levitira — premješto se s jednog mjesta na drugo. Specijalnim instrumentima, dopremljenim iz Amerike, moći ćemo naknadno utvrditi djelovanje misteriozne sile na sastavne dijelove ruksaka i njegovo ponašanje kao cjeline. Sada više ne možemo biti sigurni, pod utjecajem čarolije, da zaista i jest ono što vidimo.

Geograf C.P.: Nakon konzultiranja sve dostupne literature pojava nam nije ništa jasnija nego prije. Provedena multivariantna analiza podataka (na kompjutorima domaće proizvodnje) pokazuje da je većina mjera korelacije beznačajna. Jedini značajni faktor su velike klimat-

ske i tektonske promjene u ovim područjima Zemlje. I ekološki faktori su značajni, naročito efekt staklenika. Smatram da bi se moderne navike vještice mogle objasniti tim pojavama.

Biolog J.B.: Što se tiče modernosti vještice, možemo razgovarati samo u terminima genetičkih mutacija. Što se tiče materijala – predmeta mističnih zbivanja – imate stručnjake drugih profila.

Fizičar V.H.: Neobično nestajanje predmeta protivi se zakonima gravitacije. Ponovo se potvrđuje ispravnost Einsteinovih principa relativnosti – sve je tu relativno. Umjesto da se nestale stvari nalaze niže (zbog djelovanja gravitacije), one se pronađaju čak u gornjim katovima atmosfere, kako slobodno lebde. Zasad je fizika tu nemoćna. Ali nedavno se iz Tibeta vratilo 30 provjerjenih stručnjaka Zagrepčana, koji će nam, možda, pomoći svojim iskustvima u tibetanskim misterioznim vještinama.

Geolog M.N.: Pardon, moram se umiješati. To djelovanje antigravitacije nije jednoznačno. Eto, npr. moje lične cipele su nestale na Kleku, a vidjene su nekoliko puta u nižim dijelovima obronaka Kleka, čak bi se moglo reći u naseljenim područjima. Prvo, to je ipak djelovanje gravitacije, a drugo, nakon toliko godina vještice se ponovo približavaju ljudima. Vjerojatno je to zbog kraškog, propusnog terena u okolini Kleka pa stvari propadaju kroz rupe u zemlju.

I slučajni gost na Kleku, laik: Ja sam iz Novog Mesta. Tam pri nas u Sloveniji se takvo što nije desilo već stoljećima. A kod vas još atavizmi. Činilo mi se da sanjam – upravo sam fotografirao predivne obronke Kleka, atmosfera je bila prozračna, odložio sam aparat jer je film bio ispuštan. U tom trenutku – nije bilo ni filma ni aparata. Oko mene nikoga. Mislio sam da sam lud. Ah, dva tjedna sam išao psihijatru. Samo da to što prije zaboravim.

Za ovaj broj časopisa naš uzorak intervjuja se iscrpio. Opći zaključak je – misterija nije ni malo rasvijetljena. Novi problemi su tek otvoreni. Svi su izgledi da će biti pokrenut međunarodni istraživački projekt. Također očekujemo i vašu suradnju. Sve sugestije, pitanja i informacije šaljite na uredništvo.

Srdačno vaši psiholozi
(adresa u uredništvu)

UREDNIKOV POGOVOR

Vrijeme je da se u akciju, ozbiljno, uključi Planinarsko društvo „Klek“ iz Ogulina, upravljač doma na Kleku, jer su krade u domu postale preceste. Umjesto da se bezbržno prepuste planinarskom veselju, posjetiocima doma moraju neprestano, danju i noću, paziti da im ne bude ukraden dio opreme (cipele, skije, naprtjača, foto pribor itd.). Umjesto veselja – ogorčenje. Posjetiocu slute tko je počinilac, ali su bespomoćni, jer nemaju dokaza. Dok ta „klečka vještica“ ne bude one mogućena, nema druge nego posjetioce upozoriti neka svoje stvari neprestano drže na oku.

Alpinisti u Anića luci i ekologija

BOŽICA PAPEŠ-MOKOS

ZAGREB

Posljednji je dan prvosvibanjskog Skupa alpinista, godine 1988. i pada kiša. Ispod jedne od najprivlačnijih alpinističkih meta Europe, stijene Anića kuka u Nacionalnom parku „Paklenica“, ostalo je smetlište. Nećemo sad ovdje nabratati sve one što smo ih vidjeli da su „zaboravili“ crne vreće u Anića luci. Sami će se prisjetiti. I nije bilo izuzetaka: Hrvati, Slovenci, Bosanci i ostali, svi smo isti.

Slet alpinista je šaren, neformalni skup najrazličitijih osoba svih godina. Tu se okupe alpinisti i „alpinisti“, sportski penjači, špiljari, planinari i njihove obitelji, ljudi koji vole biti viđeni u takvim društvima i mnogi drugi sasvim nedefinirani tipovi. Dolaze iz čitave Jugoslavije i Europe. Neki po cijele dane penju po stijenama, pojedini samo pričaju o penjanju, mnogi se dokončno izležavaju pred šatorima, a ima i takvih koji danju spavaju, a noću urlaju. Za mnoge je

dolazak razlog za druženje s prijateljima, za druge samo predstava, za treće modna pista gdje se izlažu pojedini dijelovi opreme i odjeće – često cirkuskog dizajna. Nije ni za očekivati da će svaki pojedinac iz tako šarolikog mnoštva imati duboko usaćenu kulturu ponašanja u prirodi. Ni na Zapadu (koji smo skloni navoditi kao uzor) nije svakom čovjeku s rođenjem ugrađena svijest o potrebi očuvanja prirode. Zato postoje kulturni postupci, često rigorozni, kojima se to rješava. A takvi bi postupci i tu bili nužni da se sprječi sjeća mladih stabalaca kojima su pojedinci ogradili svoje šatore i hranili logorske vatre ili pak plivanje plastičnih čaša u inače pitkoj vodi pakleničkog potoka.

Broj posjetitelja je i ove godine dosegnuo rekordnu brojku i s obzirom na današnji stupanj (ne)organiziranosti Nacionalnog parka i specifičnost prostora, pitanje je je li uopće moguća

takva organizacija Sleta unutar Parka, gdje će se prirodi osigurati onaj nesmetani razvitak, koji joj je čak i zakonom zagarantiran. Gušteri, poskoci i crvenkrpice u paničnom su bijegu pred hitrim nogama, čiji vlasnici traže skriveno mjesto za obavljanje prirodnih potreba. Posljedica toga nije samo nestanak gmazova, već i smrad koji se počinje širiti inače mirisnim šumarcima. Brzo i efikasno rješenje ovih pitanja bilo bi smještanje Skupa izvan granica Parka, u neki od uređenih kampova u Starigradu, što bi većini i odgovaralo. Moglo se, naime, vidjeti da je malo onih koji su došli zbog samog penjanja. Ljudi su se družili uz pjesmu i svirku, a iza sebe su ostavili svinjac. Kulturnih i ostalih sadržaja gotovo da i nije bilo, a teško ih je tehnički i ostvariti u ovakvim uvjetima. Organizatoru bi stoga bilo jednostavnije složiti kvalitetniji i sadržajniji program na mjestu gdje bi za to postojali bolji uvjeti. Skup je zapravo preraстао granice običnog druženja. Premještanjem bi se jednim udarcem smlatile dvije debele muhe; jedna je zaštita Anića Luke i okoliša od male ekološke katastrofe koju doživi svakog prvog svibnja u godini, a druga je organiziranje alpinističkog skupa na višoj razini, uz osmišljeniji program. Ostale probleme, kojih ima na pretek, rješavat će Uprava nacionalnog parka i

Republički zavod za zaštitu prirode. Usput samo: vrlo je neukusno vidjeti gole stražnjice (bilo njemačke, bilo češke, bilo domaće) u potoku, pored staze kojom prolaze, do grla zakopčani stara Mara i Ante iz Paricja. Ljudi koji tamo žive sa svim svojim djelatnostima patrijarhalnoga života, arhitekturom i običajima, dio su Parka i trebalo bi imati obzira prema njihovu shvaćanju morala i ukusa. I ne samo kao alpinist, mislim da bi bilo štetno, nerazumno i bolno za hrvatski i jugoslavenski alpinizam zabraniti penjanje u stijeni Anića kuka i niže do parkirališta. Uz sve ostale vrijednosti, alpinizam bi tu mogao biti i unosna turistička atrakcija. Iako je istina da alpinizam nema pozitivan utjecaj na tamo živući svijet, on je ograničen na uže područje Parka, što ne bi smjelo bitnije ugroziti osebujnost biljnoga i životinjskoga svijeta. Taj dio Parka mogao bi se tretirati kao američki tip nacionalnog parka, zadovoljavajući zahtjeve čovjeka za aktivnom rekreativom i sportom u jednom dijelu slobodne prirode, a svi ostali dijelovi trebali bi imati stroži režim zaštite. Naša generacija mora biti pažljivija i pametnija da bi omogućila potomcima da i oni istovremeno dožive radost u penjanju i u letu bjeloglavoga supa.

Trodnevni pohod kroz Grobničke Alpe

MILJENKO PAVEŠIĆ

RIJEKA

Grobničke Alpe je popularni naziv riječkih planinara za planinski sklop od Obruča do Snježnika. To je zadivljujući predio planinskih vrhova, kraških udolina i klanaca. Tu ima ljudska krša ali i očaravajućih cvjetnih sjenokošta, bjelogorične i crnogorične šume. Zanimljivo je da tu postoje i izvori pitke vode te tri mala jezera koje narod Grobinštine zove Hahlići. Bilo bi korisno proniknuti u toponim „hahlić“, otkuda dolazi i kako se zadržao. Jezera su u neposrednoj blizini planinarskog doma i razumljivo je zašto dom nosi naziv Planinarski dom Hahlići.

U te Grobničke Alpe uputila se početkom kolovoza za naše hrvatske planinarske pojmove po svom sastavu neočekivana grupa: član Savjeta federacije dr. Slavko Komar, član Savjeta republike Eduard Cenčić, predsjednik PSH Vlado Mihaljević, kapetan bojnog broda Maksimilijan Mance, ing. Josip Grubišić i pisac

članka. Da takav sastav krene u planinske klance s naprtnjačama na leđima, da se muči, smoči, da spava na skupnim ležajevima — to je događaj za hrvatsko planinarstvo. (U Sloveniji je to normalna pojava, primjerice: na Triglavskom domu na Kredarici prilikom otvaranja okupila se elita društveno-političkog i vjerskog života Slovenije).

Maršruta je počela u simpatičnom seocetu Podkilavcu smještenom tik u podnožju Grobničkih Alpa. Od gostionice popularnog Čočeka vodi markirana staza Bratskog planinarskog puta Rijeka — Ljubljana oko jedan sat do pred Mudnu dol. Staza skreće za Kripanj i Platak, a nova markacija produžuje u Mudnu. Ravničasti pašnjaci i sjenokoše Grobničkog polja pomalo se suzuju i uskim jezičkom uvlače u Mudnu dol, veličanstvenu jarugu duboko usječenu u planinski masiv. Mudna je dol do nedavno bila praktično neprohodna, no marom

entuzijasta seniora riječke planinarske organizacije postavljeni su klinovi, sajle, uklesane stepenice i hvatišta te prolaz više ne predstavlja ozbiljniji problem.

Najzanimljiviji dio Mudne je u dužini od dva kilometra. Vremenski ga savladasmo za dva sata. Potrebno je i ponešto penjanja, provlačenja i mnogobrojnih uspona na kamene gromade kiklopskih dimenzija. Umorni, no oduševljeni doživljjenim, dōđosmo na mali proplanak koji je već tradicionalno odmoriste nakon prvog dijela Mudne. Odmor i okrepa zbilja su nam bili potrebitni, uostalom, pošteno smo to zasluzili.

Drugi dio Mudne znatno je pitomiji, kamenih gromada nema. Još uvijek je to duboka jaruga, s vrlo strmim stranama obraslimi gustom planinskom travom. Te su strane nekadašnje sjenokoše koje odavno ne vidješte kosce. Trava je visoka i gusta, a kratkotrajni pljusak tako ju je smočio da smo hodajući kroz nju bili od pojasa nadolje potpuno mokri.

Umorni i propisno mokri približavamo se planinarskom domu Hahlići. Istina, bilo je i malo zebnje, jer onako mokri i umorni željno očekujemo toplu sobu, a i nešto toplo za prezalogajiti. Doživjesmo iznenadenje u punom smislu značenja. Domar, popularni Davor, uredio je dom kao za izložbu. Čisto, sve uredno složeno, a društvena prostorija ugodno zagrijana. Davor prihvata mokru odjeću, stavlja je na sušilo, daje nam papuče, čak i odjeću. Na stolu se uskoro pojavljuje odlična juha koja nam dolazi kao životni eliksir. Slijedi glavno jelo, pa čak i desert! Uz pričanje večer je brzo prošla i odosmo na spavanje. Po običaju u sobama otpočinje razgovor, no on je brzo prekinut. Davor u 22 sata energično zahtijeva tišinu – bez diskusije!

Ujutro, drugoga dana, dolaskom u društvenu prostoriju ugledasmo našu odjeću osušenu i lijepo složenu na klupi. Na stolu čeka vrući čaj koji ugodno miriše svim mirisima planinskih trava.

Planinarski dom Hahlići i njegov domar Davor ostat će nam u najljepšoj uspomeni. Na kraju još jedan zanimljiv podatak o Davoru. Bio je strastveni pušač, no kada je Skupština PSH izglasala novi kućni red u planinarskim domovima i dostavila ga društвima, prestao je pušiti. U domu nikome ne dozvoljava pušenje! Koliko znam to je jedini planinarski dom gdje se ne puši.

Etapa od Hahlića do Snježnika, pogotovo dionica do Nebesa, pravi je užitak za oči i dušu. Odmah od doma Hahlići staza vodi gornjim rubom prostranih cvjetnih sjenokoša. Cijelo vri-

jeme uživamo u dalekim vidicima, od Učke do Velebita, na dio Gorskih kotara, a u daljinu naziремo sjevernodalmatinske otoke. Posebno su lijepi vidici na strme strane naše jučerašnje Mudne doline, koja se danas kupa u suncu.

Dr. Slavko Komar je baš na tim prostorima djelovao prvih ustaničkih dana već daleke 1941. i 1942. godine. Usput nam priča pojedine zgrade i nezgode, pogotovo kada smo prolazili pored čuvenog partizanskog logora Šilja. Nedugo zatim prolazimo između legendarnog Crnog vrha, također čuvenog partizanskog logora, i Primorskog Kleka. Kratko se zadržavamo na Platku u sada dobro vođenom i opskrbljenom domu DTO „Partizan“ Sušak (bijeli Baldo), pa dobrom stazom i kroz lijepu bukovu šumu za sat i po hoda stigosmo do doma „Moša Albahari“ na Snježniku. Dom je vlasništvo PD „Platak“ iz Rijeke. Domar Valter Hirac, zvan Fox, ljubazno nas je dočekao, a očito je da zbilja brine o domu i njegovoj udobnosti. Od doma se za par časaka stiže na vrh Snježnika. Poslije okrijepljujućeg čaja i nekoliko zalogaja krenusmo na vrh. Vidici ka Risnjaku te dalje prema unutrašnjosti pružali su zadovoljstvo. Ipak, često smo se okretali na drugu stranu, prema Obruču, Fratru, Vidalju, dionici našeg puta što smo ga savladali u prošla dva dana. Dom na Risnjaku, nekako nam se činilo, kao da se kočoperi onako lijep i obnovljen. Nažalost, u šumskom pokrovu Risnjaka zapažaju se mnoge suhe smreke kako strše usred drugih još zelenih. Često sam sebi postavljam pitanje: jesmo li mi posljednja generacija koja je vidjela bujne šume jele, smreke, bukve, javora? U domu na Snježniku tako smo dobro spaval, da se punih devet sati gotovo nismo ni okrenuli. To je zbilja bio odmor na 1500 metara!

Posljednja etapa Snježnik – Risnjak bila je posebno lijepa. Na tom dijelu nema većih visinskih razlika, staza je dobro izvedena, cijelom dužinom vodi kroz bukovu šumu, tu i tam prošaranu smrekom. Proplanak ispod Cajtiga, otprilike na pola puta, je kao stvoren za odmor te ga i mi iskoristimo. Uskoro, eto nas pred domom na Risnjaku koji sada zbilja lijepo djejuje. Predsjednik PSH Vlado Mihaljević s neskrivenim ponosom pokazuje prostorije i uređaje doma. Dom je bio dobro posjećen, posebno oduševljava to što je bilo mnogo omladine i djece, čak i jedna beba od sedamnaest mjeseci! Eto, tu je na Risnjaku završilo naše trodnevno uživanje u prirodi, u šalamama, pričama, zgodama i nezgodama koje se ne mogu mimoći. Uostalom, i to je dio druženja s prirodom, dio planinarenja.

Morfologija i biologija planinara

Nastavak iz prošloga broja

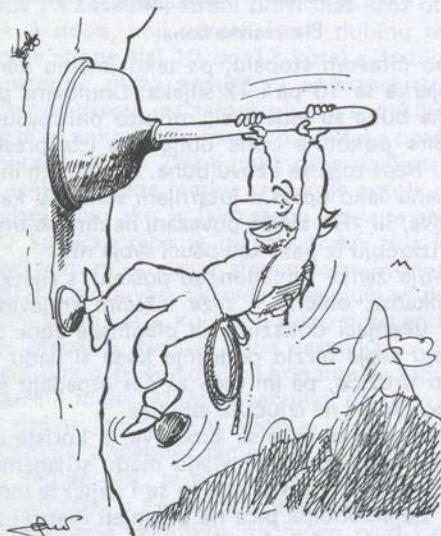
JANKO MLAKAR

Prijevod: EUGEN KUMIČIĆ

Karikature: SENAID SERDAREVIĆ

Planinar puzavac živi u visokom gorju i to ponajviše na sjevernim stijenama. Kod nas je nastao prije kojih 70 godina i uglavnom se razmnožio u Sloveniji. Tu ga danas najlakše nailazimo, no ima ga i na drugim mjestima gdje su stijene. Može ih se vidjeti kako pužu po zidovima, policama, gredama, previsima, podvisima i nadvisima i raznim drugim „visima“. Izbjegavaju crveno označene staze, tako da su ih te markacije s nekim planinama istjerale. Na osnovi toga drže stručnjaci da oni mrze crvenu boju, što u prirodopisu nije rijedak slučaj (bikovi, purani). Prije među planinarima puzavcima nije bilo ženki, no sada ih se može vidjeti sve više uz bok mužjaka. Prave mladunčadi kod njih još nije nitko opazio i stoga neki tvrde da ih uopće nemaju, što nije točno. Dobri poznavaoči kažu da mužjak i ženka ne idu više u stijene ako dobiju mlado, osim ako nisu potpuno degenerirani. Vrlo se često u starijoj dobi pretvaraju iz planinara puzavca u običnog planinara.

Planinari puzavci često se unesreće i katkad je izgledalo da će posve izumrijeti. Da se to ne bi dogodilo, uređene su gorske službe spašavanja, koje traže unesrećene puzavce. Već su mnogi spašeni, naravski, ako su još živjeli. Spašeni

Planinar puzavac

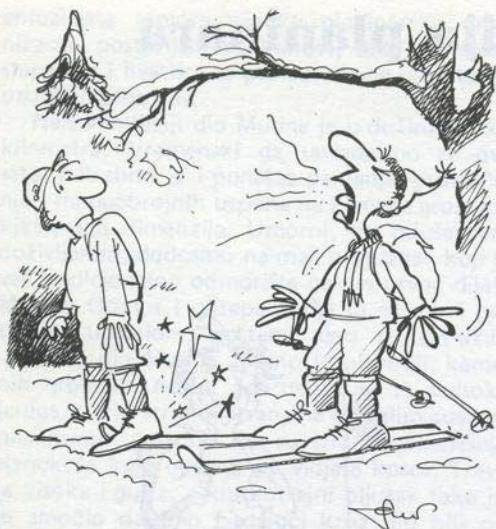

Planinar golač

puzavci obično su spasiteljima jako zahvalni i puštaju se bez svakog opiranja smjestiti na si-gurno mjesto. Planinari puzavac obično nije škodljiv. Njegova je kesa obično prilično tanka i zato ga se vrlo rijetko vidi u bolje opskrbljennim domovima.

Planinar golač pojavio se zapravo u zadnje vrijeme, kada se golotinja počela širiti među ljudima. Neki, naime, razumijevaju lozinku „natrag prirodi“ tako, da odlažu komad po komad odjeće. Tako su se u planini pojavili planinari golači, mužjaci i ženke, u do skrajnosti reduciranoj odjeći, pa se o nekoj kulturi odjevanja kod njih ne može govoriti. Planinari golači nije škodljiv, ali niti koristan.

Planinar skijaš imade krakove sprijeda i straga kako produžene pa je sposoban za trčanje po snijegu. Kako sam već spomenuo, prespava veći dio godine i pojavljuje se tek kad zapadne snijeg. Po zimi ga se lako može naći u bližim nastanjеним krajevima kako se veselo pračaka po snijegu. U nižim krajevima prevladavaju stariji mužjaci, ženke i mladunčadi, dok po planinama trče po snježnim padinama samo mladi jaki mužjaci. Kažu da nisu osobito inteligentni, nego samo jako snalažljivi. Često prave štetu jer trče po snijegu zamjenjujući livade s poljima i mladim posađenim stabalcima. Kada navale na vlak sa svojim dugim krakovima, drugi ljudi ne znaju kamo bi sa svojom prtljagom ni kamo bi sjeli. Uz to neki i viču, tako da bi ih

Planinar skijaš

čovjek mogao držati za planinare vriskače, samo s produženim stopalima.

U zadnje vrijeme se **planinari skijaši** jako množe, pa imade ustanova koje ih umjetno goje. Uspjelo je različitim križanjima uzgojiti posebnu vrst planinara skijaša skakača (saltans). Da se poboljšaju domaće vrste pokušalo se s uvozom dobre pasmine iz inozemstva, osobito iz Skandinavije. Kad okopni snijeg, nestaje planinara skijaša ili se samo drže u višim regijama gdje imade još snijega, a onda se povuku u svoje brloge i prespavaju dok ih nova zima ne razbudi.

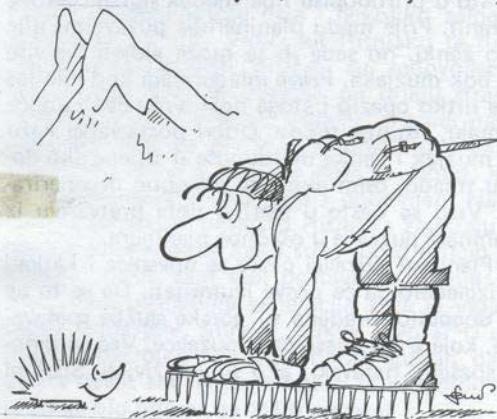
Planinar grabežljivac nije zapravo samonikla vrsta, nego je izrod nekih vrsti planinara kojima je u mnogočemu sličan. Razlikuje se po tome što se pojavljuje uglavnom kad su planinarske kuće zatvorene i seljački stanovi napuš-

Planinar grabežljivac

teni. Jako je škodljiv jer ima običaj ulaziti kroz prozore, razbijši okna i stakla. Jači mužjaci ulaze kroz vrata koja otvaraju na silu. U kući naprave nered i sve uniše. Kad odlaze ostavljaju vrata i prozore širom otvorene, valjda se se kuća za njima temeljito prozrači. Planinar grabežljivac ostavlja svoje ženke i mladunčad – kako tvrde neki – u sigurnom skloništu te ih ne uzima na svoje grabežne pohode. Ta tvrdnja nije točna, osobito što se tiče ženki, no ipak u mnogo manjoj mjeri.

I evo nas kod zadnjeg roda, kod **planinske buhe**. Veoma je slična drugim planinarima, pa se razlikuje od njih samo po tabanima. Tu ima oštре šiljke koji joj pomažu pri hodu na snježistima i ledenjacima. Neki zastupnici teorije evolucije tvrde da je bilo potrebno dulje vreme za njihov razvitak, čemu je dokaz da je planinska buha imala, dok je hodala po ravnim ledenjacima, samo četiri šiljka. Otkako je počela uz nemirivati turiste u visokom gorju i radi toga prešla na strme ledenjake, ti su se šiljci razdijeli-

Planinarska buha

ili po čitavom stopalu, pa tako imamo danas primjerke sa 10 pa i 12 šiljaka. Domovina planinske buhe su ledenjaci, osobito oni raspucani. Šire pukotine buhe obilaze, a uže preskakuju. Radi toga se i zovu buha. Po lijepom ih se vremenu lako opazi u jutarnjem sumraku kako idu dva, ili više, skupa povezani nekim užetima, koja izlučuju iz pasa kao pauci svoje nitи.

Svoje ženke i mladunčad puštaju, s rijetkim iznimkama, obično u niže ležećim krajevima. Neki učenjaci dokazuju da planinske buhe napuštaju svoje mrzlo područje kada si nađu životnu družicu, pa im tada za čas otpadaju šiljci s potplata i ne izlučuju više uže.

Planinske buhe nisu škodljive, a koriste uglavnom time, što postavljaju među stijenama i ledenjacima skloništa gdje ih se i najlakše može naći. Za alkoholna pića ne bi smjeli mariti i za to piju mnogo čaja i mlijeka, pa se pri tom vladaju posve pristojno.

"Jučer je bilo otvorenje i rasvjeta špilje Samograd"

VLADO BOŽIĆ

ZAGREB

U zagrebačkom listu „Obzor“, točno prije stotinu godina (6. kolovoza 1889) objavljena je prva ili najstarija novinska obavijest o otvorenju odnosno uređenju neke špilje u Hrvatskoj. Ne poznati autor je napisao samo: „Uređena špilja — Jučer je bilo otvorenje i rasvjeta špilje Samograd u Perušiću. Odbor je uz pripomoć vlade i rodoljuba uredio ulaz u špilju, pa se je nadati, da će ista sad češće biti posjećena, nego li je to do sad bio slučaj“. Ovim napisom po prvi puta u Hrvatskoj javnost je obaviještena da je neka špilja otvorena i uređena za turistički posjet. No, treba znati da to onda nije bilo onako kako se radi ili bi trebalo raditi danas, ali je zato zanimljivo znati kako je to onda bilo.

U našoj povijesti špilja Samograd po prvi se puta spominje 1835. god. u djelu „Vollständige Topographie der Karlstadter Militargrenze“ karlovačkog učiteljskog nadzornika Julija Frasa. Opisujući cijelu Vojnu krajinu Fras je dao i prvi opis ove špilje. Evo što o njoj kaže, u prijevodu Zlate Derossi, sam autor pod naslovom „Špilja kod Perušića“:

„Gore, sjeverno od župne crkve, na sedlu gorskog ogranka Grabovače nalazi se stjenovita špilja nazvana Samograd. Okomite strme hridi koje okružuju špilju visoke su preko 3 hvata. I s njih se treba spustiti da se dospije do prostora gdje je na zapadnoj strani pravi ulaz kroz otvor visok 4 stope, koji odmah ide u dubinu te se na obje strane širi 10 do 12 koraka. U blizini spomenutog ulaza zamjećuju se ostaci trulog građevnog drveta, na temelju kojih se zaključuje da je to nekada bila nastamba ili neka oprema za obranu. Kojih 700 koraka dalje nađe se na dva velika kameni masiva kroz koje putnik može proći samo ako se jako sagne. Kada se prođe 1000 koraka, treba se penjati preko zida koji prelazi u stazu vijugajući stepeničasto i vodeći u prostrano svodovlje. Odavde spuštajući se dolje dospije se do vode, koja se u sušno doba godine može pregaziti, tada se dalje nastavlja još 500 koraka dok napokon daljnje kretanje ne zapriječi kameni masiv. Može se računati da cijela dužina pećine iznosi 2500 koraka. U samoj špilji namjernika dočekuju same gole stijene, sve je tiho, dan se gasi, sa svih zidova kapljuna krupne kapi. Stupovi u neobičnom rasporedu i s divnim glavicama podupiru neobičan svod i prekrasne dvorane. Mnoge ugledne osobe posjetile

su već ovu špilju i napustile je zapisavši na zidovima svoje divljenje“.

U špilji ima još i sada tragova posjećivanja iz doba Vojne krajine. Najbolje su očuvani potpisi Krajišnika (vojnika Vojne krajine) iz 1835. godine koji se nalaze u Velikoj dvorani na najnižem dijelu špilje, na najljepšim sigama, po kojima je špilja i dobila ime. To su dva velika kupaasta stalagmita zelene boje koje su Krajišnici zvali oltarom.

Špilju je poslije posjetio Dragutin Hirc i opisao je 1875. u listovima „Vienac“ i „Napredak“. Iz njegova je opisa vidljivo da je do špilje i kroz špilju već bio proveden nekakav put, a na strmim dijelovima i „priprosto sklesane stube“.

Očito je da su od tada špilju ljudi relativno često posjećivali, jer su mještani Perušića 1886. osnovali Odbor za uređenje Samogradske pećine koji je 5. kolovoza 1889. upriličio svečano otvorenje špilje. To je prva špilja u Hrvatskoj kojoj je poznat datum otvorenja. Tada je napravljen bolji put do špilje i kroz špilju, a posjetiocima je organizirana rasvjeta pomoću baklji i luči. Dragutin Hirc kaže da luči daju bolje svjetlo i manje dime od baklji.

Nakon otvorenja bila je posjeta špilji veća, čak su je posjetili i opisali strani posjetitelji, pa je to dalo još više elana domaćinima da špilju urede još bolje. Prilikom se ukazala 1903., kada je u Liku trebao doći ban Hrvatske Khuen Hedervary. Tada je do blizine otvora uređen kolski put kako bi se do špilje moglo doći kočijom, a kroz špilju su postavljene lijepe i čvrste kamene stepenice. To je onda učinjeno tako dobro da su stepenice još i danas u vrlo dobrom stanju. Kameni put kroz špilju vidljiv je i na prvom nacrtu ove špilje izrađenom 1911. god. (ujedno jednim od prvih nacrta hrvatskih špilja). Izradio ga je kotarski mjernik (geodet) Artur Spiller iz Gospića, jer je 1910. opet oživio interes za uređenjem špilje.

Špilju su od tada ljudi posjećivali više, ali su je, nažalost, počeli i uništavati. Najveće pustošenje špilja je doživjela 1920., kada je upravitelj novootvorene željezničke stanice u Perušiću stanicu „ukrasio“ sigama iz Samogradske špilje.

Desetak godina poslije, tj. 1931. godine, špilju su obnovili članovi upravo osnovanog Društva za poljopravljivanje mesta i okolice u Perušiću.

Društvo je tada postavilo vrata na ulazu u vrtaku čiji ostaci stoje тамо još i danas. U planu je bilo i uvođenje električne rasvjete, ali se to, nažalost, nije ostvarilo.

Novi pokušaj elektrifikacije špilje uslijedio je 1951., kada je u Perušiću osnovano Planinarsko društvo „Štirovača“, ali ni taj pokušaj nije uspio.

Hvale vrijedan napor za oživljavanje Perušića s okolicom za potrebe turizma, a posebno za rasvjetu špilje Samograd, učinili su Perušićani 1984. godine. Održavanje 9. jugoslavenskog speleološkog kongresa u Karlovcu bila je prilika da se najuglednijim speleolozima iz cijele Jugoslavije predstavi turistička vrijednost ove špilje, i Perušićani su tu priliku razmjerno dobro iskoristili. Na Kongres su izšli s referatom o špilji Samograd i obavezali se organizirati izlet u špilju. Za taj pothvat htjeli su, naivno, špilju električki osvijetliti pomoću prenosnog (vatrogasnog) aggregata. Vjerojatno tek kad su to htjeli učiniti, uvidjeli su da je to nemoguće, ali su se odmah dobro snašli. Svakom posjetiocu (iz Karlovca je jednim autobusom došlo pedesetak sudionika kongresa) domaćini su nakon pozdrava dobrodošlice i kulturnoumjetničkog programa sa zakuskom, poklonili običnu baterijsku svjetiljku pomoću koje su razgledali špilju Samograd.

U proteklom periodu špilju su posjećivali i istraživali mnogi pojedinci i speleološke organizacije, o čemu najbolje govori duga lista literature u kojoj se na razne načine opisuje ili spominje špilja Samograd.*

Špilja danas ima kategoriju poluuređene ili poluturističke špilje, jer nema osiguranu rasvjetu i o špilji se nitko ne brine, iako je špilja Zakonom o zaštiti prirode proglašena za geo-

morfološki spomenik prirode. Put do špilje je i sada relativno lagan. Iz centra Perušića ili od željezničke stanice treba ići cestom na zapad do zaseoka Kaniže, do kuda se može doći i kolima (polu sata pješke od željezničke stanice). Odатle treba ići najprije livadom kolskim putem, a onda stazom kroz šumarak do ulaza u špilju. Špilja je duga 223 m i duboka 54 m. Ukupno je kroz nju postavljeno oko 470 stepenica, praktički je cijela turistička staza, duga 210 m, postavljena na stepenicama. Najprije se treba spustiti za 54 m visinske razlike (na oko 2/3 dužine špilje), a onda, ako se želi doći do kraja špilje, uspeti po stepenicama još za 26 m. Špilja se pruža u pravcu juga, nema odvojaka i gotovo sa samog kraja špilje vidi se danje svjetlo u ulaznoj dvorani. U tom dijelu špilje prevladava zelena boja, a samo u zadnjoj dvorani bijela i smeđa. Tu su sačuvane i najljepše sige u špilji, uglavnom stalaktiti.

Špilju danas posjećuju samo povremeno mještani Perušića i okoline i poneki speleolozi.

Kao što je vidljivo, u prvih 100 godina učinjeno je mnogo napora da se špilja uredi za pravu turističku posjet, ali se u tome nije u potpunosti uspjelo. S obzirom na zainteresiranost mještana Perušića i dobar turističko-speleološki potencijal okolice Perušića, realno je za očekivati da će se njihovo nastojanje jednom i ostvariti. Zaista bi bilo lijepo špilju Samograd vidjeti osvijetljenu električnom rasvetom.

* Pisac je uz članak uredništva dostavio i popis literature od 57 referenca, koji zbog oskudice prostora, nažalost, ne možemo objaviti.

Urednik

Potpisi iz 1835. godine na najljepšoj sigi u Samogradu

Foto: V. Božić

In memoriam

PETAR LUČIĆ—ROKI (1916–1990)

Otpriatili smo početkom ove godine našega Peru na njegovo vječno počivalište u mirogojsku tišinu daleko od rodnog Visa i vertikala splitskog Kozjaka na kojem je „prohodao“ kao alpinist. Oprostili smo se od njega kao čovjeka, za nas mnoge planinare svog uzora i čovjeka za kojeg nas vežu brojne uspomene i radosna sjećanja. Iako ga fizički više nema medu nama iza njega su ostali brojni vidljivi „tragovi“.

Upoznali smo se prije četrdeset godina, kada sam u redakciju „Naših planina“ donio svoj prvi planinarski napis. U tadašnjim prostorijama PSH (iznad Marićevog prolaza) imao je dovoljno vremena i strpljenja da porazgovara i s jednim petnaestogodišnjakom te da ga „ohrabri“ i potakne za daljnju suradnju.

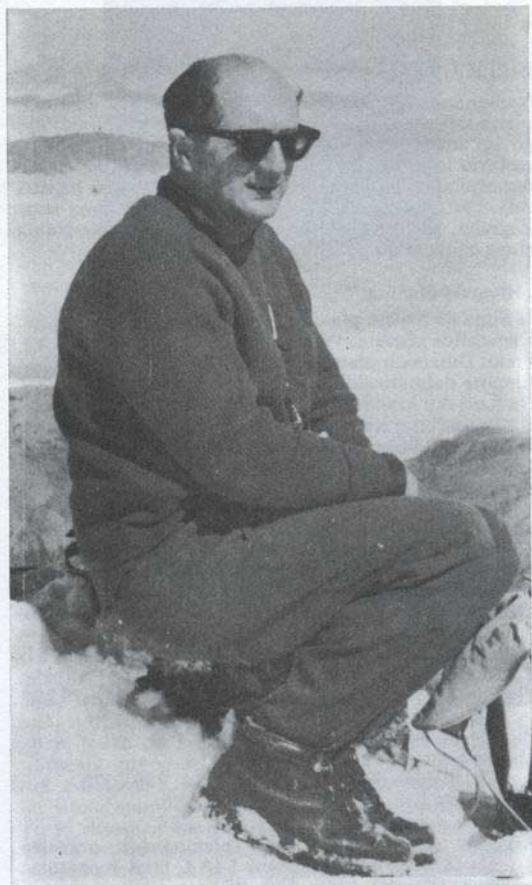
Pero je svojom vedrinom, neposrednošću, znanjem, bogatim životnim iskustvom i objektivnošću privlačio, pružajući puno razumijevanje za sve naše planinarske i ostale probleme. Upozoravao je, savjetovao, upućivao na najbolja rješenja i težio da naša djelatnost i sve što radimo bude još bolje, uspješnije i korisnije na obostrano zadovoljstvo. Njegova uloga kao planinara, kao alpinista, kao urednika „Naših planina“, kao urednika fotomonografije „Planine Jugoslavije“, kao člana PSH i kao dugogodišnjeg propagandista i „vezista“ između naših i svjetskih alpinista bila je u svakom trenu potpuna, s mnogo entuzijazma, s punom predanosti preuzetom zadatku i okrunjena uvijek cijelovitim uspjehom. Takav je bio naš Pero!

Dokaz njegove izuzetnosti kao organizatora svakako je bilo i organiziranje predavanja osvajača najvišeg vrha Himalaje u Zagrebu godine 1953., svega nekoliko mjeseci nakon senzacionalnog osvajanja Mount Everesta. Uz ovo ne zaboravimo i njegove organizacijske djelatnosti oko uređivanja i prezentiranja izložbi planinarske umjetničke fotografije. Njegov planinarski „put“ započinje prije rata članstvom u HDP „Mosor“ u Splitu, kada se već 1937. godine osamostaljuje na alpinističkom usponu u Kozjaku. Svoj prvi „pisani“ glas ostavlja na stranicama „Hrvatskog planinara“ prije 55 godina (1935). O tim njegovim planinarskim „kretanjima“ i djelatnostima možemo pročitati iz članaka izaslih u 1936., 1938. i 1939. godini, a tako je bilo i ostalo sve do prošlog godišta NP.

Neposredno poslije oslobođenja on je među organizatorima pokretanja i osnivanja PD „Zagreb“, a s osnivanjem PSH postaje članom Izvršnog odbora. Godine 1959. osnivač je Alpinističkog kluba u Zagrebu, a njegovi su najveći doprinosi planinarstvu i planinarskoj organizaciji njegova dužnost uređivanja „Naših planina“ (od 1949. do 1958.) i fotomonografije „Planine Jugoslavije“ („Mladost“, 1967.).

Njegove odlične crnobijele fotografije mogli smo rijetko vidjeti, ali one su ipak pratile njegove članke. Koji puta znale bi se pojavit i na naslovnim stranicama NP ili unutar njih kao jednobojan prilog na boljem papiru. Razlog što ih nije bilo i više je njegova skromnost, a i želja da objavi tude slike, dajući prednost mlađima.

Vjerojatno je malo planinara starije i srednje generacije koji ga nisu jednom ili više puta slušali na nekom od njegovih brojnih putopisnih predavanja po-praćenih izvanrednim kolor-dijapozitivima. Kada bi u novinama ili planinarskim ormarićima po gradu izašla obavijest da Pero ima predavanje u nekom planinarskom društvu ili Narodnom sveučilištu, predavaonica bi često bila preuska da primi slušaoce. Iz tisuća dijapozačita i popratnih riječi vidjelo se da je on čovjek

koji mnogo putuje, da njegovo oko izvanredno dobro zapaža. Radovao se da snimi sve što je neobično i lijepo i da to dočara na najbolji mogući način. On putuje sa svojim životnim suputnikom Melitom od Velebita, kojeg je znao u dušu, sve do Dolomita, koje je obožavao i gotovo „hodočastio“ u njih. On je s interesom obilazio Istru, Dalmaciju, Julijske Alpe, a uspinjavao se i na Etnu, koja je u casu njegove posjete tutnjala i izbacivala uzarenu lavu iz svog kratera. Pero snima i cvijet i leptira, a u trenuima kada odlazi u mirovinu nalazi oduševljenje u svojoj kući za odmor na obroncima Samoborskog i Žumberačkog gorja. I ovđe on nalazi i otkriva za mnoge neprimjećenu ljepotu, sklad linija i boja, te slijed promjena na jednom mjestu praćen kroz sva godišnja doba.

Pero nikako ne zaboravlja svoje „Naše planine“ i u njima smo prije nekoliko mjeseci mogli vidjeti naslovnu kolor-stranicu i tekst o Martuljku s opisom dogodovština vezanih za taj njegov susret pod slovenskim vrhuncima. Pero je u pravom smislu riječi živio u ljubavi s planinama i od ljubavi za svoje planine. Iz njih je za sebe i za nas donio mnogo prekrasnih susreta i

dojmova sačuvanih na kolor-dijapozitivima, a mi smo planinari to „vraćali“ svojim odlascima slijedeći njegove „tragove“ i planinarske staze. Planinarska staza kojom se kretao naš Pero ostala je svjetla i puna još nesagledivilih vidika. Na jednoj od njih ostavili smo i Peru Lučića-Rokija.

Dr. Srećko Božičević

BIBLIOGRAFIJA OBJAVLJENIH RADOVA

Napomena. Prikupljeni su naslovi članaka iz dostupne planinarske publicistike, koji su bili potpisani njegovim imenom ili inicijalima. Za vrijeme uredništva sastavio je u NP niz kraćih vijesti i ćrtica, koje su bile nepotpisane, pa ih ne možemo sa sigurnošću registriрати. Pretpostavljamo da je pisao i u časopisima izvan Zagreba, ali to nam nije bilo dostupno. Brojke iza naslova označavaju godište i stranice u godištu.

„Hrvatski planinar“

Iz Sinja na Svilaju planinu, 1935, 275–276
Kamesnica planina, 1936, 361–364
Preko Dinarskih planina, 1938, 195–204
Ljepote dalmatinskih planina, 1938, 416–417
Na Kozjaku kraj Splita, 1939, 115–117
Na zasježenoj Kamesnici, 1940, 113–116
U Glamoču i oko njega, 1940, 254–255
U splitskom kraju, 1941, 18–21
Prvenstveni uspon kroz ji. stijenu Kozjaka, 1944, 62–64

„Naše planine“

Planinarstvo u novoj Jugoslaviji, 1949, 1–4
Mira Marko Debelakova–Derzaj (nekrolog), 1949, 62
Crnom Gorom od Durmitora do Rumije, 1949, 250–257
Daljnja istraživanja Bafinove zemlje (vijesti), 1951, 31
Maurice Herzog u Zagrebu, 1952, 346–347
Planine uz Jadran. Biokovo – Makarske Alpe, 1952, 295–302
Bijeli velikani, 1953, 169–179
Mount Everest, 1953, 223–226
Ing. dr. Maksimiljan Plotnikov, 1954, 270–273
Dr. Arnošt Brilej (nekrolog), 1954, 136
Na kraju sedme godine, 1955, 253–254
Kongres međunarodne unije planinarskih organizacija (UIAA) u Munchenu. UIAA pred reorganizacijom (vijesti), 1955, 250–251

Dr Herbert Tichy u Zagrebu, 1956, 51–52
Uz 6-godišnjicu osnivanja PD Sveučilišta „Velebit“, 1956, 73

Iz planinarske literature, 1956, 251
Velebitski usamljenik, 1959, 115–118
Sputana planina, 1959, 193–196
Iz inozemstva (vijesti), 1959, 239–240
Prvi snijeg na Medvednici, 1960, 8–10
S malim pastirima Velebita, 1960, 217–221
Na Etni iza erupcije, 1960, 255–257
Piero Ghiglione (nekrolog), 1961, 47–48
Novi prilog poznavanju zanimljivosti naše domovine, 1961, 121
Prof. dr. Vladimir Blašković, 1961, 249–253
Alpinizam u Hrvatskoj nakon oslobođenja, 1962, 97–101
Još jedan susret s Julijanskim Alpama (priča „Sveta med vrhovi“ od Jake Čopa), 1963, 137–138
„Gorski vodniki u Julijanskim Alpah“ od E. Lovšin (priča), 1963, 139–140
Bespućima otoka Hvara, 1965, 153–156
Velike i male gore, 1980, 9–12
Tamo gdje Alpe izviru iz mora, 1981, 11–12
Zimi na Kleku, 1981, 108–110
Prof. Vladimиру Blaškoviću za 80. rođendan, 1981, 175–176
Doživljaj Oštrea, 1982, 17–18
Putovi do cvijeća, 1982, 103–104
Daleki vidici, 1984, 100–102
Samoborček – mali vlak, 1987, 16–18
Sjećanje na Baitu Segantini, 1987, 62–64
Tri ožujske bure, 1988, 16–18
Proljetni dan u Martuljku, 1989, 202
Monografija „Planine Jugoslavije“ (1967)
Dinaridi Jadranu, 7–8
Julijanske Alpe, 18–19
(autor je i nekoliko fotografija objavljenih u monografiji)

„Priroda“

Za pola sata kroz tri godišnja doba, 1959, 212–216
Dolomiti – alpski cvjetnjak, 1960, 15–21
Kad lavine tutnje u Sloveniji, 1960, 93–95
U labirintu Kornatskih otoka, 1961, 269–272
Doživljaji u malim i velikim gorama, 1981, 114–115
Putovi do cvijeća, 1982, 112–113 (naslovna stranica u koloru)
Ognjena planina (Etna), 1983, 26–27 (kolor na drugoj stranici omota)

VLADIMIR MAJNARIĆ (1910–1990)

U sunčano poslije podne 8. veljače naša planinarska organizacija, a posebno varaždinski planinari, oprostili su se od svog vrijednog člana. Dana 6. veljače umro je u 80. godini života Vladimir Majnarić. Zauvijek je odložio svoj ruksak i planinarski štap. Tužno je bilo toga dana. Ako ikada, na posljednjem oproštaju s prijateljem dozivamo u sjećanje pojedine susrete i doživljaje.

Susreo sam ga prije nekoliko mjeseci u Varaždinu. Dolazio je iz Zagreba kuda se preselio iz Varaždina. Ovaj grad ga je privlačio kao i planine.

— Znaš, ne mogu više... Suze mi naviru kada kroz prozor vagona ili autobusa gledam naše lijepe zagorske brege... Htio bih, ali ne mogu... Sree ne da, — govorio mi Vlado.

Nisam mogao ni slutiti da će njegovo planinarsko sreće zauvijek uskoro prestati kucati. Rijetko se susreće čovjek koji bi toliko volio prirodu i planine kao Vladimir Majnarić, uvijek odlučan i spremjan da u planine povede i druge, najprije svoje sinove. Nikada neću za-

baviti kako je 1960. poveo na naš planinarski putod od Treskavice do Durmitora, skromno opremljenje, svoje sinove Hrvoja i Berislava. Njegov životni i planinarski put lijep je nad otvorenim grobom opisan Milivoj Rihtarić, predsjednik PD „Dugi vrh“, koje je u Varaždinu Vlado osnovao.

Rodio se 24. travnja 1910. u Sarajevu, ali već kao desetogodišnji dječak dolazi s roditeljima u Varaždin. Poslije završenog školovanja zapošljava se na računovodstveno-finansijskim poslovima i na njima radi pretežno u zdravstvenim ustanovama sve do umirovljenja 1976. u novomarofskoj bolnici.

Planinarstvom se počeo baviti od najranije mladosti i sve do svoje smrti ostao je jedan od najpožrtvovnijih članova naše velike planinarske obitelji. Vladi nije bilo ništa teško učiniti za planine i planinarstvo. U svojoj dugoj planinarskoj „karjeri“ on se pojavljuje kao skroman planinarski aktivist, kao inicijator i osnivač nekoliko planinarskih društava („Grebengrad“

u Novom Marofu i „Dugi vrh” u Varaždinu), kao organizator i vodič planinarskih izleta i pohoda. Za takvu njegovu djelatnost dobro znaju planinari iz PD „Ravna Gora” u Varaždinu, „Grebengrad” u Novom Marofu, „Željezničar” i „Zagreb–Matica” u Zagrebu.

Planinarske uspjehe Vladimira Majnarića zapazili su PSH i PSJ te ga odlikovali zlatnim znakom, a PSH mu u znak priznanja, kao nagradu za životno djelo, uručuje Zlatnu plaketu. Orden zasluga za narod sa srebrnim vijencem također je veliko priznanje za požrtvovan rad i zalaganje na svakom radnom mjestu.

Završio se ploden životni put našeg Vladimira Majnarića baš u vrijeme, kada je prvo cvijeće pozurilo da najavi proljeće. Ostala su njegova planinarska djela, a nadasve ljubav prema prirodi i planinama te skromnost, kao dvije njegove najveće vrline, u uspomenama svih nas s kojima je živio i radio, uvijek spremjan na svaku žrtvu za planinarske ideale.

Tomislav Jagačić

NEVENKA HRELEC (1925–1990)

Na dan 17. siječnja, nakon duge i teške bolesti, preminula je jedna od poznatih ličnosti planinarstva grada Zagreba. Rodena je 8. ožujka 1925. u Zagrebu i već kao dijete planinari po Medvednici i Samoborskom gorju. Poslije oslobođenja odlazi na rad u Beograd, gdje se povezuje s ondašnjom planinarskom organizacijom. Po povratku u Zagreb postaje član PD „Priroda“. Aktivno sudjeluje u radu planinarske organizacije, te je 50-ih godina bila tajnik tadašnjeg Planinarskog saveza Zagreba. Od 1958. član je PD „Risnjak“, gdje također sudjeluje u radu kao tajnik društva i aktivni član Izletničke sekcije. Uzdigla je mnogo mladih planinara jer je godinama planinarila baš s podmlatkom i omladinskim načinom. Nakon odlaska u mirovinu zdravlje joj se naglo pogoršava, tako da joj je jedan od zadnjih izleta bio na 100-godišnjicu „Tragom prvog izleta HPD-a“. Za svoj požrtvovan rad odlikovana je Zlatnom značkom PD „Risnjak“ te Brončanim, Srebrenim i Zlatnim znakom PSH. To je skroman zapis o osobi kojoj su planine i planinarska organizacija bili značajan dio života. Neka joj je velika hvala za sve što je učinila za planinarstvo upopće.

JOSIP LESKOVŠEK (1921–1989)

Dana 8. prosinca umro je u Zagrebu ugledni planinarski radnik Joža Leskovšek, član PD „Željezničar“. Bio je svestran planinar: alpinist, spašavatelj, vodič, markacist, orijentacist, predavač, publicist i organizator. Godine 1946. učlanio se u Planinarsku sekciju FD „Lokomotiva“, a u „Željezničaru“ je od osnutka kao član uprave i stanice vodič, kao pročelnik stanice GSS, pročelnik AO, pročelnik Markacijske sekcije. Bio je vođa desetaka alpinističkih logora i izveo

niz prvenstvenih uspona. U spomen-spisu PD „Željezničar“ 1970. objavio je reportažu „14 prvenstvenih uspona u Prenju“. Odlikovan je najvišim planinarskim priznanjima: Zlatnim znakom PSH 1969. i Zlatnim znakom PSJ 1975. Ostat će nam u uspomeni kao požrtvovan aktivist, sručan, susretljiv prijatelj i drug, vedre naravi i uvijek spremjan na drugarsku pomoć.

(ŽP)

Speleologija

SPELEOLOŠKI ODSJEK PD „MOSOR“
U 1988. GODINI

U navedenom smo razdoblju osim dva spel. logora izveli i 17 istraživačkih akcija (od toga 2 u Bosni). Ukupno je sudjelovalo 109 članova i pri tom istražilo 16 špilja i 26 jama. Održali smo 19 posjeta istraženim jamama i špiljama, 33 spel. objekta (7 u Bosni) ukupno su posjetila 164 člana. Izveli smo 5 vježbi s 59 sudionika. Važnija zbiranja:

- Ispomoći osiguranju na pohodu „100 žena na vrh Mosora“.
- Izdan je „Bilten 1927–1987“ i tiskan amblem SO-a.
- U travnju smo održali proslavu 60. obljetnice Odsjeka. Podijeljena su priznanja zaslužnim pojedinциma i organizacijama, postavljena je izložba fotografija i spel. opreme a održan je i Zbor speleologa Hrvatske. Na Proslavi je bilo oko 90 sudionika iz Zagreba, Beograda, Karlovca, Dubrovnika, Makarske i Splita.
- Na Prvomajskom logoru bilo je 26 sudionika iz četiri odsjeka. Najdublji istraženi objekt je Koraljna jama (-130 m).
- 4 člana su sudjelovala na seminaru o spašavanju u organizaciji KSPSH.
- U srpnju smo s makarskim speleolozima organizirali istraživanje sporednih kanala u jami Stara škola (-576 m) na Biokovu. Većina se istraživača spustila do dna a naša članica Marijana Vukčević je savladala visinsku razliku od 504 m što je do sada naš najjači „ženski“ rezultat.
- Jedan je član izveo solo uspon na Grossglockner (3798 m).
- Krajem ljeta istraživali smo Duderinu jamu kod Dugopolja. To je horizontalni objekt spojen s podzemnim tokom Jadra, inače stanište čovječje ribice. Zahvaljujući suši i svladavanju jezera te veoma uskih blatušnih prolaza prodri smo oko 360 m u unutrašnjost.
- Sest je članova spašavalо stradalog planinara na potезу Bast – Motika na Biokovu.
- Naš je delegat bio na Desetom kongresu Saveza speleologa Jugoslavije u Sarajevu.
- DVANAESTA SPLITSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
- Naš je delegat bio na Desetom kongresu Saveza speleologa Jugoslavije u Sarajevu.
- DVANAESTA SPLITSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
- Na logoru za Dan Republike bila su 34 sudionika iz tri odsjeka. Bili smo prisutni u sredstvima informiranja (radio, novine, časopisi). Obavljanjem privrednih radova znatno je poboljšana finansijska situacija. Uži sekretarijat SO-a činili su: M. Mužinić, I. Marinov i N. Žilić. U idućem broju prikaz rada u 1989. godini.

I. Marinov

Održana je od 14. listopada do 11. prosinca 1988. godine u organizaciji SO PD „Mosor“. Predavači, instruktori i demonstratori su bili stariji članovi SO, od kojih su neki i članovi GSS. Voda škole bio je Darko Gavrić. Pored predavanja i projekcija održane su 2 vježbe, 6 posjeta spel. objektima i logor za Dan Republike. Od 18 upisanih školou je završilo 13 polaznika

(1 iz SO „Biokovo“ Makarska, 4 iz SO „Kamenar“ Šibenik te 8 iz SO „Mosor“ Split).

18. veljače 1989. smo na domu „U. Giometta“ održali „Speleološko veče“ uz nagradni kviz, dijaprojekcije i podjelu diploma uspješnim školarcima. Pobjednici kviza i najbolji školari (Marija Miočević, Žarko Lovrić i Natasa Mardešić) dobili su prigodne nagrade. SO „Kamenar“ smo pomogli literaturom i opremom.

I. Marinov

SIMPOZIJ „ČOVJEK I KRŠ“

U organizaciji Speleološkog društva „Bosanskohercegovački krš“ iz Sarajeva, u Ostrošcu na Uni, dva naestak kilometara sjeverno od Bihaća, od 9–11. lipnja održan je već tradicionalan simpozij „Čovječi krš“ koji je ove godine imao tri teme: 1. Identifikacija krških fenomena direktnim i indirektnim metoda (11 referata), 2. Tradicija spel. istraživanja u Jugoslaviji (8) i 3. Speleologija i karstologija – doprinos istraživanju (5). Podnosiocima referata 1. teme organizator je snosio troškove boravka u lijepom hotelu „Sedra“, a svim sudionicima troškove izleta autobusom dolinom Une do Martin Broda (razgledavanje slavova i malih špilja u sedri) i Bijelom krajinom (razgledavanje Ostrošca, Cazina, Male i Velike Kladuse). Sudjelovalo je četrdesetak speleologa i istraživača krša iz BiH, Slovenije, Srbije i Hrvatske (2 člana iz SO PD „Željezničar“ iz Zagreba i jedan iz SO PD „Mosor“ iz Splita). Jedini referat iz Hrvatske, „Povijest istraživanja jama u Hrvatskoj od brončanog doba do sredine 20. stoljeća“ održao sam ja, iako ih je bilo prijavljeno još nekoliko (članovi DISKF-a).

Vlado Božić

SPELEOLOŠKA VEČER

U društvenom domu PSH, u Kozarčevoj ul. 22 u Zagrebu, održana je 8. prosinca speleološka večer posvećena 40.-oj obljetnici osnivanja prve poslijeratne speleološke organizacije u Hrvatskoj – Špiljarske sekcije u PD „Zagreb“ u Zagrebu, osnovane 15. studenog 1949. god. Tom prilikom skupilo se sedamdesetak članova iz SO PD „Željezničar“ i „Velebit“ iz Zagreba, „Japetić“ iz Samobora, „Dubovac“ iz Karlovca i „Mosor“ iz Splita, te DISKF-a (bivši članovi SO PD „Velebit“ i „Sutjeska“) i SD „Ursus spelaeus“ iz Zagreba, među kojima su bila i četiri člana (danas članovi SO PD „Željezničar“) koji su osnovali Špiljarsku sekciju u PD „Zagreb“ – Slavko Marjanac, Vlado Kalata, Vlado Lončar i Vlado Bosner. Nakon kratkog pregleda rada planinara-speleologa Hrvatske u proteklih 40 godina (iznjo predsjednik KS PSH Vlado Božić) prikazani su dijapositivi s nekoliko posljednjih zanimljivijih speleoloških istraživanja: Edo Kireta: Speleološka ekspedicija SO PDS „Velebit“ u Kinu 1988., Vlado Božić: Speleološki logor SO PD „Željezničar“ na Crnopolju 1989. i Branko Jalžić: Istraživanje jame Stara škola u organizaciji SO PD „Mosor“ iz Splita (najdublja jama u Hrvatskoj, - 576 m). Druženje starih i mladih članova potrajalio je dugo u noć.

Vlado Božić

Alpinizam i sportsko penjanje

● Tadej Slabe uspješan u Francuskoj. U poznatom centru slobodnog penjanja u Volxu ispenjao je u kratkom vremenu Theoreme (8b, po našem X) u petom pokušaju. Tedi je sada treći Jugoslaven koji je ispenjao čistu desetku (prije su Rehberger i Lukić). Najviše je iznenadio tvrdnjom da je smjer Glista u Vipavi (8a+, po našem X-) mnogo teži nego Theoreme.

(Dare Božić)

● Luka Zaplotnik uspješan u Ciotieri. Sedamnaestogodišnji kranjski penjač Luka Zaplotnik ispenjao je smjer Cocomo (8a+, po UIAA, X-). Petra Vencelj (AO Železničar) je u Ospu ispenjala smjer Paris-Dakar (IX-). U Mišoj peći je Silvo Karo (AO Domžale) ispenjao dva prvenstvena smjera: Krvavicu (IX-) i Mozaik (IX/IX+). Luka Zaplotnik je autor smjera Danger zone (IX).

(Dare Božić)

● Alpinist Tomo Česen najbolji sportaš u Sloveniji. „Zadnji problemi Alpa” i Jannu u Himalaji vrhunac su kranjskog alpinista, koji slobodno penjanje s takmičenjem uzima kao penjanje. Tomo Česen je čovjek nevjerojatnih sposobnosti. Danas je u alpinizmu zapisan kao jedan od onih, koji idu korak naprijed. Tisuće metara Julijaca, evropskih Alpa, Himalaje, tisuće metara discipliniranog penjanja vrhunskog sportaša, fanaticnog lovca rekorda. Ove su godine tradicionalni Bloudékovci nagradenici u anketi izabrali sportaša i sportašicu za 1989. Za sportaša su izabrali Tomu Česenę, alpinista na vrhu slovenskog sportskog svijeta. Njegova tri alpska problema, i to zimi, prva su stepenica u vrh svjetskog alpinizma. Slijedili su No Sieste u G. Jorasses, solo usponi na najviše planine svijeta: Yalung Kang, Broad Peak, K 2... Vrhunac mu je Kumbakare (Jannu) u Himalaji. Alpinizam su i prevjesne stijene od našeg Ospa do svih mogućih stijena širom svijeta. Sportsko penjanje Tomi nije ni trening ni nadomjestak, nego samo penjanje onakvo kakvo jest. Ovako on misli i o takmičenju u sportskom penjanju. Voli takmičenja. Pobjedio još nije ali je bio nekoliko puta pri samom vrhu. Tomo Česen je ime komu prvo mjesto na državnom prvenstvu ne znaci toliko kao sjeverna stijena Jannua, ali mu znači radost zato što voli penjanje.

(Dare Božić)

● U stupu Trango ponovo novi smjer. Trango Tower je sigurno najveće iznenadenje slobodnog penjanja. Prošle godine su poznati sportski penjači Wolfgang Gullich i Kurt Albert slobodno ispenjali Knezov smjer. Ova dvojica su zajedno s Milanom Sykorom i Christofom Stieglerom ponovo otišli u ovu stijenu i lijevo od YU-smjera ispenjali novi smjer: IX-, VIII, 1100 metara. Trango se zove Eternel Flame. Trango Tower ima sada šest smjera, prvi godine 1976, sve druge poslije 1987.

(Dare Božić)

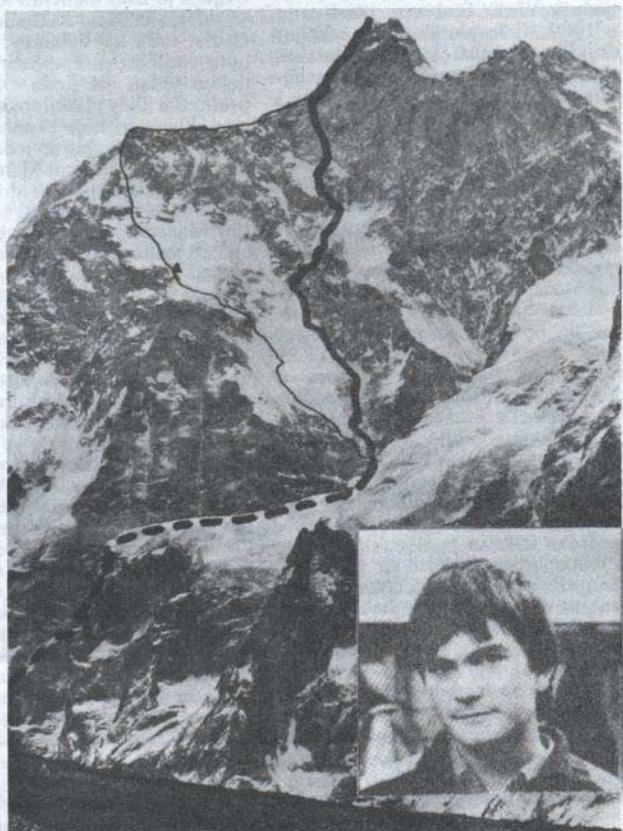
● Peti smjer u stupu Trango. Ova stijena je sigurno poznata svim sportskim penjačima. Nedavno su penjači iz Španjolske ispenjali već peti prvenstveni smjer. Smjer ide između Piolina i Engleske, i ocijenili su je s VI A3. Sada su u ovoj stijeni sljedeći smjerovi: Engleski iz 1976 (Brown, Boysen, Anthonie,

Hawels, Curan). God. 1987. nastala su dva: Jugoslavenski s Knezom i Švicarsko-Francuski. 1988. su smjer ispenjali još Kurtyka i Loretan. Za 1990. svoj nastup je najavio nekoliko jakih ekspedicija.

(Dare Božić)

● Međunarodni skup u Vale di Cogna. Prije tri godine bio je u Val Varaiti prvi skup penjača ledenih slapova. Talijanski CAI od tada svake godine organizira ovakav skup najboljih alpinista. Ovogodišnji skup bio je u Cogni iznad Aoste, gdje su se skupili alpinisti iz Francuske, Engleske, Španjolske, Jugoslavije, Kanade, Švicarske, SRNJ, SAD, Austrije i Italije. Od naših su sudjelovali Tomo Česen i Peter Podgornik. Sudjelovalo je i nekoliko odličnih alpinista: Mark Twight, Thierry Renault, Daniel Anker, Chris Bonington i Doug Scott.

(Dare Božić)

Desno: Česen i njegov smjer u Jannuu (7710), najteži solo uspon u Himalaji. Tanja crta smjer silazu

● PSD „Rudnik“ iz Gornjeg Miljanovca održalo je redovnu godišnju skupštinu 26. novembra. Dosadašnji predsjednik Trifun Paunović podnio je izvještaj iz kojeg se vidjelo da je društvo postiglo dobre rezultate i po broju članova premašilo druga društva (630 članova). Održani su brojni izleti u sve republike u Jugoslaviji, a i u inozemstvo (Turska, Grčka, Bugarska). Društvo organizira taborovanja i masovni izlet za „Proljetni dan planinara“ svakog aprila (ove godine bilo je na izletu preko 200 planinara). Kruna aktivnosti bilo je bratimljenje s PD „Šutman“ iz Dragasa. U društvu rade alpinistička, smučarska i speleološka sekacija. Novi predsjednik je Milorad Radovanović. U februaru je društvo izdalo 4. broj Informativnog biltena, u kojem je izvještaj sa skupštine, nekoliko putopisa i kalendar akcija za 1990. (ŽP)

● PD „Glas Istre“ u Puli održalo je u veljači VII. redovnu skupštinu na kojoj je izvještaj podnio predsjednik Vlado Radovan. Društvo je u 1989. djelovalo kroz ove sekcije: skijašku, alpinističku, gospodarsku, markacijsku, izletničku, informacijsko-propagandnu, aktiv omladine i sekciju „Uđanjan“. Najveći uspjeh je otvorene planinarske kuće na Kortima 4. lipnja na kojem se okupilo oko 400 planinara iz zemlje i inozemstva. Članovi su dali 2000 sati dobrovoljnog rada. Kuću je posjetilo oko 1000 planinara. Član Dubravko Marković pozvan je da sudjeluje u Zagrebačkoj himalajskoj ekspediciji. Skupština je na kraju prihvatiла opsežan plan rada i izleta. (ŽP)

● PD „Ante Bedalov“ osnovano je 1. ožujka u Kaštel Kambelovcu. Deset godina radilo je kao sekcija PD „Mosor“ iz Splita, o čemu u ovom broju NP objavljujemo poseban napis. Predsjednik je Ivo Tadić, a za doživotnog počasnog predsjednika izabran je Nenad Bedalov. Društvo ima sklonište sa 16 ležaja na padinama Kozjaka. Društvo nosi ime mjestanina koji je kao alpinist poginuo 1974. na ekspediciji u Kavzaku. (ŽP)

● Odbor za izgradnju doma na Oštarijama u Velebitu ima novoga

predsjednika, jer se dosadašnji predsjednik, Milan Rukavina Šajn, povukao zbog zdravstvenih razloga. Novi je predsjednik Petar Stanić, poznati planinar iz Gospića, sada s boravkom u Zagrebu, koji se nedavno sportskoj javnosti predstavio opsežnom monografijom „90 godina organiziranog planinarstva u Lici“, objavljenom u broju 82 „Povijesti sporta“ (vidi prikaz u NP 7-8, str. 189, 1989). (ŽP)

● E-putevi u Hrvatskoj? Evropska pješačka unija već godinama nastoji da se put E-6 Baltik-Jadran produži prema jugu, da se E-7 produži od Kumrovcu do Srbije i E-4 iz Madarske do Vinkovaca, gdje bi se spojio s putem E-7. Iako se ne radi o planinarskim putevima, Planinarski savez Hrvatske načelno je prihvatio suradnju i koncem travnja prima u posjet predsjednika te Unije, dr. Wursta. (ŽP)

● Orljačom se ne može proći! Orljača je uski kameniti klanac koji se odvaja iz Male Paklenice u pravcu Sv. brda na Velebitu. Ni u jednom vodiču nema upozorenja da je nakon jedan sat hoda Orljača nepruhodna zbog glatkih okomitih stijena. Planinari koje zavede početna pruhodnost izgubiti će jedan sat koliko traje povratak u Malu Paklenicu. Jednaku nepriliku doživljavaju oni koji se misle spustiti sa Sv. brda tim klancem, s time da se moraju vraćati prilično visoko do staze koja obilazi Orljaču, počevši od Malog Libinja pa otrpliche do sastava Orljače s Malom Paklenicom. Kameniti skok u Orljači narod naziva Vir. Područni lugar već je imao prilike vidjeti turiste koji su zalutali do tog mjeseta, srećom bez teških posljedica. (Zdravko Krivošić)

● Neprilike s Ravnom gorom. Planinar Velimir Posavec iz Varaždina izvještava da je za Dan Republike bio na izletu sa skupinom članova PD LTA Varaždin. Pet odraslih i četvero djece krenulo je na uspon iz Trakoščana i našlo se pred zatvorenim Domom „Anka Ivić“. Prenočili su u Domu „Pusti duh“. Označene na putu bile su loše, gotovonikake, tako da su morali pitati mještane za put kako ne bi zalutali. Pouka: prije puta valja se raspitati

o prilikama u planinarskom domu i o stanju markacija.

● Rado čitam „Naše planine“ jer u njima nalazim odličnih i zanimljivih članaka. Bez obzira na visinu preplate, časopis i dalje ostaje na mojoj „platnom spisku“. Smatram da je šteta nakon čitanja časopisa baciti i zato svaki put kad skupim godište poklanjam ga Gradskoj čitanici i knjižnici u Karlovcu, neka ga čita netko tko možda ne može platiti preplatu. (Andrija Butković)

● Godišnja skupština Planinarskog saveza Hrvatske bit će sazvana za subotu, 12. svibnja u 10 sati, s uobičajenim dnevnim redom. U ovom broju NP, pod naslovom „PSH u 1989. godini“, objavljujemo izvještaj predsjedništva PSH skupštini. Na dnevnom redu bit će i pitanje de-politizacije Statuta (o tome je riječi u uvodniku prošlog broja). (ŽP)

● PD „Čusine“ iz Jajca je 1989. godinu završilo s aktivnošću kakva do sada nije zabilježena. Godinu su počeli novogodišnjim usponom na Otomalj, zatim u januaru slijede pohodi Igmanski marš, Tragom Vrhovnog štaba i pohod na Inać; u februaru godišnja skupština, uspon na Čardak, Malovan, Goricu i Vlašić; u martu i aprilu nekoliko uspona na planine u okolici grada, posjet pl. Donjeg Vakufa, bili smo domaćini planinarima „Runolista“ iz Sarajeva; za prvomajske blagdane Ilica i Dinara, a u sklopu X susreta radnika proizvodnja ferolegura pješačka tura od Jajca do Sibenika. Tom turom je obuhvaćen obilazak transverzale „Tragom šibenskog odreda“ i upriličeni susreti s planinarama Drniša i Sibenika. U sedmomjesecu bile su tri radne akcije i pripreme za pohod u Nikšić; u julu akcija koja je trajala 19 dana a obuhvatala je pješačenje od Jajca do Nikšića, susret s planinarama Nikšića, uspon na Daznik, posjet Zabljaku i obilazak crnogorske transverzale, u augustu nekoliko akcija na održavanju doma i sedmодnevna tura po Julijskim Alpama. Septembar je zabilježen obilazak transverzale „Mliništa 43“, susretom planinara zbratimljenih gradova u Nikšiću, tradicionalnim usponom na Otomalj i susretom planinara BiH na Zabrdju kod Vitezova na kome je naša ekipa (Ladan, Ribić i Kliko) zauzela prvo mjesto u orientaciji. S planinarama D. Vakufa zajednički je posjećena Vranica. U oktobru je bio uspon na Prenj, zatim na Kozaru i bili smo domaćini pohoda Tragom vjećnika AV-

KALENDAR AKCIJA

Slijemenske staze drugarstva, tradicionalni izlet Zagrepčana na Medvednici, bit će u nedjelju 4. srpnja. Program će biti, kao i prijašnjih godina, objavljen na vrijeme u „Vecernjem listu“. Ususret zdravlju, također tradicionalna akcija u Samoborskom gorju, ove godine ima za cilj Slani Dol 8. srpnja i Okić 3. rujna.

NOJA. Izveden je velik broj individualnih akcija karaktera. Išticali su se svojom aktivnošću: Ladan Ivica, Hasić Amira i Harisa, Hadžić Sead, Ganibegović Sead, Vrbljanač Savo, Hodžić Faruk, Nišić Stojanka, Kilim Mustafa, Čolpa Kasim, Maglić Safet, Muhić Midheti i Marjanović Anto.

(S. Kliko)

● **XXVIII. pohod na Matić-poljanu**, tradicionalna akcija u spomen na marš Druge brigade XIII pri-morsko-goranske udarne divizije 1944. godine preko Kapele, organiziran je u subotu 24. veljače. Po lijepom i sunčanom danu na Matić-poljani se okupilo mnogo planinara iz mnogih dijelova Hrvatske, ponajviše iz Zagreba. Dvije skupine od po 50 planinara krenule su s Vrboške poljane preko Jančarice do Matić-poljane. Na sjevernim padinama Jančarice bilo je snijega i leda, tako da je bilo i malo zimskog raspoloženja. U skloništu na Bjelolasici boravili su planinari iz Slavonije. Jedna novina na Matić poljani: tu je izgrađeno prirodno skrovište koje može prihvati stotinjak gostiju da se smjeste i odmore. Kao i ranijih godina PSH je organizirao pohod planinara-skijsa, koji su kre-nuli sa Jasenka do Matić-poljane. Trebalo bi ubudće uključiti i pješake, a ne samo skijaše. Naime, ovo je jedina zimska manifestacija koja se može uporediti s pohodima na Snežnik, Porezen, Stol, Blegoš itd. Ako to mogu u susjednoj Sloveniji, može se i u Hrvatskoj!

(Josip Sakoman)

● **XVI. zimski uspon na Snežnik**. Iako po naslovu zimski, bio je to proljetni uspon na Snežnik (1796 m) 10. i 11. ožujka. Među nekoliko tisuća planinara iz Slovenije, Hrvatske, BiH i drugih krajeva Jugoslavije, bilo je i oko 100 planinara iz Zagreba. Po lijepom sunčanom vremenu oba dana tu su bile kolone, kao mravi, od mlađih do starih planinara. Neubiočajeno, za ovo doba godine, na Snežniku nije bilo snijega, pa je uspon bio bez većih po-teškoća, naročito za starije osobe. Bilo je tu i planinara mlađih od 8 godina, ali i starijih od 80. Među njima i Zagrepčanin Marko Orešković-Vilenjak (rođen 1910). Po-sebna draž bila je, da su mnogi planinari sjedili na samom vrhu i divili se pogledima na Snežnik, Risnjak, Kvamerski zaljev, a na sjever prema Alpama, te prema unutrašnjosti Slovenskog Primorja i Istre.

(Josip Sakoman)

● **Redovna godišnja skupština PD „Bilo“** u Koprivnici održana je 16. veljače 1990. u prisustvu oko stotinjak članova, među kojima su posebno predstavljeni najstariji

-godišnji Vilko Igrić i najmlađa dvogodišnja Janja Horvat. Najprije je odana počast nedavno preminulom prof. dr. Vladimиру Blaškoviću, inicijatoru za osnivanje i jednom od osnivača planinarskog društva u Koprivnici u 1928. godini, kao i Milanu Krmotiću, dugogodišnjem članu društva i autoru stihova pjesme koprivničkih planinara. U izvještaju o radu koji je pročitala Vera Sonečnjak, istaknuto je da se ovo društvo, zahvaljujući grupi entuzijasta na čelu s predsjednikom dr. Milivojem Kovačićem,

svrstava među najaktivnija u našoj Republici. Okuplja preko 500 članova, od kojih su oko 70% mlađi ljudi. Usprkos ekonomskim (ne)prikama u nas, izdaje vlastiti časopis „Bilogorski planinar“ već 13. godinu zaredom uz pomoć niza radnih organizacija. U prijedlogu programa rada za naredno izborno razdoblje, uz omasovljenje, uključivanje u akcije Ekološkog društva Koprivnica i organiziranje izleta, izdavalstvo će i dalje biti značajna aktivnost. Pohvalno je o radu društva kao gost govorio i mr. vet. Dra-

● Sedamnaesti uspon „100 žena na vrh Mosora“

Ovogodišnji 17. uspon „100 žena na vrh Mosora“ održan je u nedjelju 4. ožujka i protekao je u znaku lijepa i sunčana vremena, za razliku od mnogih dosadašnjih uspona, koje je pratila pretežno kiša, snijeg i bura. Zasigurno je i to bio razlog što se na planinarskom domu „Umberto Girometta“ na Mosoru okupilo, prema evidenciji iz knjige posjeta i našoj procjeni, oko 800 planinara i izletnika. Tome je pridonijela propaganda preko dnevne štampe i radija, prigodno dekorirani društveni izlog kao i tradicija ove planinarske akcije posvećene ženama i obilježavanju 8. ožujka, Dana žena.

Za uspon su se prijavile 332 planinarka, od kojih je na vrh stigla 271. Podijeljeno je ukupno 138 brončanih značaka za prvi uspon, 21 srebrna značka za pet uspona i 18 zlatnih značaka za deset uspona. Najmlada planinarka koja se popela na vrh bila je Željana Balov, rođena 1985. godine, iz Splita, a najstarija Ružica Glavanović, rođena 1922. iz Sarajeva. Ovog puta učesnice uspona stigle su nam iz pedeset mjesta širom Jugoslavije i to iz 22 planinarska društva u Hrvatskoj, 14 društava BiH, 8 društava iz Srbije i jedno iz Slovenije. U dosadašnjih 17 uspona do Vickovog se stupa popelo 10.513 a do planinarskog doma na Mosoru oko 15.500 planinarki.

Prevoz žena iz Splita omogućili su ustupanjem autobusa: „Brodograđevna industrija Split“, RO „Autodalmacija“, RO „Luka“, PIK „Jadro“ i Centar „Juraj Bonači“ iz Splita. Za doček gostiju u prostorijama društva kod doma na Mosoru, okuprjeu čajem s rumom, kolačima, sokovima itd. svoje proizvode stavili su nam na raspolaganje i pomogli uspon: RO „Dalmatia“ OOUR „Kaštela“, „Pliva“, „Bobis“, Hotel „Palace“, „Mlje-kara“ i „Dalmacijavino“. Organizaciju su finansijski pomogli: „Fond za razvijanje i njegovanje tekućina revolucije i NOR-e općine Split“, SUB-NOR Split i NK „Val“ K. Stari.

Zahvaljujući lijepom vremenu, pažnji i disciplini žena, nije bilo ozbiljnih intervencija pripadnika GSS. Pri dolasku, kod planinarskog doma, kao i po povratku s uspona na vrh Mosora, žene je dočekao pripremljen vrući čaj. Nakon uspona, one su se okupile ispred planinarskog doma „U. Girometta“ na Mosoru, gdje ih je u ime organizatora, PD „Mosor“, pozdravio predsjednik Goran Gabrić. Zatim je član predsjedništva PSJ Božidar Škerl, članovima PD „Mosor“ Bojanu i Mitji Tollazziju, uručio zlatni znak priznanja PSJ za njihov rad na polju planinarstva i dugogodišnji doprinos u organizaciji akcije „100 žena na vrh Mosora“. Riječ je uzeo i predsjednik PSH Vlado Mihaljević, koji se izletnicima obratio prigodnom besjedom. Predstavnica PD „Rimske Toplice“ uručila je prigodan poklon domaćinu i organizatoru uspona, PD „Mosor“ Uslijedilo je izvlačenje dobitnice poklon-bona od 1500 dinara, što ga je RO „Dalmatia“ – Robna kuća „Dobri“ iz Splita namijenila jednoj od sudionica, koje su na 17. usponu osvojile po deseti put Vickov stup. Sretna dobitnica je Ana Bešker, rođena 1928. godine, domaćica iz Splita. Ostale planinarke s deset uspona, uz osvojenu zlatnu značku uspona, dobile su od PSH na dar neke od edicija PSH.

Dobrom raspoređenju kod doma na Mosoru, pridonijele su i mlade planinarke PD „Sibanića“ iz Metkovića, predvodene Tomislavom Zubčićem, koje su pjesmom uz harmoniku označile završetak jednoga lijepog druženja planinarki i planinara iz 45 planinarskih društava širom Jugoslavije. Potom stisak ruku i rastanak uz dovidenja dogodine na 18. usponu „100 žena na vrh Mosora“, najvećoj, najatraktivnijoj i najmasovnijoj akciji planinarsko-rekreacijskog karaktera u Jugoslaviji, posvećenoj ženama i obilježavanju 8. ožujka, Dana žena.

Goran Gabrić

gutin Korošec, predsjednik općine Koprivnica. Izborni skup uveličali su učenici Osnovne škole „7. studeni 1943“ iz Koprivnice pod vodstvom aktivne planinarke-nastavnice Ane Pleskalt izvođenjem kulturno-umjetničkog programa između točaka dnevnog reda, što su prisutni kao novinu dobro prihvitali i svaku točku nagradili pljeskom. Na kraju su izabrani članovi rukovodećih tijela i to u novi Izvršni odbor Ana Pleskalt, Ignac Kozjak, Branka Vrabec, Krešimir Kovačić, Vera Sonensajn, Josip Pandurić, Aleksandar Kordić, Ivica Kušek, Miladen Pandurić i Milivoj Kovačić, u Nazorni odbor Krsto Milošić, Maja Kordić i Vilko Pavlović, u sudčasti Zvonko Lipnjak, Antonija Kovačić i Feliks Durašin. Za Pred-

sjednika je ponovo izabran dugo-godišnji aktivni planinarski radnik dr. Milivoj Kovacić, a za tajnicu ponovo Branka Vrabec.

(Dragan Desnica)

● **Skupština PD „Sokolovac“.** U subotu 10. veljače, u društvenom domu u Velikoj, održana je redovna izborna skupština, kojom je i službeno započelo obilježavanje 90. obljetnice osnivanja društva te 40. godišnjice poslijeratnog djelovanja. Od najvećih uspjeha koje su ostvarili požeški planinari i gorski spasavaoci u protekljoj godini, zasigurno je dovršenje planinarskih objekata na Trišnjici i Nevoljašu u Papuku. Da se dobro radilo i gospodarilo govo-

ri ostvarenim prihod od 27.668 dinara. U raspravi je bilo ponavljeno riječi o ekološkim problemima, uz prijedlog da se kanjon Dubočanke trajno zaštići. Usvojen je i ambiciozan plan rada za ovu godinu, te prijedlog da se ustanovi Dan „Sokolovca“, koji bi se održavao u mjesecu lipnju. Sudionici su prihvatali veoma povoljan ugovor kojim se Planinarski dom „Lapjak“ u Velikoj predaje na gospodarenje, u trajanju od 10 godina, Društvenoj organizaciji „Kamen“ iz Slav. Pozege. Usvojena je i lista od 100 požeških planinara koji bi u ovoj jubilarnoj godini trebali dobiti najviša društvena i planinarska priznanja, a Izvršni odbor bitno je „pomladen“. Za predsjednika izabran je Željko Bohm, za delegata u Skupštini PSH Ivica Martinek, a Željka Krpan i Drago Mikel zastupat će požeške planinare u Odboru za uređenje i zaštitu čovjekove okoline koji djeli luje pri OK SSRN Slav. Pozege. Kao gosti, skupštini je prisustvovalo 20 zagrebačkih planinara, članova PD „Priroda“. U njihovo ime sudionike je pozdravio Tomislav Dušić, predavši požeškim planinarama vrijedan poklon. (Ivan Rukavina)

● **Planinarsko društvo „Paklenica“, Zadar,** održalo je svoju XV godišnju Skupštinu. Osim delegata, drugih planinara i ostalih ljubitelja prirode Skupštini su prisustvovali Nikola Aleksić, tajnik PSH, Radisav Radulić, tajnik SIZ-a, i Marijan Klanjec, tajnik SFK-e općine Zadar, Ivo Antunac, predsjednik Planinarskog odbora Dalmacije, predstavnici nekih planinarskih društava iz Dalmacije i drugi gosti. Nakon uobičajenih izvještaja iz kojih je, pored ostalog, vidljivo da su se unatoč povećanom broju članstva smanjile gotovo sve vrste planinarskih djelatnosti u društvu, a neke i potpuno zamrle, pa i one najvažnije, alpinizam, speleologija i dr. (izuzetak čini Stanica GSS), donesen je i program rada za narednu godinu, utvrđen iznos članarine za 1990. godinu, smanjen broj članova 10 društva sa 19 na 15 itd. Zatim je Nikola Aleksić uručio društvu „Zlatnu plaketu PSJ“ u povodu 90. godišnjice organiziranog planinarstva u Zadru koju smo proslavili prošle godine, te „Srebne znakove PSJ“ Stanku Denkoviću i Brunu Puhařiću. Osim toga uručio je „Priznanje PSH“ desetorici članova za izvanredan doprinos održavanju, rekonstrukciji i izgradnji planinarskih objekata i staza na Velebitu. Ovo „Priznanje“ primili su: Branko Škoti, Slavko Tumerlin, Stanko Denković, Duro Perić, Ante Čala, Danica Denković, Milovan Borojević, Zvonimir Šarić, Rozika Perić i Valter Morović. (D. P.)

● Deset godina planinarstva u Kambelovcu

Planinarska sekcija „Ante Bedalov“ iz Kaštel Kambelovca u sastavu PD „Mosor“ iz Splita, osnovana je 21. 11. 1980. i ove godine slavi mali jubilej – 10 godina postojanja. Inicijatori osnivanja bili su mještani, članovi PD „Mosor“. Formiranje sekcije je uvezovao niz faktora, a među najvažnijima je tragedija alpinističke ekspedicije na Kavkaz 1974. u kojoj su poginula četiri člana iz Hrvatske od snježne lavine. Među nastrandalima je bio i naš mještani, alpinist Ante Bedalov, član PD „Mosor“ i član GSS iz Splita. Daljnji dogadaji odvijali su se spontano. Nastrandal alpinista uz pomoć rodbine i prijatelja podigla je mali mauzolej u spomen na preminulog Antu. Napravljen je prirodni spomenik u kamenoj gromadi, s alpinističkim konopom, klinom i uklesanim imenima za vječno sjećanje na nastrandale alpiniste. Nakon toga, na inicijativu porodice, Nenade i Radijke Bedalov, uz svestranu pomoć i zalaganje u radu Antinih drugova iz GSS – Split, PD „Mosor“, rodbine i prijatelja, napravljeno je planinarsko sklonište koje nosi ime Ante Bedalov. Mnogo je utrošeno dana i proliveno znoja da bi se sklonište završilo. Najteže je bio transport gradevinskog materijala i opreme, sve na ledima planinara entuzijasta. Sklonište je otvoreno 1978. godine, a tom je prilikom otkrivena i spomen-ploča na skloništu. Poslije se prisko uredenju okoliša i dovedena je pitka voda sa cjevovodom s obližnjeg izvora. Sva ova druženja mještana i članova društva su ljubav prema prirodnim ljepotama i samih mještana i ideju da se u Kambelovcu formira planinarska sekcija „Ante Bedalov“ koja bi bila u sastavu PD „Mosor“. Budući da je i sam Ante Bedalov bio član PD „Mosor“, njegovi su drugovi prvi podržali i pružili svestranu pomoć. Nakon osnivanja sekcije i u dogоворu s Nenadom Bedalovom prisko se uredenju skloništa i dogradnji novih prostorija otvorenog i zatvorenog tipa. Tako je napravljena skupna spavaonica sa 16 ležaja, dnevna prostorija, prostorija s kaminom i jedna otvorena prostorija za planinare kada sklonište nije otvoreno. Isto tako je planinarska sekcija u suradnji s Aktivom žena K. Kambelovca 1981. organizirala prvi Uspon 100 žena na vrh Kozjaka „Tragom Kaštelanskih odreda“. Ove godine slavimo i mali jubilej – 10 godina toga uspona za redom. Sekcija je u suradnji s PD „Kozjak“ iz K. Sućurca 1985. godine otvorila transverzalnu „Stazama Kaštelanskih partizana“. U svom desetogodišnjem radu sekcija je stekla ugled i afirmaciju kod svih planinarskih društava širom naše zemlje i kod svih društvenih faktora našeg mesta i općine. Dokazi su razna priznanja, nagrade i pohvale.

Sekcija je svojim radom animirala velik broj ljudi tako da broji oko 200 članova. Školovala je skupinu vodiča ljetnih pohoda, vodoča društvenih izleta i čuvara gorske straže, jednom riječju osigurala je kvalitetan kadar koji mnogo obećava. Imajući u vidu ove faktore i da je sjedište društva danas u jednoj općini a sekcije u drugoj, a i radi boljeg financiranja, nametnula se ideja da se sekcija osamostali. Dako je uz punu podršku matičnog PD „Mosor“ 1. ožujka održana osnivačka skupština PD „Ante Bedalov“. Na skupštini je izabrano i novo rukovodstvo na čelu s predsjednikom Ivom Tadinom, a drug Nenad Bedalov izabran je za doživotnog počasnog predsjednika PD „Ante Bedalov“. U toku 10 godina rada mnogi su na razne načine pripomogli ostvarenom uspjehu i tako im se svima još jednom zahvaljujemo.

Milan Žalac

Planinarski savez Hrvatske

- **Adresar planinarskih društava**
- **Planinarski objekti**
- **Vezni putevi i transverzale**
- **Planinarske akcije u 1990.**
- **Orijentacijska natjecanja u 1990.**
- **Stanice vodiča**
- **Stanice Gorske službe spašavanja**

Zagreb 1990

Uvodna riječ

I ove godine izdajemo informativni priručnik koji sadrži sve podatke potrebne planinarkama i planinarskim društvima u SR Hrvatskoj. Planinarski savez je na vrijeme uputio svim društvima upitnik radi prikupljanja potrebnih podataka, no odaziv je bio prilično slab. Nije bio mnogo bolji ni nakon ponovnog poziva, ali čekanja više nema — ono što su društva poslala to je pred nama.

Molimo sva društva i sve članove da nam pošalju dopune i ispravke koje ćemo uvrstiti u idućem izdanju 1991. godine.

Izdavač ne snosi odgovornost za sadržaj ove brošure ni za točnost podataka jer se u dinamičnim planinarskim zbivanjima prilike neprestano mijenjaju, a zbog obilja podataka izdavač ih nije mogao sve provjeravati. Zato upozoravamo osobito izletnike da prije posjeta nekom planinarskom objektu provjere ima li kakvih promjena.

Planinari koji se zanimaju za planinarske objekte u Sloveniji, mogu ih naći u posebnoj ediciji koju je tiskala Planinska zveza Slovenije zajedno s kalendarom akcija za 1990. godinu. Ta se brošura može dobiti i u Planinarskom savezu Hrvatske.

Na kraju, zahvaljujemo se svim vrijednim planinarima i planinarskim aktivistima koji su nam na vrijeme poslali podatke za ovu brošuru.

Planinarski savez Hrvatske

PLANINARSKE EDICIJE I ZNAČKE KOJE SE MOGU NABAVITI U POSLOVNICI PSH (tel. 041/448-774)

Vodič po Medvednici	din 70	Transtverzalni dnevnik
Vodič „Planine Hrvatske“	din 150	„Velebitski planinarski put“ . . . . .
Planinarstvo i alpinizam (udžbenik)	din 150	Transverzalni dnevnik
Vodič po uređenim špiljama SRH	din 20	„Planine Jugoslavije“ . . . . .
Speleološki priručnik	din 20	Transverzalni dnevnik
Vodnik po pl. domovima SR Slovenije	din 70	„Petrova gora—Bihać“ . . . . .
Tumač zapisnika speleol. istraživanja	din 20	Velebitske značke s motivom Velebita (komplet im a 7 kom),
Klek, stijene, penjači	din 20	1 kom . . . . .
Planinarski dnevnik	din 50	Značka PSH (mala) —
Karta „Sjeverni i srednji Velebit“	din 50	emajlirana pozlaćena . . . . .
Grebenska karta Dalmacije	din 50	Značka PSH (mala)
Karta Paklenice	din 50	emajlirana poniklana . . . . .
Razglednice Velebita (5 vrsta), 1 kom	din 2	Velika emajlirana pozlaćena značka PSH . . . . .
Transverzalni dnevnik „Po planinama SRH“	din 50	Na edicije dajemo popust: za više od 5 komada iste knjige 20%, a za više od 5 komada iste značke 10%.

**ADRESAR PLANINARSKIH DRUŠTAVA I SAVEZA
U SR HRVATSKOJ**

(p) predsjednik – adresa – telefon
(t) tajnik – adresa – telefon

NAZIV DRUŠTVA	ADRESA – TELEFON
BADANJ	48205 Medak
BEDEKOVČINA	41221 Bedekovčina, Aleja V. Jureca 4 (Josip Dundek) (p) Car Milan, J. B. Tita 77 (t) Dundek Josip, A. V. Jureca 4
BILO	43300 Koprivnica, pp 44 (p) Dr. Milivoj Kovačić, R. Končara 9a, 043–821–298
BIOKOVO	58300 Makarska, pp 75, Dalmatinska 5 (p) Šarić Ante, Tucep (t) Šimić Drago, Makarska, 058–612–640
BILOGORA	43000 Bjelovar, pp 38, 043–885–105 (p) Dr. Đuro Podelak, 043–43–636
BITORAJ	41000 Zagreb, Ilica 220, dvorište (p) Pakalović Mirko, 041–315–561 (t) Vuradin Miro, 041–566–821
BIJELE STIJENE	51315 Mropalj, pp 9
BLAGUS	41262 Kašina, Blaguška 20 (p) Levak Ivan, 041–256–255/144
CESARGRAD	41290 Klanjec (t) Pleško Marijan, M. Gupca 3, 049–50–162
ČRNOMEREC	41000 Zagreb, Trg Francuske republike 15 (Skupština općine Črnomerec) Glagolja Josip
DALEKOVOD	41000 Zagreb, M. Čavića bb (Željko Valek) RO Dalekovod
DJED	44230 Kostajnica, R. Djetelića 2 (Juraj Grahovac), 044–85–022
DILJ	55000 Slavonski Brod, Slavonija DI, Stjepan Safundžić, M. Gupca 45
DINARA	59300 Knin, Petra Drapšina 5 (Škarlić Ilijia) (p) Škarlić Ilijia, Knin, Petra Drapšina 5, 059–62–842 (t) Popović Ratko, 059–62–122
DUBOVAC	47000 Karlovac, pp 17
DUGI VRH	42000 Varaždin, Majnaric Antun, Vinička 3 (p) Mr. Milivoj Rihtarić, Kurelčeva 18a, 042–53–732 (t) Majnaric Antun, Vinička 3, 042–48–452
DAKOVO	54400 DAKovo, I. L. Ribara 53 (Miro Lay) (p) Otmar Tosenberger, DAKovo, Pionirska 14, 054–845–085 (t) Miro Lay, I. L. Ribara 53, 054–843–420
FERIMPORT	41000 Zagreb, Trg M. Tita 12
GAVRILOVIĆ	44250 Petrinja, pp 68, 044–816–007 (p) Bakarić Darko, 044–816–007/2208 (t) Janjanin Snježana, 044–816–007/2148
GLAS ISTRE	52000 Pula, Omladinska 19
GORNJE VRAPČE	41090 Zagreb, Gornje Vrapče, Vrapčanska 166
GRABOVICA	58340 Kardeljevo, V. Nazora 1
GRADINA	41282 Konjičina, pp 2 (p) Kleković Franjo, D. Konjičina 36, 049–65–159 (t) Kranjec Alojz, Knička 14, 049–65–036
GRAFIČAR	54000 Osijek, Gundulićeva 6, Zorko Plevnik (p) Plevnik Zorko, Osijek, Gundulićeva 6, 054–24–264 (t) Gelo Tomislav, 054–23–108
GRAFIČAR	41000 Zagreb, Breščenskoga 4 (p) Sor Vladimir, Vrhovac 8, 041–278–633 (t) Levičnik Nikolaj, V. Popovića 27, 041–683–762
GREBENGRAD	42220 Novi Marof, pp 50
GROMOVAČA	48220 Otočac, pp 10
INA-TRGOVINA	41020 Zagreb, Avenija V. Holjevca 10, 041–673–711
BEJELOLASICA	

NAZIV DRUŠTVA**ADRESA – TELEFON**

IMOTSKI	58260 Imotski, Palih boraca 17 (Josip Vukosav) (p) Čosić Jozo, V. Nazora 3, 058–84–207 (t) Vukosav Josip, Palih boraca 17, 058–84–340
INA PROJEKT	41000 Zagreb, Proleterskih brigada 78 (p) Gajski Milan, 041–533–444 (t) Devčić Davor, 041–533–444
INDUSTROGRADNJA	41000 Zagreb, Savska cesta 66/10 (p) Cirković Ankica, Podaupskog 32, 041–518–295 (t) Curić Stipan, Bukovačka 52, 041–510–097
IVANČICA	42240 Ivanec, pp 40, Gajeva 13/III (p) Čanžar Ivan, Trakoščanska 10, 042–76–337 (t) Šoštaric Cvjetko, Gajeva 10, 042–76–390
JANKOVAC	54000 Osijek, Božidara Adžije 2 informacije: Sajfert Branko, 054–27–149 i 56–323
JAPETIĆ	41430 Samobor, pp 32, Starogradskia 15 (p) Kovač Jakov, 041–782–422 (t) Fabek Branka, 041–780–628
JASTREBARSKO	41420 Jastrebarsko, pp 20 (p) Šlat Ivan, Cvjetno naselje 11/I, 041–830–471 (t) Obelić Mladen, VI. Rendulić
YETI	41300 Kutina, Zaječarska 1 (Turističko društvo), 045–21–233 (p) Tomac Željko, Vjenac Matoša K–4/1 (t) Jakovljević Valentin, neboder, 045–24–594
KALNIK	43260 Križevci, Trg A. Nemčića 6, 043–841–199 (p) Konfici Lujo, Paška 10, 043–841–277 (t) Delić Goran, Istarska 27, 043–841–235
KAMENAR	59000 Šibenik, Težačka 98 (Ante Juras) (p) Matosić Vinko, Njegošev trg 2, 059–24–835 (t) Juras Ante, Težačka 98, 059–25–914
KAMENJAK	51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 40, 051–31–212 (p) Turk Sergije, Nar. ustanka 43a, 051–31–422 (t) Grubišić Josip, A. Kovacića 20, 051–516–830
KLEK	47300 Ogulin, pp 75 (p) Polić Ivan, 040–72–001
KLIKUN	55310 Pletarnica, pp 17 (p) Novosad Slavko, 055–50–367 (t) Mesić Miroslav, 055–50–000/24
RADE KONČAR	41000 Zagreb, Falerovo šetalište 22 (p) Gomzi Zoran, Martićeva 49, 041–413–801 (t) Bilić Mato, Lošinjska 31, 041–565–671
KOZARAC	47322 Vrbovsko, Grozdane 7 (Šragalj Juraj)
KOZJAK	58212 Kaštel Sućurac, pp 24
KRNDIJA	54500 Našice, Braće Radić 40
KUNA–GORA	41218 Pregrada, Trg E. Leskovara 7/1, pp 25 (t) Kuster Ivan, 049–73–147
LTA	42000 Varaždin, Janušićeva 33, 042–57–277 (6–14 sati) (p) Erjavec Mijo, 8. maja bb, Marčan, Vinica kod Varaždina (t) Turkalj Blaženka, Varaždin, A. Butorac 1, 042–47–764
LIPA	41260 Sesvete (Josip Rukavina), Beogradska 3b (p) Rukavina Josip, 041–251–702 (t) Brajkov Elizabeta, 041–251–044
KBC „MAKSIMIR”	41000 Zagreb, Šalata 2, Ravnateljstvo KBC, Nevenka Mioč, 041–432–333/427 (p) Dr. Ivan Breček, Neurokirurgija, KBC Rebro, Kispatičeva 12, Zagreb (t) Nevenka Mioč, Šalata 2, 041–432–333/427
POK „MAKSIMIR”	41000 Zagreb, MZ Maksimir, Barutanski brije 5
MARJAN	58000 Split, pp 332, Slavićeva 43 (p) Prvan Ladan, Bukovčeva 12, 058–521–468 (t) Živković Radojica, H. Znidarića 17/III, 058–566–353
MEDVEDNICA	41000 Zagreb, Radnička cesta 43 (Vlado Smojer) RO CHROMOS
MEDVEŠČAK	41000 Zagreb, „Partizan“ Medveščak, Šlošerove stube 2
MILENGRAD	41284 Budinčina (p) Herceg Bogdan, Kraljevec gornji 1a (t) Pavlović Slavko, Budinčina 13b, 049–65–078

NAZIV DRUŠTVA	ADRESA – TELEFON
MONTER	41000 Zagreb, Nikole Demonje 4, 041–571–866 (p) Farkas Boris, Siget 21b, 041–522–984 (t) Vorih Branko, Pančićeva 11
MOSLAVINA	41316 Ludina, 5 maj a 8 (Marijan Miletić)
MAKS PLOTNIKOV	41430 Samobor, B. Krajgera 14 (Fotokemika) (p) Anić Zvonko, 041–231–833 (t) Čebzanov Mirjana, Giznik 40, 041–880–024/21
MOSOR	58000 Split, pp 269, Marmontova 2 (p) Gabrić Goran, Tijardovićeva 18, 058–529–546 (t) Rogulj Atilija, Žrtava fašizma 35, 058–46–954
NAFTAPLIN	41000 Zagreb, Šubićeva 29 (p) Matković Andro, Šubićeva 29, soba 110 (t) Danić Zdenko, Šubićeva 29, soba 350
NIKOLA TESLA	41000 Zagreb, Moskovska 45, 041–334–433 (p) Živčić Nikola, Fallerovo šetal. 39, 041–564–045
NOVI ZAGREB	41020 Zagreb, pp 65 (p) Vadić Nenad, 41020 Zagreb, Zemljakova 13, 041–670–308 (t) Matišić Zlatko, Domačinovićeva 1, 041–672–568
OBRUČ	51000 Rijeka, F. Čandeka 40 (MZ „Turnic“)
INA–OKI	41000 Zagreb, Žitnjak bb, 041–231–666/2035 (p) Serdarević Senaid, Zagreb, Kamaufova 4, 041–444–457 (t) Sliepčević Zvonimir, Lenjinov trg 10, 041–417–489
OPATIJA	51410 Opatija, pp 31
ORAHOVICA	54515 Orahovica, Stošićeva 3
ORJEN	50000 Dubrovnik, Braće Andrijić 7
ORLJAK	51410 Opatija, M. Gorkog 8 (p) Rubeša Željko, Opatija, Kosovska 9 (t) Rubeša Mario, M. Gorkog 8
OŠTRC	41250 Zlatar, Zagrebačka 2a (Marijan Čorić) (p) Čorić Marijan, Zagrebačka 2a, 049–62–112 (t) Rogina Zlatan, Varaždinska 11
PTT OSIJEK	54000 Osijek, Beogradska 17
PTT VARAŽDIN	42000 Varaždin, Trg slobode 9
PAKLENICA	57000 Zadar, Dječji park bb (p) Borojević Milovan, Josipa Kolanovića 6, 057–439–477 (t) Pavlović Toplica, M. Oreškovića 21, 057–438–017
PAPUK	43300 Virovitica, J. Vlahovića 4 (Zvonimir Kovačević)
PAZINKA	52300 Pazin, M. B. Rašana 2/1
PETEHOVAC	51300 Delnice, Gašparac Miljenko, G.P.Š.G., RZ Zaj. službe urediv. šuma
PETROV VRH	43500 Daruvar, pp 80
PLATAK	51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 2a/3, 051–35–637 (p) Legac Mirjana, Aldo Negri 1, 051–33–743 (t) Jurasić Josip, Rastocine S–4/21, 051–512–257, 051–37–522 (108)
PLANIK	51470 Umag, M. Tita 3/II, 053–52–714 (p) Bašić Romano, Istarska 2, 053–51–945 (t) Voroš Vladimir, VI. Gortana 48, 053–57–059
PLAVINKA	41210 Zabok, M. Gupca 65 (Turistički savez općine)
PLJEŠIVICA	47290 Titova Korenica, B. Ognjenovića 2 (Uzelac Milan)
PRIJATELJI PLANINA	41000 Zagreb, Draškovićeva 80/III
PRIJATELJ PRIRODE	41310 Ivanić Grad, D. Kajfeša 1/1 (p) Bokun Ivan, 045–80–855 (t) Kržić Boris, 045–80–161
PRIRODA	41000 Zagreb, Račkoga 6 (Privredna banka – Tomislav Durić)
PROMINA	59321 Drniš, Štab TO, B. Adžije 4 (Đidara Zvonko) (p) Novaković Vice, 59321 Siverić (t) Đidara Zvonko, Štab TO, 059–86–061
PSUNJ	43550 Pakrac, pp 46
PRVOMAJSKA	41000 Zagreb, Žitnjak bb, 041–434–455/260 (p) Bažulj Drago, Trnjanske savice bb (t) Gidija Jasna, V. Popovića 17, 041–683–712
RAVNA GORA	42000 Varaždin, pp 128 (p) Horvat Vladimira, Milice Pavlić 24, 042–51–993 (t) Stipan Marina, Markovićeva 10, 042–41–066

RIS	41000 Zagreb, Bolnička cesta 34, 041–156–122, RO „RIS“ (p) Silvio Smirnjak
RISNJAK	41000 Zagreb, Savska 62 (Bradač Vera) (p) Putra Božidar, Malovanske stube 10, 041–438–879 (t) Glavić Silvio, Ilica 57, 041–428–299
RADIO TELEVIZIJA ZAGREB	41000 Zagreb, Dežmanova 10 (p) Zoričić Tomislav, Savska 108, 041–516–707 (t) Žmegač Dragan, TV Dom, 041–518–855/1478
RUDNIK	51305 Tršće, Gupčeva bb
RUNOLIST	41243 Oroslavje, pp 45
RUNOLIST	41000 Zagreb, M. Pijade 2, 041–423–956 (četvrtkom od 19–20 sati)
POK RIJEKA	51000 Rijeka, JNA 36 (Tadijanović ALEN) (p) Tadijanović ALEN, JNA 36, 051–617–111/2981 (t) Čeh Atila, V. Novaka 14, 051–518–816/350
STRMAC	55400 Nova Gradiška, pp 52 (p) Trifunović Mihajlo, Lenjinovo naselje 15, 055–61–986 (t) Ograjšek Ivan, 55404 Ceremik, 055–62–738
SISAK	44103 Sisak, MZ „22. lipanj 1941“, Trg I. internacionale 36
SKRADSKI VRH	51311 Skrad (Božidar Glad)
SLJEME	41000 Zagreb, Jurišićeva 1a, 041–275–965
SOKOLOVAC	55300 Slavonska Požega, Planski put 2 (RK – EGE, Garilović Tomislav) (p) Bohm Željko (t) Garilović Tomislav, RK – EGE, 055–72–822
SPLIT	58000 Split, pp 45
STRAHINJČICA	49230 Krapina, M. Tita 10
STRILEŽ	51260 Crikvenica, Tomislavova 68 (p) Savić Vladimir, Tomislavova 68, 051–782–853 (t) Margan Damir, Tomislavova 126a, 051–781–839
STUBIČAN	41240 Donja Stubica, Zagrebačkog odreda 8 (Nikola Štefek)
SUSEDGRAD	41090 Podsused, Dvoricek 3
SVILAJA	58230 Sinj, D. Marasa 7 (p) Dalbello Frano, Borićevac 1, 058–82–152 (t) Kodžoman Ivica, T. Anušića 62, 058–82–583
SUTJESKA	41000 Zagreb, Socijalističke revolucije 12 (Dom JNA) (p) Prekić Saban, Susedgradska 5, 041–315–785 (t) Štern Ranka, Velika Gorica, D. Vasića 23, 041–711–142
ŠIBANICA	58350 Metković, V. Vlahovića 12 (Tomislav Zubčić)
TEP	41090 Zagreb, Medarska 69, 041–156–522, RO „TEP“
TOČAK	54520 Podravská Slatina
TORPEDO	51000 Rijeka, Industrijska 19 (p) Lazić Zoran, Dolčić 12 (t) Žnidarić Boris, R. Tomšića 4, 051–519–726
TRAKOŠČAN	42250 Lepoglava, KPD (p) Kostanjevec Franjo, Lepoglava, 13. srpnja, 042–641–812 (t) Varović Miljenka, Trg M. Tita 5, 042–641–190
TUHOBIĆ	51000 Rijeka, OŠ „Vladimir Gortan“, Prilaz V. Gortan
TROGLAV	41000 Zagreb, Vrhovec 5, (Klub omladine Črnomerec) (p) Vuksan Siniša, Ilica 231/V, 041–572–054 (t) Škoda Branko, Slovenska 19, 041–574–317
PTT UČKA	51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 13, RO PTT (p) Bogević Boris, Šetalište 13. divizije 57, 051–427–446 (t) Kahalin Juraj, Ž. Marča 63, 051–424–950
VRANICZANY	41223 Začretje, Pustodol 40 (Petrović Drago)
VIHOR	41000 Zagreb, Basaričkova 8, 041–428–552 (četvrtkom od 19–20 sati)
VELEBIT	41000 Zagreb, Radićeva 23, 041–426–245 (p) Fantov Neven, 041–576–775 (t) Tomšić Gordan, Utješinovićeva 10, 041–270–938
VINICA	47250 Duga Resa (Pamučna industrija), pp 15
VISOČICA	48000 Gospić, pp 1 (p) Bjegović Željko, B. Prpića 4, 048–43–74 (t) Korica Miloš, VI. proleterske 96, 048–46–73
VITRENIK	58327 Podgora (Dom kulture)

NAZIV DRUŠTVA**ADRESA – TELEFON**

VIŠNJEVICA	51314 Ravna gora, I. G. Kovačića 172 (p) Ivanić Andelko, I. G. Kovačića 271, 051–810–440 (t) Podobnik Renato, B. Marković 16, 051–810–450
VRBOVEC	43216 Vrbovec, V. Vlahovića 29 (Jalšić Nikola)
VRŠAK	51312 Brod Moravice, Gornji kuti 10a (p) Naglić Damir, 051–817–202 (t) Burić Silva, 051–817–104
ZAGREB MATICA	41000 Zagreb, Bogovićeva 7/III, 041–421–070 (svaki dan od 17 sati) (p) Ladavac Olga, Zagorske brigade 5, 041–520–928 (t) Stilinović Ruža, Šišićeva 13, 041–672–521
ZANATLJIA	54000 Osijek, Mokranjčeva 2 (p) Rodik Dragutin, Medulinska 20, 054–57–562 (t) Zakanj Magdalena, Vjenac VI. ŠUK-a 105, 054–87–433
ZANATLJIA	41000 Zagreb, Mažuranićev trg 13 (p) Majnarić Josip, Baboniceva 14, 041–448–513 (t) Bingula Jasna, Vinogradска 60
ZAVIŽAN	51270 Senj, V. Novaka 1 (Mladen Atanasić) (p) Belavić Mirko (t) Atanasić Mladen
ZELINA	41280 Zelina, Nazorova 18 (Houška Mladen) 277–211
ZLATAR BISTRICA	41247 Zlatar Bistrica, poste restante (p) Dr. Ivan Šantek, Nazorova 5, 049–61–217 (t) Fuček Ivan, Partizanski put bb
ŽELJEZNIČAR	41000 Zagreb, Trnjanska 5b (p) Martinšek Petar, 041–577–946 (t) Staničić Ljudevit, 041–218–942
ŽELJEZNIČAR	48000 Gospić, pp 1 (p) Klobučar Milan, Lički Osik, 048–78–123 (t) Surla Danilo, Gospić, JNA 14, 048–49–96
ŽELEZNA GORA	42300 Čakovec, pp 76 (p) Merlić Tomislav, M. Krleže 20, 042–812–816 (t) Bistrović Tomislav, Štrosmajerova 9, 042–814–132
* * *	
PLANINARSKI SAVEZ SLAVONIJE	54103 Osijek, pp 329 (p) Troselj Drago, 54500 Našice, M. Salaja 31, 056–12–224 (t) Balić Đorđe, 54000 Osijek, Radićeva 14, 054–43–333
OPĆINSKI PLANINARSKI SAVEZ RIJEKA	51000 Rijeka, pp 252 (t) Pavešić Miljenko, 51000 Rijeka, A. Barca 3C, 051–30–470
SAVEZ PLANINARSKIH DRUŠTAVA ZAGORSKOG PLANINARSKOG puta	42000 Varaždin, pp 128 (PD „Ravna gora“) (p) Ferček Jeronim, 41230 Krapina, Šetalište I. Božića 1, 049–71–314 (t) Makšan Duro, 42000 Varaždin, Ludbreška 5/3, 042–48–384
PLANINARSKI SAVEZ ZAGREBA	41000 Zagreb, Kozarčeva 22, 041–441–088 (p) Berljak Darko, Flajpanova 8b, 041–334–400/2205 (t) Gobec Željko, Nova Ves 65, 041–441–088
PLANINARSKI SAVEZ DALMACIJE	58000 Split, pp 33 (p) Antunac Ivo, Šibenik, Zadarska 15
PLANINARSKI SAVEZ BANIJSKO-MOSLAVAČKE REGIJE	44000 Sisak, Trg I. Internationale 36 (p) Priljeva Duro, 44250 Petrinja, Arhova 40, 044–816–322
PLANINARSKI SAVEZ GORSKOG KOTARA	51314 Ravna Gora, I. G. Kovačića 132 (PD „Višnjevica“) (p) Ivanić Andelko, Ravna Gora, I. G. Kovačića 271, 051–810–440 (t) Inž. Renato Podobnik, Ravna Gora, B. Markovića 16, 051–810–450
PLANINARSKI SAVEZ OPĆINE SPLIT	58000 Split, pp 33, Mrduljaševa 6/II (p) Ivica Vinko, Split, Kranjčevićeva 35, 058–523–353 (t) Piljić Ivica, Split, Karamnova 2A, 058–49–049

PLANINARSKI OBJEKTI U SR HRVATSKOJ

NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm	PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI	VRIJEME RADA
POŽEŠKO GORJE		
„Lapjak”, Velika (d) 335	„Sokolovac” Slavonska Požega, telefon u domu (055) 53–010	stalno
„Petrov vrh”, iznad Daruvara (d) 615	„Petrov vrh” Daruvar, telefon u domu (046) 33–915	stalno
„Jankovac”, Papuk (d) 425	„Jankovac” Osijek, tel u domu (0560) 704–000	stalno
„Omanovac”, Psunj (d) 654	„Psunj” Pakrac, informacije u hotelu „Lipik”, tel. (046) 88–284	stalno
„Đuro Pilar”, Dilj-gora (d) 169	„Dilj” Slavonski Brod Stanica GSS Slavonska Požega, Dr. Tomislav Sablek, tel. (055) 72–989	vikend i po dogovoru
„Nevoljaš”, Papuk (s)	„Sokolovac” Slavonska Požega, dom „Lapjak”, tel. (055) 53–010	
„Trišnjica”, Papuk (s)	„Dakovo” Dakovo	po dogovoru
„Borovik”, (s) 155	„Klikun” Pleternica	po dogovoru
„Treća kuća”, Klašnice, 343		po dogovoru
BILOGORA		
Kamenitovac (d) 242	„Bilogora” Bjelovar, telefon u domu (043) 885–105	stalno
HRVATSKO ZAGORJE		
Pesek (s) 295	„Bilo” Koprivnica	po dogovoru
Kalnik (d) 475	„Kalnik” Križevci, telefon u domu (043) 857–003	stalno
„Josip Pasarić”, Ivančica (k) 1061	„Ivančica” Ivaneč, domar Franjo Hrg, tel. (042) 76–747	vikend, praznici, po dogovoru
Grebengrad (k) 400	„Grebengrad” Novi Marof	stalno
Anka Ivić, Ravna gora (d) 660	„Ravna gora” Varaždin	vikend, praznici 1. 4–30. 11. i po dogovoru
Pusti duh, Ravna gora (k) 672	„Trakošćan” Lepoglava	stalno
Strahinjčica (k) 618	„Strahinjčica” Krapina	vikend, praznici 1. 4–30. 11.
Cesargrad (k) 460	„Cesargrad” Klanjec	nedjelja i po dogovoru
Kuna gora (d) 460	„Kuna gora” Pregrada	vikend, praznici i po dogovoru
Pokoje (d) 434	„Milengrad” Budinčina	vikend, praznici i po dogovoru
Grabovica (d) 240	„Dugi vrh” Varaždin	po dogovoru
Majer (k) 586	„Oštret” Zlatar	vikend i praznici
MEDVEDNICA		
Susedgrad (d) 165	„Susedgrad” Zagreb	Ø
Lojzekov izvor (k) 400	„Stubičan” Donja Stubica	po dogovoru
Glavica (d) 470	Savez izviđačkih i planinarskih organizacija općine Susedgrad Silvio Smirnjak, telefon (041) 156–122	stalno, osim ponedjeljka i utorka
Risnjak (k) 724	„Risnjak” Zagreb, tel. opskrbnika Jakob Kukor (041) 438–668	vikend, praznici
Grafičar (d) 864	„Grafičar” Zagreb, tel. u domu (041) 445–646	stalno
Runolist (d) 824	„Runolist” Zagreb	stalno
„Jvan Pačkovski” Puntijarka (d) 957	„Zagreb-Matica” Zagreb, tel. u domu (041) 445–013	stalno
Lipa – Rog (d) 709	„Lipa” Sesvete	vikend, praznici
Kameni svati (s) 489	Susedgrad	vikend i praznici

NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm	PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI	VRIJEME RADA
SAMOBORSKO I ŽUMBERAČKO GORJE		
„Janko Gredelj” Oštore (d) 661	„Željezničar” Zagreb	vikend, praznici
Veliki dol (d) 535	„Japetić” Samobor	stalno
Šoićeva kuća (k) 385	„Japetić” Samobor	stalno
Okić (k) 411	„Maks Plotnikov” Samobor	vikend, praznici
Vodice (d) 850	„Dubovac” Karlovac	po dogovoru
Japetić (d) 815	„Jastrebarsko”	stalno
„Blagajski likovac” (s) 540	„Japetić” Samobor	po dogovoru
„Monter” Žumberak (d) 710	„Monter” Zagreb	15. 4.–29. 11. vikend i praznici
GORSKI KOTAR		
Hahlići (d) 1111	„Kamenjak” Rijeka	vikend i praznici
Snježnik (k) 1490	„Platak” Rijeka, domar Branko Paškvan, Rijeka, Glavani 14, tel. (051) 751–329 (stan) i 212–284 (ured)	vikend i praznici
Risnjak (d) 1418	PSH Zagreb, informacije i rezervacije domar Vlastimir Katić, Delnice, XIII divizije 8	1. 5. – 30. 9. stalno, vikendom i po dogovoru
Tuk (d) 878	„Prvomajska” Zagreb, infor. i rezerv. Bažulj Drago (041) 234–455/260	vikend
Jančarica (k)	„Sutjeska” Zagreb, infor. Štem Ranka, tel. (041) 570–666/390	po dogovoru
„Ratkovo sklonište”, Samarske stijene (s) 1184	„Velebit” Zagreb	stalno
„Rade Končar” Bijele stijene (k) 1300	„Rade Končar” Zagreb	vikend o 1.5.–30.10.
„Dragutin Hir” Bijele stijene (s) 1300	„Rade Končar” Zagreb	stalno
Klek (d+s) 1000	„Klek” Ogulin	vikend, praznici
Duliba (s) 719	„Vihor” i „Rade Končar” Zagreb	stalno
Vinište (s) 300	„Vihor” i „Rade Končar” Zagreb	stalno
„Jakob Mihelčić” Bjelolasica (s) 1500	„Vihor” i „Rade Končar” Zagreb	stalno
Bitorajka (s) 1303	„Bitoraj” Zagreb	stalno
Frbežari (k) 825	„Kamenjak” Rijeka	po dogovoru
Javorova kosa (k) 1016	„Višnjevica” Ravna Gora	po dogovoru
Lokanda (k) 963	„Višnjevica” Ravna Gora	po dogovoru
Partizanski logor, Kurin (k) 830	„Strilež” Crikvenica	u izgradnji, po dogovoru
Krivi put (s)	„Zavižan” Senj	stalno
UČKA I ĆIĆARIJA		
Poklon (d) 925	„Opatija” Opatija	ljjeti: vikend, praznici
„Stanko Jurdana” Lisina (d) 640	„Opatija” Opatija	stalno
VELEBIT		
Oltari (s)	„Sisak”	stalno
Zavižan (d) 1594	PSH Zagreb, rezerv. Drago Vukušić, 51286 Starigrad kod Senja, Gornja Klada 73	stalno
„Miroslav Hirtz”, Jablanac (d+s) 20	„LTA” Varaždin	15. 6. – 15. 9. i po do- govoru (sklonište stalno)
Alan (k) 1304	PSH Zagreb, infor. i rezerv. Antun Stare, tel. (041) 706–376	15. 6. – 15. 9. i po dogovoru (sklonište – stalno)
Radlovac (s) 950	PSH Zagreb	preko ljeta
Ravni dabar (k)	„Industrogadnja” Zagreb, infor. Cirković Ankica, tel. (041) 518–295	preko ljeta i po dogovoru
Oštarije (s) 1210	PSH Zagreb, ključ u hotelu „Velebno”	stalno
Šugarska duliba (s) 1210	PSH, Zagreb	stalno
Gojtanov dom, Visočica (k) 1460	„Visočica”, Gospić	1. 5. – 1. 10. vikend i po dogovoru
Štirovac (s) 1350	PSH Zagreb	povremeno, preko ljeta

NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm	PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI	VRIJEME RADA
„Borisov dom, V. Paklenica (d) 450	„Paklenica” Zadar, Duro Perić, G. Viteza 5, tel. (057) 237-07	stalno
Ivina vodica (s) 1250	„Paklenica” Zadar	stalno
Sijasetska draga (k) 400	„Zavižan” Senj	po dogovoru
DALMAČIJA		
Brezovac, Dinara (d) 1050	„Dinara” Knin	po dogovoru
Promina (d) 850	„Promina” Drniš	po dogovoru
Malačka, Kozjak (d) 480	„Split” Split	vikend i praznici
Putalj, Kozjak (d) 460	„Kozjak” Kaštel Sućurac, u domu, tel. (058) 657-774	cijele godine
Bravčev dolac pod Vještić gorom (s) 800	PD „Marjan” Split, ključ kod Ivandić Andelka, tel. (058) 551-775	po dogovoru
„Umberto Girometta”, Mosor (d) 900	„Mosor” Split	vikend i praznici
,Slobodan Ravlić, Lokva Biokovo (k) 1467	„Biokovo” Makarska	vikendi 1.5. – 1. 10.
„Ljubo Uvodić Razin”, Mosor (k) 870	„Mosor” Split	vikend i po dogovoru
Vrbanje, Orjen (d) 1007	„Dubrovnik”	po dogovoru
„Ante Bedalov”, Kozjak (s) 400	„Mosor” Split	vikendom i po dogovoru
„Pod Glogovik”, Biokovo (k) 883	„Vitrenik” Podgora	po dogovoru
„Orlovac”, Korita, Kamešnica (d) 650	„Svilaja” Sinj	po dogovoru
Baraka pod Sv. Jurom, Biokovo (d) 1577	„Biokovo” Makarska	vikend i praznici
BANIJA I KORDUN		
Kalvarija (d) 300	„Dubovac” Karlovac	vikend, praznici od 1. 4. – 30. 9.

VEZNI PUTEVI I TRANSVERZALE U SR HRVATSKOJ

NAZIV PUTEA (godina osnutka)	PLANINARSKO DRUŠTVO	INFORMACIJE, TELEFON
Slavonski planinarski put (1957)	Planinarski savez Slavonije	Dr. Slavko Žagar, 056-13-620
Karlovačka transverzala (1958)	PD „Dubovac” Karlovac	pp 77, Karlovac
Zagorski planinarski put (1958)	PS ZPP Varaždin	Makšan Duro, 042-48-384
Kroz Samoborsko gorje (1958)	PD „Japetić” Samobor	Kristijan Zdenko, 041-880-802
Nagrada planinare (riječka vis.) (1962)	PD „Kamenjak” Rijeka	Korzo n.r. 40
Planinarski put Medvednicom (1963)	PD PTT „Sljeme” Zagreb	Jurišićeva 1 A
Partizanski put po Medvednici (1966)	PD „Stubičan” D. Stubica	Nikola Štefek, Zagreb, odreda 8
Riječka plan. transverzala (1967)	OPS Rijeka	Pavešić Miljenko, 051-30-470
Planinarski put Našice (1968)	PD „Krndija” Našice	Trošelj Drago, 0560-12-224
Velebitski planinarski put (1969)	PS Hrvatske Zagreb	041-448-774
Po planinama SR Hrvatske (1970)	PS Hrvatske Zagreb	041-448-774
Put kalničkih partizana (1970)	PD „Kalinik” Križevci	Trg A. Nemčića 6
Paklenički planinarski put (1973)	PD „Paklenica” Zadar	Duro Perić, 057-23-707
Jubilarni Jankovački put (1975)	PD „Jankovac” Osijek	Saifert Branko, 054-27-149
Istarski planinarski put (1976)	PD „Željezničar” Zagreb	Sakoman Josip, 041-565-875
Bilogorskim stazama (1976)	PD „Bilogora” Bjelovar	Dr. Đuro Podelak, 043-43-636
Planinarski put „Grebengrad-Čevo” (1976)	PD „Grebengrad” N. Marof	pp 50
Koprivnički planinarski put (1976)	PD „Bilo” Koprivnica	Dr. Milivoj Kovačić, 043-821-298
Natjecanje planinar-transverzalac (1976)	PD „Željezničar” Zagreb	Trnjanska 5 b
Planinarska transverzala „Petrova gora” (1977)	PD „JNA-OKI” Zagreb	041-231-666/2035
Omladinska plan. transverzala (1977)	Stanica vodiča Split	pp 327
Planinarski put „Dalmacija” (1978)	PK „Split” Split	pp 45
Solinska plan. transverzala (1979)	Stanica vodiča Split	pp 327
Jaskanski planinarski put (1979)	PD „Jastrebarsko”	Slat Ivan, 041-830-471
Biokovska planinarska staza (1979)	PD „Biokovo” Makarska	Dalmatinska 5

NAZIV PUTA (godina osnutka)	PLANINARSKO DRUŠTVO	INFORMACIJE, TELEFON
Kapelski planinarski put (1979)	PD „Rade Končar” i „Vihor”	Zagreb, Dlouhy Milovan, 041–217–700/52
Ogulinska transverzala (1979)	PD „Klek” Ogulin	pp 75
Planinarski put po Ravnoj gori (1979)	PD „Ravna gora” Varaždin	Makšan Zdenka, 042–48–384
Kajmbuščakov put (1979)	PD „Strahinjčica” Krapina	M. Tita 10
Planinarski put „Kornati” (1980)	PD „INA–OKI” Zagreb	Dragutin Žučko, 041–231–666/2455
Bratski planinarski put „Zagreb–Ljubljana” (1980)	PS Zagreba Zagreb	041–441–088
Osječki pješački put (1982)	PD „Jankovac” Osijek	Sajfert Branko, 054–27–149
Transv. „Mosorski part. odred” (1982)	PD „Mosor” Split	Buzuk–Baras Mira, 058–529–222
Transverzala „Končarevac” (1982)	PD „Kamenjak” Rijeka	Korzo 40
Planinarski put po starim gradovima Ivančice (1982)	PD „Oštrc” Zlatar	Čorić Marijan, 049–62–112
Dubovački planinarski put (1983)	PD „Dubovac” Karlovac	pp 77
Transv. „Orjenski slobodari” (1983)	PD „Orjen” Dubrovnik	Braće Andrijić 7
Bratski planinarski put „Ljubljana–Rijeka” (1983)	OPS Rijeka	Pavešić Miljenko, 051–30–470
Plan. put „Konjščina–Ivančica” (1984)	PD „Gradina” Konjščina	Kranjec Alojz, 049–65–036
Planinarski put „Vis” (1984)	PD „INA–OKI” Zagreb	Ivanuš Miroslav, 041–231–666/2212
Goranski planinarski put 1. i 3. (1984)	PD „Zagreb–Matica” Zagreb	PD, 041–421–070
Planinarski put „Velebit” (1984)	PD „Zagreb–Matica” Zagreb	PD, 041–421–070
Partizanska transverzala „Brač– –Hvar–Vis” (1984)	PD PTT „Marjan” Split	Franić Slaven, 058–581–639
Kružni put po Dilj-gori (1984)	PD „Dilj” Sl. Brod	Šoš Mijo, 055–237–697
Stazama partiz. kurira (Dilj) (1985)	PD „Dilj” Sl. Brod	Šoš Mijo, 055–237–697
Transv. „Petrova gora–Bihać” (1984)	PS BiH i PSH	071–213–752
Tragom prvog izleta Našičkih planinara (1985)	PD „Krndija” Našice	Trošelj Drago, 0560–12–224
Put moslavackih partizana (1985)	PD „Yeti” Kutina	Jakovljević Valentin, 045–24–594
Stazama kaštelskih partizana (1985)	PD „Mosor” i PD „Kozjak”	Grodanić Mate, 058–657–115
Psunjski planinarski put (1986)	PD „Strmac” N. Gradiška	Ograjšek Ivan, 055–62–738
Medimurski planinarski put (1987)	PD „Železna gora” Čakovec	Bistrović Tomislav, 042–814–132
Planinarski putevi Hahlíca (1987)	PD „Kamenjak” Rijeka	Korzo 40
Daruvarski partizanski odred (1987)	PD „Petrov vrh” Daruvar	pp 80
Partizanski put Banjom (1987)	PD „Gavrilović” Petrinja	Janjanin Snježana, 044–816–007/2148
I. šibenski partizanski odred (1987)	PD „Kamenar” Šibenik	Juras Ante, 059–25–914
Ravnogorski planinarski put (1989)	PD „Višnjevica” Rvana Gora	Ivančić Andelko, 051–810–440
Planinarski put Žumberkom (1990)	PD „Monter” Zagreb	Farkaš Boris, 041–522–984
35 vrhova	PD „Torpedo” Rijeka	Žnidarčić Boris, 051–519–726
Cetinska transverzala (u osniv.)	PD „Svilaja” Sinj	
Mrkopaljski planinarski put (u osniv.)	PD „Bijele stijene” Mrkopalj	

TRADICIONALNE PLANINARSKE AKCIJE U SR HRVATSKOJ U 1990. GODINI

Datum, naziv akcije, organizator

OŽUJAK – MART

4. Uspon 100 žena na Mosor (PD „Mosor” Split)
11. Uspon žena na Kozjak (PD „Mosor” Split) – Papučki jaglaci (PD „Sokolovac” Sl. Požega)

TRAVANJ – APRIL

- 7.–8. ART–ROCK, prvenstvo u sportskom penjanju (PSZ, PDS „Velebit“)
8. Dan zaštite planinske flore Medvednica (PD „Novi Zagreb“)
15. Drugi pohod na Oštare u čast Dana željezničara (PD „Željezničar“ Zagreb)
15. Pozdrav proljeću (PD „Bilo“ Koprivnica)
16. Instruktorski seminar (PSZ, PSH, FFK)

SVIBANJ – MAJ

1. Dan čistih planina Hrvatskog zagorja (PD „Grebengrad“ Novi Marof)
11. Proslava 40. obljetnice PD PTT „Sljeme“ (PD PTT „Sljeme“ Zagreb)
15. Planinarska noć – Varaždin '90 (PD „LTA“ Varaždin)
19. Proljetni pohod na Žumberak i otvaranje transverzale „Planinarski put Žumberkom“ (PD „Monter“ Zagreb)
- 19.–20. Končavarski marš (PD „Rade Končar“ Zagreb)
- 19.–20. Učka–Brioni–nacionalni parkovi – zaštita prirode (PSZ)
20. Otvaranje planinarskog doma na Majeru (PD „Oštare“ Zlatar)
25. U čast Dana mladosti stazama Biokovskih partizana (Imotski–Sv. Jure–Imotski)
- 25.–27. Dan planinara Dalmacije (PD „Paklenica“ i PD „Tulove grede“)
- 26.–27. 16. slet planinara Slavonije na Jankovcu, organizatori PS Slavonije i PD „Jankovac“ Osijek
27. Stazama Titovog djetinjstva – Kumrovec (ZPP Varaždin)

LIPANJ – JUNI

3. Dan markiranja i uređenja staza (PSZ – PD PTT „Sljeme“ Zagreb)
3. Zajednički vikend ZPP-a na Rossijevoj kolibi (ZPP, Varaždin)
10. Proslava 10. obljetnice PD „LTA“ (PD „LTA“ Varaždin)
10. Slet planinara Hrvatskog zagorja, Čevo (PD „Grebengrad“ N. Marof i ZPP Varaždin)
- 16.–23. Obilazak transverzale po Kornatima (PD „INA–OKI“ Zagreb)
- 16.–23. Vodička škola (PSH i PSZ, Zagreb)
17. Dan planinara Zagreba – Dan Lipe (PD „Lipa“ i PSZ, Zagreb)
17. Planinarski vikend u Medimurju (PD „Željezna gora“ Čakovec)
24. Partizanski marš prijateljstva (PD „Japetić“ Samobor)
30. 6.–3. 7. 30. slet planinara željezničara (PD „Željezničar“ Zagreb)

SRPANJ – JULI

4. Dan borca (PSZ–SVZ)
4. Memorijalni pohod za Dan borca na Tuhotić (PD „Kamenjak“ Rijeka)
- 14.–21. Dolomiti (PSZ–SVZ Zagreb)
- 21.–28. Tatre (PSZ – SVZ Zagreb)
- 26.–27. Grossglockner (PSZ – SVZ Zagreb)
27. Otvorenie nove trase planinarskog puta od Novog Marofa do Kalnika
27. 27. obljetnica Puta kalničkih partizana i otvaranje nove trase ZPP-a od Novog Marofa do Kalnika (PD „LTA“ Varaždin)

KOLOVOZ – AUGUST

- 1.–5. Memorijalni pohod Iliden, Lešnica, Šarplanina (PD „Kamenjak“ Rijeka)
- 11.–18. Kranjska gora, Erika (PSZ – SVZ Zagreb)
- 25.–27. Kamniške Alpe (PSZ – SVZ Zagreb)

RUJAN – SEPTEMBAR

1. Dan planinara Hrvatske, obilježavanje 20. obljetnice transverzale „Po planinama SRH“ i početak gradnje planinarskog doma na Baskim Oštarijama, organizator PSH
- 1.–2. Otvorene grebenske staze kroz Dabarske kukove, poklon planinarima Hrvatske za Dan planinara
- 8.–9. Triglav '90 (PSZ – SVZ Zagreb)
9. Čišćenje Medvednice (PD „INA–Projekt“ Zagreb)
16. Memorijalni pohod planinara Jugoslavije „Učka '90 (PD „Kamenjak“ Rijeka)
- 22.–23. Dan planinara PD „R. Končar“, pohod na Bijele stijene (PD „R. Končar“ Zagreb)
23. Dan čiste planinske prirode Medvednica (PD „Novi Zagreb“ Zagreb)
29. Runolistov marš (PD „Runolist“ Zagreb)
30. Jesenski pohod Koprivničkog planinarskog puta (PD „Bilo“ Koprivnica)

LISTOPAD – OKTOBAR

7. Dan planinara općine Split (PD „Mosor“ Split)
- 20.–21. Zbor vodiča Hrvatske (PSH i PSZ Zagreb)
27. Planinarski bal (PSZ Zagreb)
28. Putevima 9. dalmatinske udarne divizije u čast oslobođenja Imotskog (Imotski, Blidinje i obronci Čvrsnice)

STUDENI – NOVEMBAR

- 2.–4. Seminar zaštite prirode (PSZ Zagreb)
- 3.–4. XI. tradicionalni obilazak Tragom 1. šibenskog partizanskog odreda (PD „Kamenar“ Sibenik)
7. 11.–2. 12. Trekking u Himalaju (PSZ Zagreb)

PROSINAC – DECEMBAR

23. Memorijalni pohod planinara na Javornik, Idrija, SR Slovenija

KALENDAR ORIJENTACIJSKIH NATJECANJA I AKCIJA U 1990. GODINI

LEGENDA:

SKup – Natjecanja za svjetski orijentacijski kup
 PPJug – Pojedinačno prvenstvo Jugoslavije u orijentaciji
 KJug – Natjecanja za Jugoslavenski orijentacijski kup
 EPJug – Ekipno prvenstvo Jugoslavije u orijentaciji
 KHrv, KSlo, KSrb, KMak – Natjecanja za republičke orijentacijske kupove
 PPHrv, PPSrb, PPSlo, PPMak – Pojedinačna republička orijentacijska prvenstva

DATUM	NAZIV NATJECANJA	MJESTO	ORGANIZATOR	RANG
OŽUJAK – MART				
18.	Prv. Štajerske u dugoj orij.	Leibnitz	Austrija	
24.	Brodec – Skopska C. Gora 1. dan	Skopje	KMak 1	
25.	Brodec – Skopska C. Gora 2. dan	Skopje	KMak 2	
24.	Proglasenje 0 kupa Hrvatske	Zagreb	PSZ/PSH	
25.	Pojedinačno prvenstvo Sljemena	Zagreb	Sljeme	KHrv 1
31.–01.	Honved kup			
TRAVANJ – APRIL				
06.–08.	Mecsek kup	Pecs	Madarska	
09.–11.	Trening kamp	Pecs	Madarska	
12.–13.	Trening kamp	Budimpešta	Madarska	
14.–16.	Postas kup	Budimpešta	Madarska	
14.	Ponikve 90 – Poj. prv. Zag.	Zagreb	Sutjeska	KHrv 2
21.	Pokal Idrje	Godović	Idrija	KSlo 1
21.	Kup Šida	Sid	Sid	KSrb 1
22.	Mem. „Drugovačkih partizana“	Drugovac	R. Jocić	KSrb 2
21.	Strumica	Ograzden		KMak 3
22.	Strumica	Ograzden		KMak 4
22.	Štajerski orijentacijski kup	Graz	Austrija	
28.–02.5	IOF Klinika	Zagreb	KKO PSJ	
SVIBANJ – MAJ				
04.–06.	Kup 9. Maj	Sofija	Bugarska	
05.	Pokal Porezna	Cerkno	Cerkno	KSlo 2
12./13.	Noćno patrolno takmičenje	Skopje	Matka	
12.	Kup „21. Maja“	Beograd	21. Maj	KSrb 3
13.	Kup Bezbednosti	Beograd	J. Pančić	KJug 2
19.	Kup oslobođenja 1. dan	Zagreb	Maksimir	KHrv 3
20.	Kup oslobođenja Zagreba 2. dan	Zagreb	Maksimir	KJug 4
26.	Mem. čika Duška 1. dan	Beograd	Pobeda	KSrb 5
27.	Mem. čika Duška 2. dan	Beograd	Pobeda	KSrb 6
27.	Vugrovec 90	Zagreb	Sljeme	KHrv 5
27.	Svjetski kup	Zlotty Potok	Poljska	PPHrv
30.	Svjetski kup	Silkeborg	Danska	SKup 1
				SKup 2
LIPANJ – JUNI				
02.	Otvoreno prv. Virovitice 1. dan	Virovitica	Papuk	KHrv 6
03.	Otvoreno prv. Virovitice 2. dan	Virovitica	Papuk	KHrv 7
02.	Kup Obilića	Beograd	Obilić	KSrb 7
03.	Kup Smedereva	Smederevo	Čelik	KSrb 8
02.–04.	VOSS–0–90	Bergen	Norveška	
02.–04.	3 dana Wiener Neustadt	W. Neustadt	Austrija	
16.	Medunar. prv. Slovenije 1. dan	Kranj	Tivoli	KSlo 3
17.	Medunar. prv. Slovenije 2. dan	Kranj	Tivoli	KJug 5
21.–22.	Rep. ekipno prv. Makedonije			KJug 6
22.–24.	Tri dana Italije	Coredo (Trento)	Italija	EPMak
22.–24.	Ljeto u Varni	Varna	Bugarska	
24.	Mem. R. Končara	Zagreb	R. Končar	EPHrv
22.–30.	Škola za orijentac. početnike	Kruševo		
22.06.–				
–01.07.	Trening kamp za juniore	Korgen	Norveška	
30.	Kruševo	Bušava pl.	KMak 5	

DATUM	NAZIV NATJECANJA	MJESTO	ORGANIZATOR	RANG
SRPANJ – JULI				
04.	Kup Vihora	Zagreb	Vihor	KHrv 8
07.–15.	Juniorsko prvenstvo svijeta	Alvsby	Švedska	
16.–20.	5-dana Švicarske	Wetzikon	Švicarska	
16.–21.	5-dana Finske	Seinajoki	Finska	
23.–27.	0-Ringen	Goteborg	Švedska	
27.–29.	Grand Prix Slovakia	Bratislava	CSSR	
27.–29.	3 dana Eger	Eger	Madarska	
KOLOVOZ – AUGUST				
01.–05.	Svjetski kup veterana	Kormend	Madarska	
03.–05.	3 dana Gottwaldov	Gottwaldov	ČSSR	
07.–11.	Mem. Dr M. Hlaváček	Jičín	ČSSR	
11.	Svjetski kup	Olds	Kanada	SKup 4
18.	Svjetski kup	Cle Blum	SAD	SKup 5
24.	Stražilovski kup	S. Karlovci	Stražilovo	KSrb 9
25.	Yassa Dunavski kup 1. dan	Neštin	Neštin	KSrb 10
26.	Yassa Dunavski kup 2. dan	Neštin	Neštin	KSrb 11
RUJAN – SEPTEMBAR				
01.	Memorijal S. Mesića 1. dan	Zagreb	Vihor	KHrv 9
02.	Memorijal S. Mesića 2. dan	Zagreb	Vihor	KHrv 10
09.	4. Otvoreno prvenstvo Rijeke	Rijeka	Rijeka	KHrv 11
14./15.	Noćno prvenstvo Zagreba	Zagreb	Vihor	
15.–16.	Ekipno prv. Jugoslavije	Fr. Gora	PSS Vojv.	EPJug
20.–26.	20. Kup velesajamskih gradova	Plovdiv	Bugarska	
22.	Kup Oslobodenja N. Sada	N. Sad	N. Sad	
22.	Prvenstvo Ljubljane	Ljubljana	Tivoli	KSlo 5
29.	Pokal Miklavž 1. dan	Maribor	Miklavž	KSlo 6
30.	Pokal Miklavž 2. dan	Maribor	Miklavž	KSlo 7
30.	Jesenji Kup Obilića	Beograd	Obilić	
30.	Svjetski kup	Vallee de Joux	Švicarska	SKup 6
LISTOPAD – OKTOBAR				
03.	Svjetski kup	La Chapelle sous Bois	Francuska	SKup 7
06.	Svjetski kup	Uslar	SR Njemačka	SKup 8
06.	Milovanovićev memorijal	S. Gradec	Slovenj Gr.	KSlo 8
07.	Milovanovićev memorijal	S. Gradec	Slovenj Gr.	KSlo 9
07.	6. Austrijska rang trka	Leibnitz	Austrija	PPSlo
13.	Kup Branka Krsanović	Paraćin		KSrb 13
13.	Kavadarci	Kožuf		KMak 6
14.	Prilep	Selečka pl.		KMak 7
14.	Kup Maksimira	Zagreb	Maksimir	KHrv 12
14.	Mem. „Palančke čete“	Sm. Palanka	Jasenica	KSrb 14
21.	Po potekh Brežiške čete	Brežice	Brežice	KSlo 10
STUDENI – NOVEMBAR				
03.–04.	Novembar pokal	Budimpešta	Madarska	
08.	Štip	Plačkovica		KMak 8
10.	Sprint kup	Ljubljana	Tivoli	KSlo 11

STANICE VODIČA U SRH

- Stanica vodiča Zagreb, 41000 ZAGREB, Kozarčeva 22
- Stanica vodiča Ivanec, PD „Jvančica”, 42240 Ivanec, pp 40
- Stanica vodiča Zadar, Milisav Mijailović, 57000 Zadar, Put Petrića 51 a
- Stanica vodiča Makarska, 58300 Makarska, pp 75
- Stanica vodiča Slavonija, Planinarski savez Slavonije, 54000 Osijek, Kruno Hornung, 54551 Bebišće, Valkaja 4/4, tel. 054-183-291 (radno mjesto), 054-81-111 (stan)
- Stanica vodiča Rijeka, Općinski planinarski savez, Rijeka, Korzo n.r. 40
- Stanica vodiča Split, pp 327
- Stanica vodiča Pula, pri PD „Glas Istre”, Pula, Omladinska 19

STANICE GORSKE SLUŽBE SPAŠAVANJA PSH

- Komisija za Gorsku službu spašavanja PSH, Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041-448-774, predsjednik Komisije dr. Borislav Aleraj, tel. 041-577-599 (stan), 277-307 (radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Zagreb, pri PSH Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041-448-774, pročelnik ing. Vladimir Mesarić, Nehajská 61, tel. 320-544 (stan), 419-211/119 (radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Samobor, pri PD „Japetić“ Samobor, Starogradska 15, pročelnik Vladimir Novak, S. Oreškovića 6, Samobor, tel. 041-880-926 (radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Sl. Požeška, pročelnik dr. Tomislav Sablek, Sl. Požeška, Ul. JNA 22, tel. 055-72-166 (bolnica), 72-989 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Ogulin, pri PD „Klek“, pročelnik Ivan Blašković, Ogulin, Sv. Jakob 33, tel. 0401-72-240 (radno mjesto), 72-781 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Delnice, pri PD „Petehovac“, pročelnik Hrvoje Bavić, poziv prima Zlatko Klepac, Delnice, XIII. divizije 44, tel. 051-811-224 (radno mjesto), 811-353 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Rijeka, pri Općinskom planinarskom savezu Rijeka, Korzo 40, pročelnik dr. Pijero Katalinić, Rijeka, I. Milutinovića 30, tel. 051-22-853 (radno mjesto) 33-979 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Zadar, pri PD „Paklenica“, pročelnik Stanislav Kostić, poziv prima Duro Perić, Zadar, Grigora Viteza 5, tel. 057-23-707 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Split, pročelnik Željko Knezić, Split, Balkanska 63, tel. 058-515-752, poziv prima Operativni centar CZ Split, tel. 058-47-544
- Stanica Gorske službe spašavanja Tršće, pri PD „Rudnik“, pročelnik Stanice Anton Soštaric, Prezid, Braće Žagar 2, tel. 051-822-131 (radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Varaždin, pri PD „Ravna gora“, vd pročelnika Ždenko Kereša, Varaždin, Osječka 47, tel. 042-42-700 (radno mjesto), 47-194 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Makarska, pri PD „Bokovo“, pročelnik Milan Bulatović, Makarska, Put oslobođenja 67, tel. 058-611-666 (radno mjesto), 612-436 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Karlovac, pri PD „Dubovac“, pročelnik Vlado Furač, Karlovac, Gornja Jelsa 7, poziv prima Dubravko Butula, tel. 047-36-243 (stan), 316-99/160 (ured)
- Stanica Gorske službe spašavanja Gospic, poziv prima Ante Južnović, Gospic, Meteorološka stanica

SADRŽAJ

Adresar planinarskih društava	3
Adresar planinarskih saveza	7
Planinarski objekti u SR Hrvatskoj	8
Vezni putevi i transverzale	10
Tradicionalne planinarske akcije 1990. godine	12
Kalendar orijentacijskih natjecanja 1990. godine	13
Stanice vodiča	15
Stanice Gorske službe spašavanja	15

Zajednica osiguranja imovine i osoba
„CROATIA”

i
PLANINARSKI SAVEZ HRVATSKE

radi zaštite i sigurnog kretanja u prirodi apeliraju na sve posjetioce planina da se pridržavaju ovih pravila:

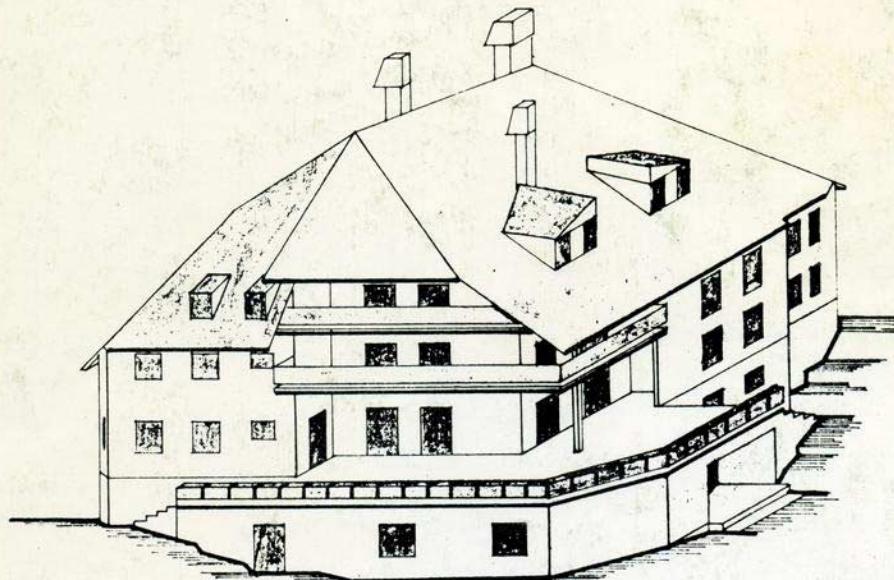
- držite se označenih puteva i ne skrećite sa sigurnih staza
- obavijestite o smjeru svoga puta one koji vam mogu pomoći
- ne planinarite nikad sam nego u društvu iskusnih planinara
- ne krećite u planinu po lošem vremenu, osobito ne pogodno
- ne planirajte kretanje po planini noću
- pazite da vaše kretanje po planini nikoga ne ugrožava.

Poštujući ova pravila uštedjet ćete gorskim spašavateljima mnogo truda i nepotrebnih troškova, a sebi osigurati planinarski užitak.

INTERVENCIJE GORSKE SLUŽBE SPAŠAVANJA PSH PRI PLANINARSKIM NESREĆAMA U 1988.

Datum	Unesrećeni (spol i dob)	Prebivalište	Član PD	Mjesto nesreće	Ozljeda	Uzrok nesreće	Stanica GSS
31. I	K. M. m ?	Split	?	Mosor	potraga, bez ozljeda	u pripitom stanju na- pustio dom noću	Split
25. III	Č. A. m 34	Split	Ne	Biokovo	napad bubrežnih kamenaca	radnik na RTV tornju	Makarska
3. V	L. R. m 16	Zagreb	Željezničar	Velebit, Golić	potraga, bez ozljeda	odvojio se od grupe i izgubio se	dežurna eki- pa GSS PSH u Paklenici
27. VII	K. J. m 28	ČSSR	Ne	stijene iznad sela Topića	smrt	pad pri po- kušaju penjanja	Split Makarska
28. VIII	H. K. F. m 58	SR Njem.	Ne	stijene iznad Živogošća	bez ozljeda	pri noćnom silazu zape- njava se i dos- pi na ne- pristupačnu policu	Split Makarska
29. VIII	K. Ž. m 35	Split	Mosor član GSS	stijene iznad Živogošća	potres mozga, nesvijest	pad pri po- kušaju da se popne do unesre- ćenog	Split Makarska
10. IX	L. T. m 25	Baška Voda	Ne	Biokovo, Veliko brdo	teške ozlje- de glave, ne- svijest, lom obje ruke, mnogostru- ke ozljede trupa	pad pri si- lazu niz stjenovitu strminu	Split Makarska vojni heli- kopter
16. X	D. ?. m 12	Split	Ne	Mosor	prelom potkolje- nice	pad sa stabla	Split
22. X	F. D. m 50	Split	Mosor	Mosor	teško pijan- stvo, tro- vanje alkoholom		Split
? . X	M. ?. ž 25 I. ?. ž 25	Nizozemska "	Ne "	Medvednica	potraga, bez ozljeda	turistiknj se nisu ja- vile u dom na vrijeme	Zagreb
27. XI	D. P. m 50	Zagreb	Ne	Medvednica Njivice	prelom potkolje- nice	poskliznuće po snijegu, pri silazu	Zagreb

OVAKO ĆE IZGLEDATI NOVI DOM NA OŠTARIJAMA

PROJEKTBIRO GOSPIĆ

Pristigle su i prve uplate na žiro račun za izgradnju planinarskog doma na Baškim Oštarijama:

Svoj doprinos su dali (prema datumu uplate):

1. Jure Bušljeta, Zagreb, 200 dinara
2. Vladimir Nemeć, Zagreb, 100 dinara
3. Tomislav Đurić, Zagreb, 200 dinara

Planinari i ljubitelji planina, a posebno Velebita, koji žele pomoći izgradnju doma na Baškim Oštarijama svoje priloge mogu uplatiti na PSH, Kozarčeva 22, 41000 Zagreb, a broj žiro računa je: 30102-743-536558.

U tu svrhu priložena je ovom broju novčana uplatnica

Radna organizacija "NARODNE NOVINE" iz Zagreba pomogla je također ovu našu akciju poklanjajući nam priložene novčane uplatnice, a isto tako nam je poklonila uplatnice za pretplatu "Naših planina". Zahvaljujemo se na ovim vrijednim poklonima koji ujedno predstavljaju priznanje ciljevima planinarske organizacije.